LA FONTAINE

BASNE

MCMXLVIII

De la fontaine

JEAN DE LA FONTAINE

BASNE

IZBOR

S ILUSTRACIJAMA G. DORÉA

NOVO POKOLJENJE
ZAGREB ★ 1948 ★ BEOGRAD

Naslov originalnog izdanja:
FABLES CHOISIES MISES EN VERS
PAR M. DE LA FONTAINE

Prvo izdanje: knjiga I - VI: 1668 / knjiga VII - VIII: 1678
knjiga IX - XI: 1679 / knjiga XII: 1694.

S francuskog preveo:
SLAVKO JEŽIĆ

BASNE

CVRČAK I MRAV

I 1

Cvrčak bio pjevao,
Ljeto svo,
A kad stiže zima s ledom,
On se s teškom bori bijedom:
Nigdje — zalud muka sva —
Mušice ni crvića.
On od gladi cviljet stade,
Drugu mravu tuži jade,
Moli barem zrno dva,
Da kroz zimu progura
I dok sunce ne zapeče.
»Platit ću ti, tako reče,
Časti mi, do ljeta sve:
Glavnicu i kamate.«
Mrav je nerad zajmodavac,
Te baš nema pogreške:
»Što ti poso ljeti bje?
Molitelju reče mravac.

— Svakom, bio star il mlad,
Pjevah, ne bilo ti krivo!
— Pjevao si? mrav će živo,
E pa onda pleši sad!«

GAVRAN I LISICA

I 2

Majstor se gavran, na drvu sjedeći,
Sirom u kljunu častio polako;
Mudra je lija, miris sira slijedeći,
Došla i gavranu zborila ovako:
»Zdrav bio, gosparu plemeniti moj,
Kako si krasan! Divan li lik je tvoj!
Vjere mi, ako je i tvoj glas
Takav, kakav je perja ti kras,
Najljepša ptica si od svih, što ovaj ima ih kraj!«
Gavran, sav sretan od hvale — takav je učinak njen -
Da svoga glasa pokaže sjaj,
Široki otvori kljun, iz njega pusti plijen.
Lija ga zgrabi i reče: »Dragi moj gavrane stari,
Pamti, laska sve kvari,
A laskavac živi na trošak onog, koj savjet mu slijedi.
Lekcija ova, bez sumnje, jedan sir ipak još vrijedi.«
Gavran, postiđen, loše sreće,
Zakle se, al malo kasno, da nasjest već nikomu ne će.

ŽABA, KOJA ŽELI BITI DEBELA POPUT VOLA

I 3

Žaba vola vidjela je,
Svidje joj se zbog svog struka.
Debela je bila jedva kao jaje;
Zavidno se nadme, sve je hvata muka,
Dostić htjede vola u debljini.
Reče: »Seko, kako ti se čini,
Je l' već dosta, što sam narasla ovoliko?
— Nije. — Sada? — Ne. — A sad? — upita za časak.
— Niti blizu.« Nato nadme se toliko,
Da je pukla uz glasan prasak.

Svijet je prepun ljudi, što im malo pamet važi:
Građanin ko plemić hoće neimare,
Svaki mali knez već ima poklisare,
A markiza prate paži.

DVIJE MAZGE

14

Išle dvije mazge: jedna zobi nosi,
Druga ima novce od poreza na sebi.
Ta teretom tim se toliko ponosi,
Da za cijelo carstvo mijenjala se ne bi.
Ne zna pravo, stala gdje bi,
Praporcima glasno zvoni.
Razbojnici tad se jave,
Rad novca ih zaustave;
Na poreznu mazgu svi se bace oni,
Uzdu zgrabe, zlu su skloni,
Bijuć mal je ne zadave,
Jer se branit htjela; ona stenjuć veli:
»Zar sam mogla, jadna, tomu da se nadam?
Mazga, što me slijedi, sada se veseli,
A ja padam i propadam.«
Druzi se je sažalila:
»Visoke su časti izvor mnogih jada:
Da mlinara služiš, reče, kô ja, sada
Ne bi sve to prepatila.«

VUK I PAS

I 5

Vuk od gladi kost i koža posta,
Pasja straža jest mu nije dala.
Jednom srete dogu, što negdje zaosta,
Punu, situ, lijepu, sva se sjala.
Rado bi je vuk napao,
Na komade rastrgao,
Al to ne bi bilo lako,
Jer je pseto bilo jako;
Tko zna, tko bi žrtvom pao.
Zato je dobru večer psetu nazivao,
Drugarski se s njime u razgovor dao,
Divio se njegovoj debljini.
»Ako ti se lijepim čini,
Moj gosparu, bit debeo — reče pseto —
A ti pusti šumu, eto,
Tvoja braća sva su jadna,
Skitnice i čeljad gladna;
Svi u bijedi tamo skapavate;
Bez brige za hranu nikad ne mo'š leći,
I sve borbom moraš steći.
Moj primjer ti slijedi, bit će bolje za te.«

Vuk će: »A što za to treba učiniti?
— Skoro ništa — pas će — osim paske jake
I laveža na prosjake;
Treba laskat domarima, gazdi sluga biti,
Pa ćeš onda imat i ti
Kao plaću pune ostataka zube,
I piliće i golube;
Često će te i pogladit za to.«
Vuk se, ganut, misleć na blaženstva taka,
Rasplakao skoro nato.
Usput vidje, gdje psu na vratu fali dlaka.
»Što ti je to? — Ah ništa! — Kako? — Malo pa ništa.
— Ali ipak? — Trag od lanca bit će,
Uz koji sam vezan sred dvorišta.
— Vezan? vuk će. — Zar ne možeš ići,
Kamo hoćeš? — Uvijek ne, al što to mari?
— I te kako mari! Sve te lijepe stvari
Što mi vrijede, kad ih ropstvo kvari.
Nema li slobode, vuk će radije da strada.«
I pobjegav trkom, trči još i sada.

GRADSKI MIŠ I POLJSKI MIŠ

19

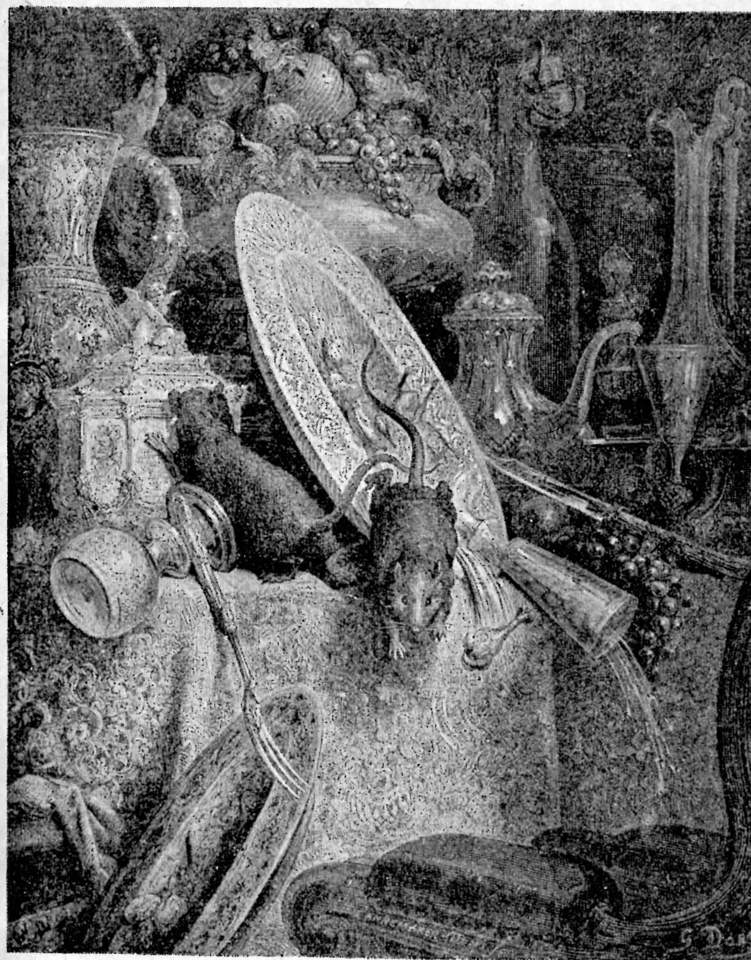
Jednog dana miš iz grada
Pozvao je poljskog miša
U goste, jer dom mu sada
Pečenja pun je i slatkiša.

Na turskomu sagu zbilja,
Sve bje puno jela, pila,
Zamislite tog obilja;
Kakva je to slava bila!

Sve bi prošlo s malo štete,
Ispunjena svaka želja;
Ali netko gozbu smete
Baš sred najljepšeg veselja.

Ko da vrata netko pipnu;
Odmah nesta dobra volja:
Gradski miš ko strijela đipnu,
A za njime drug iz polja.

Buka presta, mir zavlada:
Još bi im se častit htjelo;
I građanin reče tada:
»Da svršimo naše jelo!

— Dosta! — seljak će mu nato;
Baš mi nije mnogo za to,
Da se častim sav pun straha.
Dođi k meni, bit će graha;

Nema tu što da se pita,
Mirno jedeš baš dosita.
Zbogom! Marim ja za slavu,
Gdje na pazar nosiš glavu!«

VUK I JANJE

I 10

Poslovica veli: »Tko jači, taj kvači.«
Sad ću reći, što to znači.

Gasilo je janje žeđ
U potoku bistre vode.
Uto eto vuka, zle ga misli vode,
Gladan je, i spreman na kavgu je sveđ.
»Otkud tebi smjelost, da mi mutiš pilo?
Bijesno zvijere zatulilo,
Moraš biti kažnjen za tu drskost svoju.
— Kralju, reče janje, molim Milost Tvoju,
Srdžbu svoju da ublaži,
Dobrostivo da uvaži,
Da ta voda k meni stiže
Puno niže,
Nego Tvoja Milost pije;
Ne mogu si dakle dopustit slobodu,
Da ti mutim vodu.
— Ti je mutiš! vuk će sada još silnije.
I klevetao si u prošlom me ljetu.
— Al kako? Pa tad još ne bjeh ni na svijetu?

Janje će, još nisam sisu ostavio.
— Ako ti to nisi, brat je tvoj tad bio.
— Nemam ga. — Pa onda, netko je od tvojih,
Svaki vas bi zlo mi htio:
Vi, pastiri, il pas vaš koji.
To rekoše mi: osvetit ću se za to.«
Zgrabi janje i bogzna kuda
Odvuče ga i pojede nato,
Bez ikakva daljeg suda.

SMRT I DRVOSJEČA

I 16

Drvosječa stari kući mora ići.
Pod teretom granja i godinâ mnogo
Uzdiše, sav zgrbljen: kako li bi mogo
Kolibici svojoj zadimljenoj stići?
Napor ga napokon i bol teška stisli,
I odloži teret, tužne misleć misli:
Zašto mu ni zere život sreće ne da?
Ima l' na toj kugli koja veća bijeda?
Često nema kruha, nikad ne zna šta će,
Žena, djeca, vojska, porezi i daće,
Duga puno i gladi.
Jadniku i život takav već dojadi.
I zazove Smrt. A ona smjesta stiže:
»Što me trebaš? — Hajde priđi,
Primakni mi granje bliže
I pomozi dići, reče, pa otiđi!«

Smrt će boli sve odnijeti;
Al' gdje jesi, tu i budi!
Bolje trpjet no umrijeti:
Tako mudri zbore ljudi.

LISICA I RODA

I 18

Kumica se lija baci u izdatak
I na ručak dragu pozva kumu rodu.
Gozba bila skromna i jelovnik kratak:
Lukavica spremi za tu zgodu
Čistu gustu juhu — štedljiva je prija.
Na tanjuru plitkom juhu je donijela;
Roda, duga kljuna, ne uhvati jela
Ništa, i u času sve poliže lija.
Da je kazni zbog prijevare ove,
Roda liju skoro u goste pozove.
»Idem, reče lija, sva obradovana,
K prijatelju rado, kad me zove.«
Kad je bilo vrijeme, otrča do stana
Domaćice svoje rode,
Polaska joj kod te zgode,
Ne bje dosta riječi, da joj jelo hvali:
Što se teka tiče, liji taj ne fali.
Mirisu se mesa unaprijed veseli,
Nasjeckanom sitno, baš kako to želi.
Ali na stô ručak dođe

U visoku sudu i otvora uska:
Rodin kljun kroz grlo posve lako prođe,
Ali druge mjere lijina bje njuška.
Gladna se je, bogme, povratila kući,
Sram je, što se dala tako za nos vući,
Rep podvila, stideć se u sebi.

Varalice, iz tog uči:
Danas meni, sutra tebi!

KOKOT I BISER

I 20

Jednog dana iskopa
Kokot zrno bisera;
Brzo ga zlataru proda.
»Bit će fino, uzdahne,
Ali prosa zrnašce
Meni više vrijedi«, doda.

Rijetka knjiga glupana
Zapade ko baština;
Knjižaru je prvom proda.
»Mudra da je, vele mi;
Ali zlatnik najmanji
Meni više vrijedi«, doda.

HRAST I TRSKA

I 22

Hrast ovako trski zaintači:
»Prema tebi narav maćeha je bila,
I najmanji palčić teret tebi znači;
Povjetarca slaba sila,
Što slučajno smreška vodu,
Primora te sagnut glavu;
A gle, kao Kavkaz visoko mi čelo,
I samome suncu zrake lomi smjelo;
Boreći se s burom stičem slavu.
Što je tebi Sjever, meni je Zefir laki.
Barem još da zaklon moja krošnja ti je,
Što susjede moje krije:
Zaštićena od bura svijeh,
Ne bi bila bijednik taki!
Al najveća je zla kob ova:
Na tlu što ničeš vlažnu kraljevstva vjetrova.
Od prirode, mislim, baš si loše sreće.
— Sućut tvoja, nato drvce hrastu reče,
Znak je dobra srca; ali ni po jada,
Što je sa mnom; za te pogibli tu ima.

Ja se svijam, al se ne lomim. Do sada
Ti si njinim udarima
Odolio dosta lako.
Al tko znade, što nas čeka.« Još dok zbori tako,
S obzorja se diže, bijesan ko furija,
I vrzino kolo vodi
Najstrašniji vjetar, što ga Sjever rodi.
Drvo odolijeva, a trska se svija.
Još strašnije vihor se zavrti,
I iščupa, sve se zemlja stresa,
Onog, kom je glava segla do nebesa,
A noge se Carstva doticale smrti.

DVA BIKA I ŽABA

II 4

Dva se bika borila, kom će da pripadne
Junica, sve blago svijeta;
Žaba uzdisati stane.
»Što ti je? Kakva od tog šteta?
Pita netko kreketavi.
— Zar ti nije jasno, veli
Ona, da će rat taj cijeli
Svršit tim, da jednog u progonstvo stavi.
Zar će cvjetno polje tada da ga čeka?
Hoće l' biti njegova ova trava meka?
U bare će doć, nad trskama da vlada;
U blato će na dnu zgazit sve nas tada,
Sad jednu, sad drugu; mi smo za njeg trica,
A svemu je uzrok Gospođa Junica.«
Strah je bio opravdan:
Jedan bik se kod njih skrio,
Uništio njihov stan,
Sto ih na dan pogazio.

Vjekovi su, nažalost, taj nam nauk dali:
Svade li se veliki, plate račun mali.

PTICA RANJENA STRIJELOM

II 6

Pticu zgodi strijela, perom upravljena.
Jadikuje ptica na smrt pogođena,
Što joj udes tužni bol još zada veću:
»Zašto svatko svoju sâm razara sreću?
Okrutnici ljudi, iz našijeh krila
Strijelama je vašim brzina i sila!
Ali ne rugaj se, ti pasmino bijedna,
I tebi sudbina često jednaka je:
Japetove djece polovica jedna
Ubojno oružje drugoj poli daje.«

LAV I KOMAR AC

II 9

Bježi, sitni crve; zemni smete pravi!«
Na komarca bijesno dreknu
Lav i repom vazduh sjeknu.
Komarac mu rat objavi.
»Zar ti misliš, on će, da tvoj naslov kralja
Meni brige il straha daje?
Vol je jači, više valja,
Ali žrtva i on moja je.«
I taj mali čudotvorac
Zatrubi na juriš namah;
Sam je trubač i sam borac.
Ponajprije uzme zamah,
Zaleti se, u vrat piknu,
Lav ko bijesan nato riknu.
Sav se pjeni, riče, oko divlje bljeska;
Životinjsko carstvo zadrhtalo cijelo;
A ta uzbuna i ta treska
Komarca je sitnog djelo.
Zbog izroda mušjeg plamti lav ko trijeska,
Sad mu bode kičmu, sad je navrh njuške,
U nozdrvu sad uleti ko iz puške.
Bjesnilo tad lavu do vrhunca stiže;
Dušmanin se smije i klikćući gleda:

Kud god lavu pandža il zub koji siže,
Do krvi ga grebe, čas mu mira ne da.
Bijednoga već lava rane prekrile su,
Udara se repom, sve mu bedra zvone,
I maše po zraku u nemoćnom bijesu,
Dok ga umor skrši; srvan na tle klone.
Kukac se povuče, stekav slavu u boju,
Trubio je juriš prije, sad pobjedu trubi svoju.
Svuda je ponosno javlja, ali baš u čas taj
    Pauku u mrežu naleti,
    I komar nađe svoj kraj.

Kakav iz tog nauk povući ću smjeti?
Dva su; prvo: često od dušmana naših
Najmanji nas treba najviše da plaši.
Drugo: tko pogibli je teškoj izbjeć znao,
Za sitnicu često glavu je ludo dao.

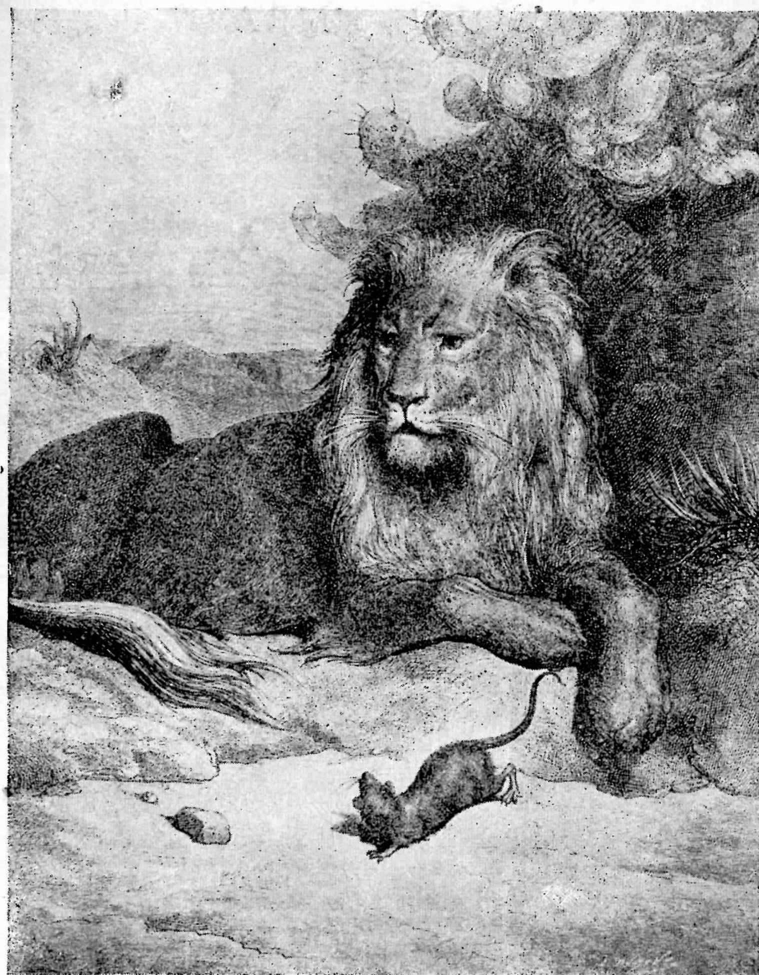
LAV I MIŠ

II 11

Treba, koliko možeš, uslužan biti svima,
Čovjeku često put i slabiji pomoć zna.
Dvije će basne za to dokaza biti dva,
A i drugih silu ima.

U pandže ljutog lava
Nesmotreno uleti, istrčav iz rupe, miš.
Pokazav, da je milost najljepše od vladarskih prava,
Lav mu ne učini ništa; pusti ga, rekav tek: »Iš!«
Al dobro djelo ne propada nikad.
Tko bi i pomislio ikad,
Da miš će odužit se lavu?
Ipak se zbilo, kad lav je šetati stao,
Uz rub šume — u mrežu je pao.
Uzalud bijesno riče, uzalud trza glavu:
Mali ga mišić čuje, brzo do mreže hiti,
I vrati lavu slobodu, pregrizav mreži niti.

Strpljivost i vrijeme učiniše
Od jakosti i bjesnila više.

GOLUB I MRAV

II 12

Drugi primjer život malih bića dava.

U potoku bistrom golub piti stao,
Kad s nepažnje preda nj mrav u vodu pao.
U tom oceanu sad će nestat mrava,
Koj se zalud trsi k obali doć bliže.
Sažali se golub, videć napor taj,
Baci mravcu travcu — pun ih je taj kraj —
Rt se tako stvori, kuda mravac stiže.
Spasi se. — A nato
Skitnica tud prođe i bos gazi blato;
Strelica u ruci sav mu je znak časti.
Pticu čim vidje, pomisli, da to
Već mu je u loncu, brk da time masti:
Njegovu će lûku golub žrtvom pasti.
Mrav ga bocnu u tom trenu,
On vrisnu i glavu okrenu,
A golub odleti — uspio se spasti.
Skitnici od gozbe ni traga ni sjenke:
Ne ćeš, goljo, jeftine pečenke.

ZEC I ŽABA

II 14

Zec na logu snivat stao
(A što tu i može, već da sniva i spava?)
U dosadu tešku zeko ogrezao:
Zvjerka je to tužna, izjeda je strava.
»Onaj, koj se svega boji,
Tužne, veli, dane broji.
Ne može ni komad jela pojest tečnog,
U svaki užitak neki jad mu skoči.
Kakav je to život: od tog straha vječnog
Ne mogu ni u snu da zaklopim oči.
Popravi se — mudrac meni savjet sprema,
Ali strahu lijeka nema!
Ja čak mislim, časti mi moje,
I ljudi se mnogo boje.«
Takvi zeku more snovi,
A sve usto budno bdije,
Da gdje dušman koji nije:
Od daška, od sjenke groznica ga lovi.
Sav izmučen brigom takom
Same vidi slike tmurne;
Začu šušanj laki, i to mu je znakom,
Da u rupu svoju jurne.

Bježeć tako uz rub bare on proleti,
A sve u vodu žabe odmah skoče nato,
Sve se žabe skrile u duboko blato.
»Gle! zec reče, pa taj kleti
Strah i druge muči! Zbor tih junačina
Plaši me se. Bježi, netom me primijeti!
Otkud meni ta vrlina?
Kako? Ima bićâ, što se mene boje?
To sam i ja neka sila!
Kukavice nema, vidim, da još koje
Našao ne bi, što bi veća od njeg bila!«

KOKOT I LISICA

II 15

Na jednoj se grani kao straža nađe
Kokot stari u kasni čas.
»Brate, reče lija, ublaživši glas,
Međ nama već nema svađe,
Opći mir je: — svima spas!
To ti dođoh reći; đaj me sad poljubi:
Sleti dolje, časa ne gubi;
Na dvadeset mjesta moram danas stići.
Ti s tvojima možeš ići
Svud bez straha od nedaćâ,
Mi ćemo vam biti braća.
Kresove zapalite, a ti
Dođi, i ja ću ti dati
Žar cjelova bratinskoga.
— Sejo, reče kokot, vijest mi srce dira;
Širi se od sreće, što dolazi sloga
Sad iz toga
Općeg mira;
Još je veća sreća, što je
Ti baš nosiš. Ali gle, dva hrta jure,
Slutim: vijest se nosit žure,
Riječi će potvrdit tvoje.

Evo me. Za tren će oni prispjet amo
Sad ćemo svi skupa da se cjelivamo.
— Zbogom, reče lija, dugi su mi puti;
Radujte se sami; drugi put ću čuti
Kako je bilo.« Nato smjesta
Dade petam vjetra i — nesta.
Na zlo joj se mudrost dala.
Kokotu se svidje šala;
Smijući se reče: — Pravo ljudi kažu:
»Teško laži, kad je našla paralažu.«

PAUN I JUNONA

II 17

Junoni se paun tužio:
»Božice, on reče, čim sam to zaslužio,
Da se moram sada jadati:
Glas, što mi ga udes pružio,
Odvratnost će svakom zadati.
A ružni se slavuj može nadati,
Da će divnog glasa milina mu sveđ veća
Jedinom bit dikom toploga proljeća.«
Junona će: »Što me ljutiš,
Ljubomorna ptico, umjesto da šutiš?
Zar zaviđat smiješ ti slavuja glasu,
Koji oko vrata nosiš u svem krasu
Dugu u sto boja, blještavih ko svila,
Šepiriš se, širiš krila
I rep, kom divote ravne naše oči
U zlatara mogu tek da vide.
Zar imade pticâ, što će moći
Od tebe još više da se svide?
Ne može stvor svaki imat svih vrlina,
Različnih smo dali za svakog svojina,
Nekog resi snaga, nekog veličina.

Soko brz je, srce smjelo nosi orô,
Gavran grakće: zlo će zbit se skoro,
I vrana vam krikom zlu kob javlja raznu;
Svaki cijeni dare svoje.
Prestani se tužit, il ću ti za kaznu
Iščupati perje tvoje.«

MLINAR, NJEGOV SIN I MAGARAC

III 1

Ako može pravo dat prvorođenstvo,
Tad u basni ide Heladu prvenstvo;
No to je polje tako plodno, hvala bogu,
Da i zadnji nešto naparbičit mogu.
Hinjenje je zemlja s puno praznih mjesta,
Zato tu otkrića pisaca su česta.
Ima zgodna priča, sjećam je se živo,
Vele, da Racanu Malherbe je kazivo.
Ta dva nasljednika, takmaca Horaca,
Učitelji naši, druzi nam otaca,
Jednog su se dana sami bili sreli
(Tad bi svoje brige preda se iznijeli),
Pa će Racan reći: »Ne će bit sramota
Pitat vas, što mnogo kušaste života,
Vas, koji sve strane već mu dobro znate,
Pitanju se nijednom vi ne uklanjate:
Što da radim? Sad je za odluku vrijeme;
Znate moj imutak, talenat i pleme,
Hoću l' van sad ići, odlučit se mora,
Il u vojsku poći, il u službu dvora?
Uz slatko i gorko svuda vidim sada:
I rat ima slasti, i brak ima jada.

Za sebe bih znao još, na stranu koju,
Al moji, dvor, narod — svak hoće na svoju.«
A Malherbe će nato: »Svim da pravo bude?!«
Slušaj ovu priču, pa tad sudi ljude!

»Čitah negdje: mlinar imao je sina,
On star, a sin mladac s petnaest godina
(Sjećam li se dobro); nemajući posla,
Na sajamski dan su pošli prodat osla.
Da izgleda bolje i dobiju za nj više,
Svezaše mu noge, pa ga objesiše
Na prut, što na svoja staviše ramena.
Ne znaš, koj je gluplji i koj veća bena!
Prvi, što ih srete, smije se i čudi:
»Kakvu nam to šalu spremaju ti ljudi?
Tko najveći osao je, ne vide zacijelo.«
Mlinar, na te riječi, spozna ludo djelo,
Stavi osla dolje, neka ide tako.
Magarcu se bolje sviđalo onako,
Pa zareva tužno. Al mlinar ne mari;
Stavi na nj svog sina. Uz njih ide stari.
Tri trgovca prođu i smrknu se časom,
Najstariji momku jakim vikne glasom:
»Dolje siđi, momče, da ljudi ne glede,
Gdje zeleniš vodi slugu brade sijede.
Ti treba da ideš, a starac da jaše.«
Mlinar će: »Nek bude, gospodo, na vaše.«
Dječak siđe dolje, starac gore sjede.
Tri djevojke prođu, veleć: »Aoj, djede,
Zar ti klipsat momka ovdje mirno glediš,

I, dangubo stara, kao biskup sjediš?
Misliš, da si mudar, a baniš se ko tele.«
»Nema mojih ljeta telca, ljudi vele.
Vjerujte i svojim hajte putem, kćeri!«
No rječkanje dulje starca razuvjeri,
I on svoga sina iza sebe stavi.
Nakon kratka puta sinulo u glavi
Jednoj trećoj grupi: »Ovo su baš tuke:
Sivac više ne zna, kamo bi od muke.
Čudo, što još nije pod teretom pao.
Zar im vjernog sluge zbilja nije žao?
Na sajmu će valjda kožu da mu nude.«
»Bogme, reče mlinar, baš je glave lude,
Tko bi zadovoljit sve i svakog htio.
Pokušajmo ipak, bi li način bio,
Svim da bude pravo.« I sjašiše oba.
Ponosito sivac sâm tad stupat proba;
Susretne ih netko: »Pogledajte, ljudi,
Magarac ljengari, a mlinar se trudi!
Komu odmor treba, magarcu il gosi?
Zlatom da ga pospe gazda, pa da ga nosi!
Đonove si troše, a tovar se šeće.
Baš magarca tri su!« — Nato mlinar reče:
Magarac sam zbilja; priznajem, bez šale,
Al odsada nek me kude ili hvale,
Šutio il viko, pa ma i sam đavo,
Radit ću po svome.« — I imo je pravo.

»I ti biraj, druže, rat, ljubav il blago;
Kud pošo, kud došo, bio što mu drago,
Vojnik ili ratar, muž il samoživac,
U očima svijeta uvijek bit ćeš krivac.«

UDOVI I ŽELUDAC

III 2

Trebalo je možda s vladom
Počet ovo moje djelo,
Nastavljam ga ipak s nadom,
Da je želudac zrcalo joj cijelo;
Jer ako on strada, sve tijelo trpi tada.

Udovi se, na njeg ljuti, iznenada
Odlučiše, da će živjet ko gospari,
Što nijedan više za njega ne mari.
»Morat će sad bez nas živjeti od zraka,
Mučimo se, kao da smo marva kaka;
A za koga? Za njeg; nama nema hasne,
Radimo, da gozbe spremimo mu krasne.
Dosta je; od naše ne će živjet muke.«
Rekli i ispekli. Ne rade već ruke,
Noge stoje: — ne će biti sluge.
Želucu rekoše: traži lude druge!
Grijeh im taj se brzo osvetio bio,
Jadnici su skoro došli do klonuća,
Srce nije krvi tjeralo u pluća,
Svaki ud je strado, snagu izgubio,
I buntovnik uvidio,

Za koga mišljaše: gle, to ljenčina je,
Interesu općem najviše da daje.
Primijenit se može to na slučaj vlasti,
Što prima i daje i što dijeli časti.
Za nju svaki radi, al i od nje ima
To, da hranu prima.
Zanatlija po njoj zaradu si stiče,
A trgovac novce, i činovnik plaću,
Pomaže seljaka, u vojsci mu braću;
Na sto mjesta od nje blagostanje niče,
Dan sretniji sviće.

Menenijev slučaj zna se:
Od senata puk se htio da raziđe,
Tvrdeć, da sve vlasti uzeo je za se:
Moć, bogatstvo, časti — to se puku brani,
Dok je sve zlo uvijek na njegovoj strani:
Porezi i daće i napori bojni.
Van zidova ljudstvo već se i nastani,
I već se raselit narod htio brojni,
Menenij im tad navede
Primjer s ovim udovima;
I tom basnom, slavnom među svima,
K dužnosti ih tad privede.

VUK U ULOZI PASTIRA

III 3

Kad vuk vidje, da plijen ovaca već nije
Dosta velik iz sve okolice,
Namisli u primjer ugledat se lije,
I odigrat novo lice.
Obuče se ko pastir, s haljom, nema fajde,
Za štap uze prutić mali,
Ne zaboravi ni gajde.
Za prijevaru ništa ne fali,
Na šešir bi rado napisao sada:
»Ja sam dobri Ive, pastir ovog stada.«
Takav eto vuk je bio,
Prednje si je noge na štap naslonio,
I taj lažni Ive šulja se polako.
Ive, pravi Ive, na ledini snio
Snom je pravednika slatko.
Spavale i gajde, a i pas je htio
S ovcama da skupa zaspe isto tako.
Dobro je, misli mudrac stari;
I da može k sebi dognat cijelo stado,
K svome ruhu riječi dodati bi rado;
On to smatra nužnom stvari.
Al si time sve pokvari.
Glas pastira nije znao krivotvorit,

Od njegva se vijanja šuma stala orit;
Grdno li se vuk prevari!
Svi se zbude na taj glas,
Ovce, janjci, pastir, pas.
A vuku se halja vuče,
Ne mogaše naći spas,
Na mjestu ga pastir tu dotuče.

Prijevarom se uvijek kraći kraj izvuče.
Ako vuk si, vukom budi,
Barem te se boje ljudi.

ŽABE TRAŽE KRALJA
III 4

Žabe su se bunit stale
Protiv demokratske vlade;
Toliko su kreketale,
Da im Zevs na koncu i monarha dade.
Iz neba im kralj taj mirotvorni pade,
I golemom bukom splaši žabe male.
Taj se glupi svijet iz barâ,
Plašljiv — to je stvar već stara —
Sakrije sav ispod vode,
Među trske, u šaš ode,
I u rupe svoga blata.
Pogledat u lice kralju strah ga hvata,
Misleć, da je div, što rodila ga vila.
Ali to je greda bila.
Njeno dostojanstvo stislo srce prve,
Što je jedva smogla snage,
Da se iz rupe makne drage,
Tresla se je sva od strave,
Druga i treća za njom podigle su glave.
Domala ih čete vrve;
Ohrabre se, jedna drugu će da smrve —
Na rame se kralju skače:
Veličanstvo trpi, niti se ne mače.

I Zevs skoro zatini mal da ne ogluši:
»Kralja, što se miče, daj nam«, pune su mu uši.
Vladar im bogova tad pošalje ždrala.
Taj ih hvata, nije šala,
Ždere baš do mile volje.
Žabe traže novog kralja.
Zevs će tada: »Zar vam sada nije bolje?
Vas zar meni slušat valja?
Trebala je prva vlada
Da se čuva sve do sada.
Niste htjele; kad je jošte bila hora,
Trebalo se s vladom zadovoljit novom:
Pomirite sad se s ovom,
Da ne dođe još i gora!

LISICA I JARAC

III 5

Teta lija išla, da joj vrijeme mine,
S drugom jarcem, dugo što rogovlje nôsa;
Taj vidio nije dalje od svog nosa,
A ona je bila majstor svake psine.
Ožedniv, u dubok studenac su zašli,
Da popiju gutljaj koj.
Oboje tu pila izdašno su našli.
Tad će lija jarcu: »Što sad, kume moj?
Nije dosta piti, treba van izići;
Ti ćeš svoje noge i rogove dići,
Nasloniti o zid. Preko tvoje šije
Ja ću prva ispuzati,
Na rogove tvoje stati;
Pomoću te majstorije
Iz mjesta ću tog izići,
A onda ću tebe dići.
— E, brade mi, on će, svaku čast ti dajem,
Baš si mudra, blago tebi,
Ja tu tajnu bogme ne bi
Nikad našo, to priznajem.«
Lisica se spasi i ostavi druga;

Predika je bila duga,
Na strpljivost što ga bodri veću:
»Još da imaš barem, bilo bi na sreću,
Pameti toliko, ko u bradi dlaka,
Ne bi srca tako laka
Skočio u zdenac. Zbogom, ja sam vani!
Nastoj se izvući, ili tu ostani!
Imam posla svakojaka,
Baš se moram žurit, da posjetim tetku.«
Misli uvijek pri početku, što te čeka pri svršetku!

VUK I RODA
III 9

Vuk je strašan proždrljivac.
Na jednoj je bio slavi
Zbog pohlepe svoje krivac,
Što smrt tek ga ne zadavi.
Jedna kost mu zape baš na ulazu u grlo,
Te ne smože glasa, preplaši se vrlo,
Kad na sreću roda prođe:
Znak joj dade, ona dođe;
Dobar operater spretno kost izvuče,
I bez veće boli — blago tebi, vuče!
Tad zatraži svoju plaću.
»Plaću? vuk će. Zahtjev smjeli:
Rugaš mi se, kumo. Ja ću
Pustiti te živu, je li?
Sreća tvoja, što si vrat izvukla cijeli!
Nezahvalna nemoj biti,
Još ćeš glavu izgubiti.«

LAV OBOREN OD ČOVJEKA

III 10

Izložena bila jedna slika:
Umjetnik je prikazao bio,
Kako lava gorostasna lika
Sâm je jedan čovjek oborio.
Gledaoci klicali mu slavu.
Prošav kraj njih, lav im zanos malo sledi:
»Pobjeda mu, reče, malo vrijedi,
Ma da vam je usijala glavu.
Slikar gleda predmet s vašeg stava;
Lagat mu se sva sloboda dala.
Sa više bi prava naša bila slava,
Kad bi moja braća slikat znala.«

LISICA I GROŽĐE

III 11

Gaskonjska vam lija, il normanska možda,
Umiruć od glada, jednom vidjela je
Punu brajdu zrelog grožđa,
Kome rumen s bobâ sjaje.
Mudroj bi se glavi htjelo gozbe take,
Al visoka brajda! — Kakav plan da skuje? —
»Kiselo je, reče, i dobro za prostake.«

Bolje tako, no da jadikuje.

OSTARJELI LAV

III 14

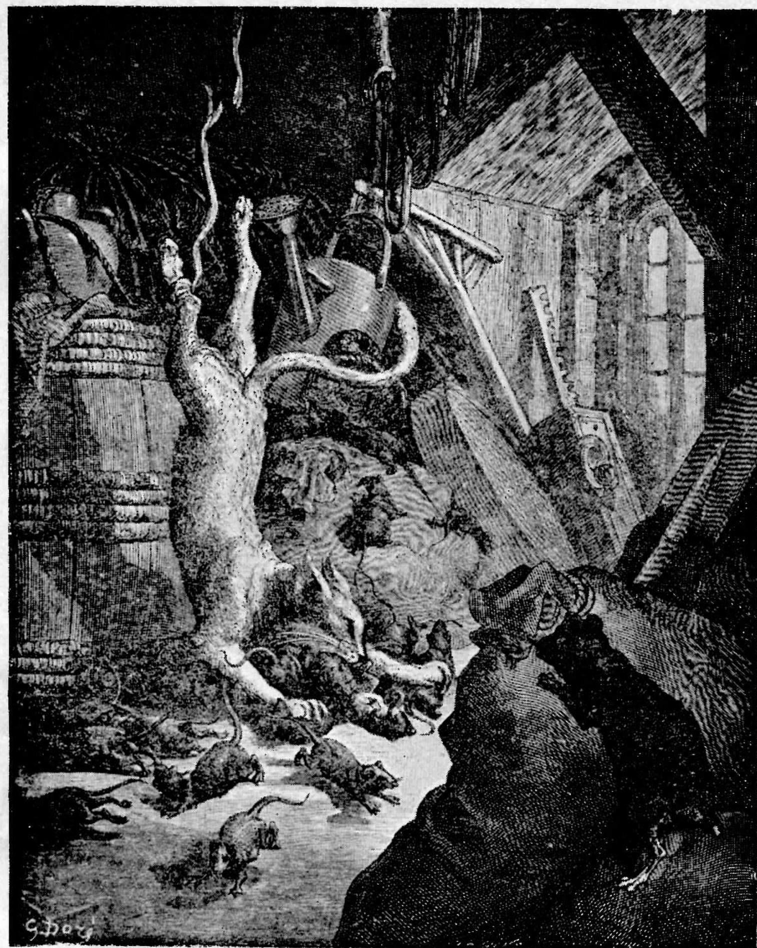
Lav, koga se svatko boji,
Svu izgubiv snagu, kad je ostario,
Izvrgnut bje ruglu podanika svojih,
Jakih, jer on slab je bio.
Konj ga, prišav, ritnu usred čela sama,
Vuk ugrize starca, vol ubode rogom.
Bijedni lav se tužno svojim vuče logom,
Jedva da i rikne, srvan godinama;
Čeka udes mirno, ne će da se tuži.
Tad ugleda osla, gdje u spilju hrli:
»Previše je, reče, znam, da smrt me grli,
Ali dvaput mrijem, kad me osao rûži.«

MAČAK I STARI MIŠ

III 18

Jedan pisac basni piše
Da je mačji Aleksandar, Žderislanina,
I bič mišji, Atila,
Tjerao u očaj miše;
Kaže, da taj mačak smrti
Miševe je htio strti.
Cerber taj bje užas milju uokrug,
Utamanit htjede čitav mišji puk.
Stupice od daske, što skašu ko čigra,
Mišji otrov, mišolovke,
Djetinja su spram njeg igra.
Tada on, uz teške psovke,
Vidje, gdje u svoje rupe
Sakriše se miši, ne će van da stupe.
On se mrtav pravi, da te miše glupe
Prevari, i glavom visi s letve dolje,
Noge splete vrpcom, da se drži bolje.
Narod mišji misli: bit će kazna kaka,
Ukrao pečenku il sir iz ormara,
Ogrebao nekog, učinio kvara,
I sad objesiše tog obješenjaka.
Pa odluče, kao kruna svemu,
Na sprovodu da će smijati se njemu.

Turnu njuške u zrak, glavom uvis, dođu,
Pa se vrate skoka laka,
Pa načine tri koraka,
Pa napokon u lov pođu.
Ali, jao, loše prođu:
Mrtvac, gle, na noge skoči i poteče,
Spore zgrabi, ko zbog kazne.
»Znamo mi tog više, gutajuć ih reče,
To su stare varke; u rupe vam prazne
Spasiti se ne će niti jedan bracan:
Svi će stradat na načine razne.«
Istinu je reko; jer naš majstor Macan
I drugi ih puta smota trikom smjelim:
Sav se pospe brašnom bijelim,
I tad u kostimu tome
Sakri se u škrinju širom otvorenu.
Sjetio se dobro, bome:
Sitnokroka čeljad sva u propast krenu.
Jedan miš, bez daljeg, van se nije dao:
Praktičar bje stari, mnogi trik je znao;
U jednoj je bitki i rep izgubio.
»Ovaj panj od brašna sumnjiv mi je cio,
Izdaleka viknu mačjem generalu,
Slutim, taj manevar prijevaru da znači,
I brašno me ne privlači;
Ni ko vreći ne bih ti prišo ni za šalu.«
Dobro reče; odobravam tu njegovu trijeznost:
Star bje, pa je mogao znati
Iz iskustva, da opreznost
Sigurnosti je mati.

ŠOJKA NAKIĆENA PAUNOVIM PERJEM

IV 9

Paun perje smijeni: šojka ga ukrade,
Nakiti se sama njime;
Tad među paunima šepirit se stade,
Misleć, da je ljepša s time.
Netko je prepozna: sad je svatko draži,
Kao predmet sprdnje važi,
Operušali je od repa do glave;
Pa kad i kod svojih zakloništa traži,
Pred vrata je oni stave.

I dvonožnih šojka imaš cijele svite,
Što se tako rado tuđim perjem kite,
Plagijatorski je to soj.
Šutim; uz sve brige, što će mi još i te,
Tȁ to nije posao moj.

SOKRATOVA RIJEČ

IV 17

Sagradio Sokrat kuću;
Kudio mu djelo svako:
»Dostojno te nije, reć istinu svu ću,
Skromno stanje tako.«
Jedan kudi nutrašnjost, a drugi fasadu,
Svi, da sobe mjesta dosta ne imadu.
Kakva kuća za njeg! Kud će stavit ljude?
»I ovakva, on će, nek nebesa dadu,
Prijatelja pravih da mi puna bude!«

Dobri Sokrat imao je pravo,
Riječima što njinim nije pažnje davo.
Prijatelj svak nije, tko se tako zove:
Češće riječi od te nisam još poznavo,
A ni stvari rjeđe od ove.

STARAC I NJEGOVA DJECA

IV 18

Svaka moć je slaba, ako sloge nije:
Slušajte, što veli rob vam iz Frigije.
Ako štogod dodam i iz moje glave,
Da naš crtam život, to je želja prije,
Negoli da neke dočepam se slave.
Slavohlepni Fedro često pretjerava,
Neka me te težnje očuvaju bozi!
Ali čujmo basnu — to je već priča prava —
O onom, koj djecu učio je slozi.

Starac, spreman poći, kud smrt svakog zove,
Sinovima svojim riječi kaza ove:
»Gle snop pruća; onom, koji ga prekine,
Razloge ću reći, što ga jakim čine.«
Najstariji upne, svom ih snagom tlači,
Al ih vrati i reče: »Neka kuša jači!«
Drugi sin tad s mnogo napinje se muke;
Sve uzalud. Treći uzme tad u ruke;
Sav mu napor vrijeme izgubljeno bješe,
Prutići u svežnju sili odolješe.
»Slabi ste, tad će otac, al gledajte sada,
Kako moja snaga prute će da svlada.«
Ruga im se, misle; i smješka se svako;

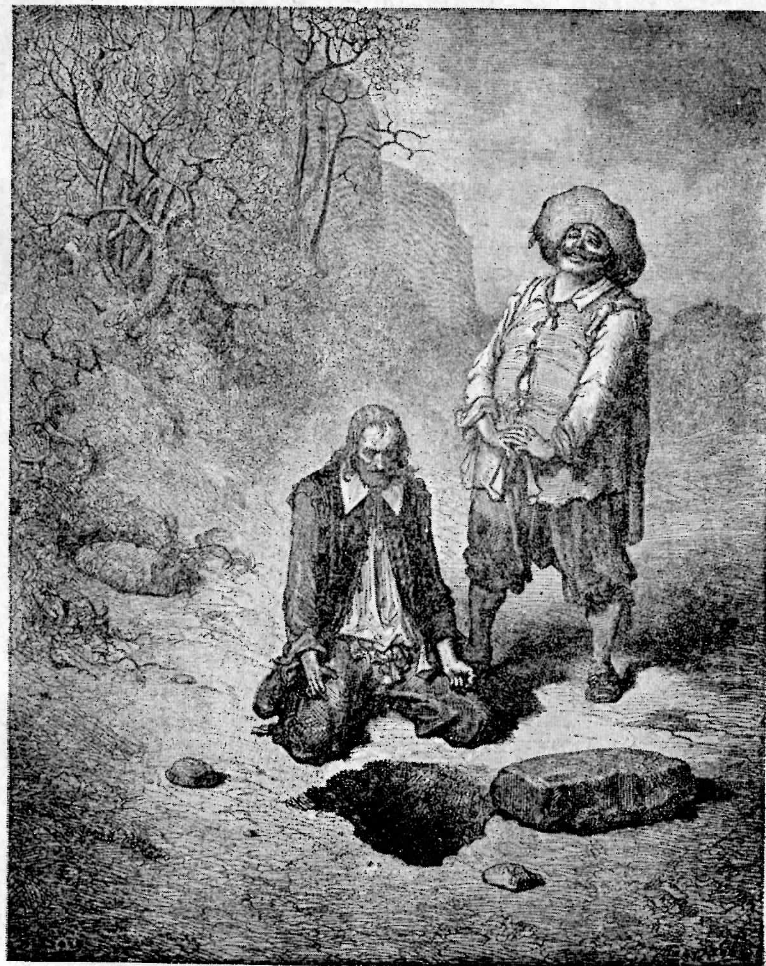
On razveže prute, same ih slomi lako.
»Znajte, djeco, slogom rastu i male stvari,
Sloga i ljubav vežu, nesloga sve kvari.«
Dok mu bolest traje, sveđ im isto veli;
Kad vidje, da na svijet drugi će da seli,
Reče: »Ja k otaca idem sad sjenama;
Bratska da će ljubav živjet među vama,
Obećajte: to mi milost bud najveća.«
Svaki od sinova plačuć to obeća.
Stisnu im ruke i umre. Kad prva prođe tuga,
Baština je — vidješe — znatna, al puna duga.
Vjerovnik jedan plijeni, susjed tuži zbog kuće;
Isprva naš se trio s uspjehom iz sveg izvuče.
Takvoj rijetkoj slozi vijek je kratak bio:
Krv ih je spojila bila, interes rastavio.
Pohlepa su i zavist, a i fiškalsko pleme,
Nesloge među braćom stali sipati sjeme.
Došlo je do diobe, pa do spora i svađe,
Sudac im po sto puta razlog osudi nađe.
Sada vjerovnici naiđu na griješku,
Sada opet susjed na zabludu tešku.
Od nesložne braće svaki drugo snuje:
Nagodbu hoće jedan, drugi ni da čuje.
Baština im propa, i prekasno već bješe,
Kada nauk svežnja s prućem slijedit htješe.

ŠKRTAC, KOJEMU SU UKRALI BLAGO

IV 20

Upotreba samo stvari vrijednost daje.
I ja pitam ljude, strast kojima sva je,
Da si zgruću novce, škudu slažu k škudi,
Što imadu više nego drugi ljudi?
Diogen je, mrtav, bogat ko i oni,
A škrca u bijedu život ovdje goni.
Čovjek s blagom skritim Ezopovih basni
Kao primjer služi jasni.

Nesretnik je ovaj htio
Prije da umre, a onda sreću nađe;
Nije zlato njemu, on zlatu rob je bio.
Zakopa ga u vrt, bojeći se krađe,
S njim i srce, jer mu je sva sreća,
Da se blaga danju, noću sjeća
Ko božanstva nekog, što se ne smije taći.
Kamo god bi pošo, jeo ili pio,
Svaki čas života o novcu je snio

I o mjestu, gdje ga nitko ne će naći.
Grobar vidje, kako tamo ide često,
I nasluti blago, uze ga bez riječi.
Škrtac jednog dana prazno nađe mjesto,
I očaj ga ščepa: plače, stenje, dreči,
Od povika sav kraj ječi.
Prolaznik ga jedan pita, zašto kuka.
»Ukrali mi novac; teška je to muka.
— Novac ukrali? A gdje? — Ovdje kraj kamena.
— Zar su ratna sad vremena,
Da ga amo nosiš? Mudriji bi bio,
Da si ga u sobi svojoj ostavio,
Nego ispod vedra neba.
Mogao bi uzet uvijek, što ti treba.
— Uzet novac? Valjda ne mislite tako?
Zar se novac stiče, ko što troši, lako?
Ja ga diro nijesam. — Ti si čovjek pravi,
Reče putnik, za te to gubitak nije,
Tko ne treba novca, taj se krađi smije.
Mjesto njega kamen stavi,
Sve će biti ko i prije.«

RIBICA I RIBAR

V 3

Velikom će postat riba mala,
Ako bog joj dugi život dâ,
Al bi ipak glupa bila šala
Uhvaćenu pustit, to se zna,
Pa da ponaraste, tko bi čekat htio.

Šaran jedan, što tek ribica je bio,
Na udicu zape, i ne vodeć borbu.
»Pa i to je nešto, ribar mirno reče,
Za početak gozbe neka se ispeče —
Hajd u moju torbu!«
Šarančić ga mali, cvileć, lijepo moli:
»Od mene ćeš — reče — slabu imat čorbu;
Tko da malu ribu voli?
Pusti me, da budem šaran,
Pa ćeš mi još biti haran,
Kad me kakav Krezo kupi i skupo plati.
Sto ovakih sve u jedno
Skupi, i još ti ne će dati
Jedan ručak. Ručak? Ama ništa vrijedno.
— Ništa vrijedno? Gle, gle! ribar njemu tepa,

Draga prijo ribo, predika je lijepa,
Ali još večeras, ma što htjela reći,
Ja ću te u tavi peći.«

Bolje drozd u šaci no golub na krovu:
Riječ zapamti ovu.

RATAR I NJEGOVI SINOVI

V 9

Čvrsto upri, napni ruke,
Koji radi, taj i ima.

Osjetivši ratar blizu smrtne muke,
Pozva svoju djecu, zborit stade njima:
»Nek vam sveta bude ta djedovska gruda,
Od otaca nama dana;
U njoj ima zakopana
Zlata; samo ne znam, gdje; no s nešto truda
Naći ćete mjesto. Sada je baš sjetva;
Prekopajte polje, čim se svrši žetva.
Neka svaki alat, što vam ruku dođe,
Cijelu zemlju prođe.«
Kad je otac umro, prevrnuše polje
Gore, dolje, svuda; i urodi bolje
Nego ikad prije što je.
Zlato nisu našli. Al otac uspio je:
Pokazao je, da radeći
Možeš uvijek blago steći.

GORA, KOJA RAĐA

V 10

Trudila se silna gora,
I stenjala tako jako,
Da se čulo sve do mora;
I mislit je moro svako:
Bit će porod veći od Pariza, znamo: —
Rodio se mišić samo.

Kad se ove sjetim basne,
Znam, da sadržaj je lažan,
Ali misli su joj jasne:
Kad se pisac pravi važan,
I veli: »Spjev ću o tom stvorit,
Kako Zevsa htjedoše Titani oborit«:
Obećanje je veliko, a rezultat muke? —
Malo prazne buke!

KOKA, ŠTO JE NESLA ZLATNA JAJA

V 13

Tko traži uvijek veće, gubi, što ima, iz vreće.
Posvjedočit riječi te će
Onaj, kom je kokoš, kako kaže basna,
Dnevno zlatno jaje snijela.
Misleći, da zlato ima usred tijela,
Zakla je i otvori, i spozna, al kasno,
Da je sve isto ko kod drugih koka znanih:
Najbolje si dobro tako utamani.

Lakomaca zbor nek pamti cijeli:
Koliko je moralo, i u naše dane,
Ljudi na štap prosjački da pane —
Bogati su naglo postat htjeli.

MAGARAC I RELIKVIJE

V 14

Osao noseć moći svete,
Misli, da se njega slavi,
I silno se važan pravi,
Svojim smatra tamjan, psalme i himne sve te.
Zabludu tu videć netko reče:
»Magare, nek savjest te ne peče,
Što toliko svijet ti kadi;
Ne tvoje lude glave radi,
Zbog idola sva je ta dika,
Slava, poj i ta klicanja.«

Neznalice činovnika
Samo časti svijet se klanja.

JELEN I TRS

V 15

Sakrio se jelen, smrti već na pragu,
U lozi visokoj, što zbog blage klime
Razbujat se znade — i spasi se time;
Lovci, misleć, da su psi na krivom tragu,
Zovnu ih natrag. Jelen, videć, da ih nema,
Dobrotvorku svoju bučno brstit stane;
Lovci to čuše, psi ga opkole posvema;
Tu će skoro mrtav da pane.
»Pravo mi je, reče, ovo primjer budi,
Iz koga nek uče nezahvalni ljudi.«
I pogibe, psi mu utrobu razniješe;
Ne vidješe lovci suzâ očiju tužnih.

Mnogi ljudi skvrnu mjesto, što im azil bješe,
I kome su život dužni.

ZMIJA I TURPIJA
V 16

Susjeda uraru, zmija, jednom pođe
(Za urara susjed nezgodan zacijelo)
Tražit hrane, i k njemu u dućan tako dođe.
Ali za sve nađe jelo
Turpiju od nàda, i počne da je glođe.
Turpija joj reče, ne ljuteć se ništa:
»Neznalice, kaniš postić li zar išta?
U koštac se s jačim hvataš,
Poraz ti se, beno, sprema,
I uzalud tud lomataš,
Za te ovdje hrane nema.
Skrhan zub će bit ti uspomena;
Mene slomi samo zub vremena.«

Zapamtite ovo, dusi zadnjeg reda,
Kojih podla duša sve izgristi gleda:
Uzalud vam sva je náda;
Tolikih divnih djela zar vrijednost da se gubi
Od traga vaših zubi?
Od mjedi su ona za vas, od alema, od nàda.

MEDVJED I DVA DRUGA
V 20

Dva druga, bez novca — i to katkad biva —
Susjedu krznaru prodati su htjela
Skupocjeno krzno medvjeda još živa;
Skoro će ga ubit desnica im smjela.
Medvjeđi će kralj to biti — vele tako —
S njegovim će krznom kupac bogat postat,
Od najveće zime ono će štitit lako,
Još za drugi kaput podstave će ostat.
Ne bje dosta riječi za *njihova* medu
(Njihov, vele oni, al ne veli zvijere)
Za dva će ga dana najzad da dovedu;
Pa utvrdiv cijenu, odu puni vjere.
I gle, eno mede, kako k njima kaše,
Moji se junaci ko pred munjom splaše:
Zbogom cijeli poso, treba ga opozvat,
Zbog odštete medu ne će na sud pozvat.
Jedan od dva druga pope se na drvo;
Drugoga je užas srvo,
Turio nos u blato, i ko mrtav leži,
Jer se tako pripovijeda:
Medvjed rado bježi,
Kad se tijelo ne miče, nit diše, nit gleda.
Gospar medo, bena, nadmudrit se dao:

Vidi tijelo dolje, bit će bez života,
Prevarit se bilo bi sramota:
Amo-tamo šapom prevrtat ga stao.
I ponjušiv, gdje se diše:
»Leš već vonja, reče; taj ne živi više.«
Na te riječi medvjed u šumu se vrati.
Drug se s drva spusti i rado bi znati,
Što je s drugom bilo, pa će: »Koje li sreće,
Da ti samo malo strah je srce trzno.
No — tad doda — ali gdje je naše krzno?
Što ti medo u uho reče?
Jer ti bješe blizu jako,
Dok te šapom okretao.
— Reče: nikad nemoj tako
Prodavati krzno mede, dok mu nisi na rep stao.«

MAGARAC U LAVLJOJ KOŽI

V 21

U lavlju se kožu osao obukao.
Na daleko i široko
Užas širi; tko bi znao,
Da to sivca gleda oko?
Po nesreći, uha vršak mu izviri;
Nesta straha, sve se smiri.
Drenovača prozborila.
Koji ne znaju, kakva prijevara se zbila,
Čude se, gdje drenovina
Lavove tjera oko mlina.

U Francuskoj mnogo ljudi ima,
Koji ovoj potvrda su basni:
Sjaj, družina i nakiti krasni
Tri četvrti vrijednosti su njima.

KOKOT, MAČKA I MIŠIĆ

VI 5

Posve mladi mišić, što još ne spozna jadâ,
Iznenada mal ne strada.
Gle, kako je majci pričao, što se zbilo:
»Prijeđoh brda, što nam carstvo omeđiše,
I trčkarah kao mlado miše,
Što se u život zaputilo;
Kadno dva stvorenja ugledah gdje stoje:
Jedno ljupko, milovidno,
Drugo bučno i nemirno, a kad poje,
Glas mu oštar, grub bestidno;
Na glavi mu komad kože,
Što se poput ruke uvis dići može.
Letjet hoće kao ptica,
Rep mu kao perjanica.«
Bio je to pjevčić, na kog mišić mali
Pred majkom se tako žali,
Ko da je to zvijere onkraj Oceana.
»Tukao se, reče, rukama po boku,
Galameć pri svakom skoku,
Te sam i ja, kom je od boga hrabrost dana,
Pobjegao toga časa,
Proklinjuć ga iza glasa.
Bez njega bih upoznao

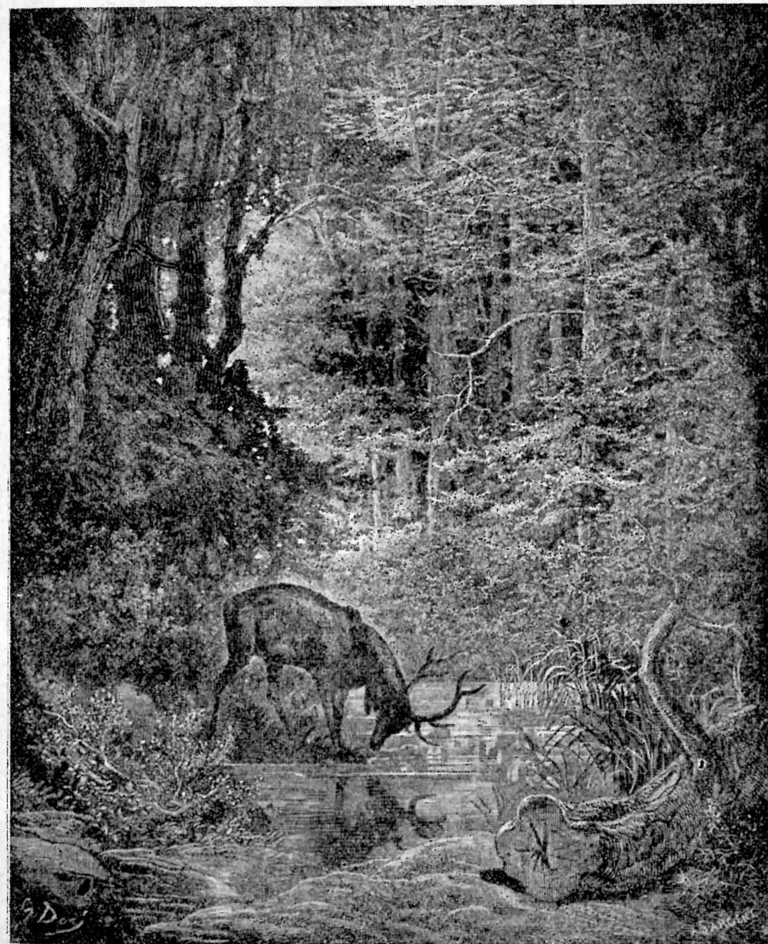
Onaj stvor, što blago gledati me stao,
Krzno ko i mi meko ima,
Šaren, duga repa, i držanja skromna,
Oka sjajna, pogleda čedna, ali pomna.
Mislim, sklon je miševima;
Čak su mu i uši, kojima zrak šiša,
Ko u kakva miša.
Upravo sam k njemu pristupiti htio,
Kad me drugi splaši nemilice.
— Sinko, mišica će, to je mačak bio;
A njegovo ljupko lice
Zlobno srce tek prikriva,
Što ne trpi miša živa.
Druga pak životinja
Nikad nam ne čini zla,
I možda ćemo mi baš jest ga jednog dana.
Mačku su, naprotiv, miši glavna hrana.

Loše čine, koji sude
Po izgledu ljude.«

JELEN I NJEGOVA SLIKA U VODI

VI 9

U bistroj je jelen vodi
Sliku svoju ugledao:
Rozima se divit stao
Ali noge, kojima hodi,
Kao da su dva vretena,
U odrazu vode sva isprepletena.
»Razlike li silne od glave do nogu!
Odraz svoj u vodi gledeć, reče tužno:
Najvišem šibljaku vrh ja doseć mogu,
Noge moje baš je vidjet ružno.«
Dok je tako govorio,
Pokaže se lovski pas;
On pojuri, tražeć spas;
U šumu je pohrlio.
Rogovi, kraj svega krasa,
Zapinju mu svakog časa,
Škode službi, što je čine
Noge, jureć u daljine.
Kune zao udes s tima darovima,
Svakog ljeta što ih prima.

Svi cijenimo lijepo, a korisno nam mrsko.
Makar lijepo i u zlo vodi.
Noge, što mu vrijede, jelen kori drsko,
A rogovlje cijeni, prem mu škodi.

ZEC I KORNJAČA

VI 10

Nije trčat važno, već na vrijeme ići.
Sa kornjačom zec nek svjedočanstvo bude.
»Kladimo se, ona će, da ti ne ćeš stići
K cilju, ko ja, brzo. — Ko ti? Gledaj lude!
Reče zvijere brzonogo.
— Kumo drago, treba mnogo
Kukurijekom da te sladim.
— Luda il ne, ja se kladim.«
I oni se okladiše,
A nagradu postaviše
Baš kod cilja; što je bila,
Nije ovdje reći sila.
Zecu je to bilo svega četir skoka,
Mislim onih, kad se psima gubi s oka,
Dok ga oni gone, a on ih k vragu šalje,
Nek ledinu mjere dalje.
Imajući kada, travi tek da kuša,
I da drijema, i da sluša,
Otkud vjetar puše — pusti, da ta luda
Krene odmah, da svečano
Puže naprijed s mnogo truda,
I žuri se polagano.
Zec pobijedit lako ne će ni za glavu,

Da potamni svoju slavu.
Sramota bi bilo rano
Otić njemu. I zbog časti
Sad će drijemnut, sad će pâsti:
Sve mu je na misli, tek oklada nije.
Tad kornjaču spazi: skoro je na meti;
On jurnu ko strijela i za njom poleti;
Ali zalud: k cilju stiže ona prije.
»Gle, i ti se dade od mene potući!
Brzina ti onda čemu?
A što bi tek bilo — reče ona njemu —
Da još, ko ja, moraš kuću vući?«

BOLESNI LAV I LISICA

VI 14

Životinjsko veličanstvo,
Što je u spilji bolovalo,
Obavijesti sve podanstvo,
Da mu šalje u poslanstvo
Svaka vrst kog člana, i dalo
O tom ukaz; tu je stálo,
Da bez brige mogu biti,
Lavska riječ i čast ih štiti:
Propusnica protiv zubi,
A i protiv pandža grubih.
Podanici poslušali,
Poslanike svi su slali;
Tek liji se ići ne će,
A za razlog ovo reče:
»Tragovi se u tlu vide,
Životinjâ, što su kralju pošle svomu;
Bez iznimke, svaki prema spilji ide,
A nijedan prema domu.
Pa mislimo: gdje su gosti?
Veličanstvo nek oprosti,
Propusnici čast i dika;
Vidim: svatko može ući
U tu spilju, ali kući
Nikad nema povratnika.«

PAS, KOJI JE ISPUSTIO MESO, DA UHVATI NJEGOVU SJENU U VODI

VI 17

Svakog mami varka koja,
Dostići je svak se žuri;
Ludom svijetu ne znaš broja,
Što za svojom sjenom juri.

Na psa Ezopova neka svrate oči,
Koj svog plijena odraz opazi u vodi.
Pusti ga zbog sjene i u vodu skoči.
Uto silna bura na rijeci se zgodi;
Na kraj jedva stiže štene
I bez mesa i bez sjene.

ŽIVOTINJE OBOLJELE OD KUGE

VII 1

Bolest, koja širi stravu,
Koju kao kaznu pravu
Nebo nađe za grijeh i za zločin česti,
Kuga (kad već moram posve jasan biti),
U dan jedan kadra sav Had ispuniti,
Životinjam rat navijesti.
Baš ne umre svaka, al svaka oboli:
Niti više koja voli
Klonulom životu radosti dat malo:
Do jela im nije stalo;
Vuk i lija, kao sjena
Slabi, ne traže već plijena.
I grlicâ gugat presta:
Ljubav presta, radost nesta.
Lav sazove vijeće i reče: »Dragi druzi,
Mislim, našoj boli i tuzi
Grijesi teški uzrok jesu.
Neka krivac ponajveći
Žrtvuje svoj život našoj općoj sreći,
I sve će nas možda božjem otet bijesu.
Historija uči, u sličnijem slučajima
Da žrtava takvih ima.

Ne budimo blagi i sudimo strogo,
Svaki nâs je griješit mogo.
Ja na primjer, mnogog — gadni proždrljivac! —
Bravčeta sam smrti krivac.
Što je bilo krivo? Da je živo.
A znao sam proždrijet, baš iz čista mira,
I pastira.
Žrtvujem se rado, ako treba; ali
Nek savjesti ispit svak učini mali.
Jer po pravdi božjoj potrebno je sada,
Najveći da krivac strada.
— Kralju, reče lija, svi smo to već znali,
Da tvoj obzir znak je srca ti finoće;
Al kad ti se ovce, tu stoku, jesti hoće,
To da grijeh je? Ne, ne, Gospodaru, to je
Za njih milosti znak tvoje.
A pastiri? Oni eno
Veliki su krivci nama:
Zašto uvijek vrše nad životinjama
Neko pravo umišljeno?«
Tako lija; a pljeskat ulizice stali.
Mnogo reći nisu dali
Ni o krivnji tigra, mede i drugih silâ,
Sve su djela sitna bila.
Kavgadžije sve su — sve do zadnjeg pseta —
Ako si ih slušo, lica bila sveta.
Tad magarac dođe i reče: »Mislim, da sam
Kraj livade manastira,
S travom poput svile, gladan prošo, pa sam
— Vrag mi nije dao mira —

Za palac širine ili tako nešto
Popasao, premda nisam imo pravo.«
Na to nasta krika, ko da viče đavo:
Vuk je, pola fiškal, pokazao vješto,
Da žrtvovat treba tog šugavog sivca,
Čitavom zlu tomu jedinoga krivca.
Objesiti treba toga štetočinca!
Tuđu travu pasti! Strašnog li zločinca!
Samo smrću to se može
Okajati. — I osta magarac bez kože.

Prema tomu, jesi l' bogat ili siromah,
Pred kraljevskim sudom prav il kriv si odmah.

MLJEKARICA I ĆUP MLIJEKA

VII 10

Petrica, noseći mlijeka ćup na glavi,
Poda nj svitak stavi,
Uvjerena, da će sretno u grad stići.
Haljine joj kratke, a koraci dugi,
Niska peta, da bi bolje mogla ići.
Brže juri no itko drugi.
Plivajući sva u sreći,
Izračuna, što će steći,
Kada mlijeko proda i za nj kupi jaja,
Nasadi ih triput: — pilići će se izleći;
Marljivost joj uspjeh pratit će bez kraja.
»Lako mi je, reče sretna,
Tih pilića dvor pun da odgojim za se.
Lija mora biti spretna,
Ne će l' ih bit dosta, da si kupim prase.
Da odeblja, dat ću mekinjâ mu nešto;
Kad je imah prije, svinja bje mi tusta;
Novaca ću imat, kad ga prodam vješto,
U staju ću lako, puna novca pusta,
Dovest blago: s kravom bit će tele tada;
Veselo će skakat sred ostalog stada.«
I Petrica skokne, očiju punih sjaja —
Mlijeko pade: zbogom blago, prase, jaja!

Razasuto blago gledeć suznim okom,
Žena jedva kući smije;
Povrati se sporim krokom:
Muž će možda da je bije.
Od tog nasta farsa neka,
Nazvaše je: *Ćup mlijeka.*

Koj duh nije zalutao,
Grad na pijesku zidat stao?
Petrica, Pikrohol, Pir, kao i svi ljudi,
Mudri kao i ludi,
Svaki bdijuć sanja, i ništa slađe nema!
Slatka varko, ne daj, da nas išta prene:
Sve se dobro za nas sprema,
I sve časti, i sve žene;
Kad sam sâm, i diva na megdan ću zvati,
Perzijskom ću šahu prijesto otet znati;
Kralj sam, moj me narod ljubi,
S draguljima kruna pada mi na uši.
Al kad život lupi, sva se tlapnja gubi
I ljepota ruši.

KRPO I NOVČAR

VIII 2

Krpo pjeva od jutra do u kasne sate,
Gledaj: sav od sreće cvate,
Slušaj: veseo ćurlik svuda mu se ori,
Nema brige, da ga mori.
Susjed mu, pun zlata i brigâ puna glava,
Malo pjeva, manje spava:
Bogati vam novčar to je.
Pred zoru bi katkad slatki san usnio,
Al ga krpo pjesmom brzo probudio,
Baš odmorit kad se htio.
I novčar se tuži, što je
Nemoguće kupit i sna uru koju
Kao jelo i ko pilo.
U palaču pozva svoju
On pjevača i reče: »Bilo bi mi milo
Čut, što cijelo ljeto zaradiš? — Moj bože,
Nasmija se krpo, tko može
Toliko računat; to baš nije lako;
Iz dana ja u dan proguram i tako
Sretan sam, kad ljetu bude kraj,
I kad svaki dan mi dao
Makar i tvrd zalogaj.

— E pa što bi dnevno zaslužiti znao?
— Sad više, sad manje; nesreća je tek
(Zarada bi bila i pristojna dosta)
Što uz radne dane blagdani su vijek,
I vremena malo za rad osta:
Svetac je do sveca, i praznuju svi se,
I za svakog župnik propovijeda vazda.«
Novčar reče smijući se:
»Hajde, neka jednom i ti budeš gazda;
Sto ti dajem škuda (al pazi na krađu!)
U nevolji neka ti se nađu.«
Pred očima krpi na to mračno bude,
Misli, sav je novac to, od vijeka
Što bje stvoren za čovjeka.
Povrati se kući i zakopa škude,
I veselje s njima; nesta
Zadovoljstva; pjesma presta
Od časa, kad steče što nam jade daje.
San iz njegva ode stana,
Brige su mu dnevna hrana,
Sumnjat nikad ne prestaje,
Skače, vreba danju, i bdije po noći;
Ako mačka negdje skoči,
Mačka krade novce. — Napokon poteče
K onom, koga pjesme više mu ne bude:
»Vratite mi san i pjesme moje, reče,
A vam evo vaše škude!«

ŽENE I TAJNA

VIII 6

Najteže je čuvat tajne;
U tomu su žene slabe,
Al i mnoge muške glave,
Često put su prave babe.

Da iskuša ženu, muž je noću njoj,
Prodrmav je, vikno: »Što je to, bože moj?
Ne mogu više! Sad ću pući!
Ah, iznio sam jaje! — Jaje? — Vidiš li?
Svježe izneseno! Al tajna ta u kući
Da ostane, jer kokom zvali bi me svi.«
Žena se je čudit stala,
Ali mu je vjerovala,
I zakle se o tom ko grob šutjeti.
Al kad noćna tama presta,
I prisege s njome nesta.
Tek što jutrom protre oči,
Brbljavica žena, teško joj je bilo,
Do susjede brzo skoči:
»Kumo draga, reče, čudo se je zbilo;
Al nikom ni slova, jer ću bit sva plava:
Muž mi snio jaje, veliko ko glava.
Riječ na šutnju da mi date

Jao, kad bi muža riječju tko mi dirno.
— Kud mislite, kumo? Ta vi dobro znate,
Tko i što sam, i spavajte mirno.«
Jedva što je prva zatvorila vrata,
Druga brže-bolje za kvaku se hvata,
Žudi, da svud širi čudne novosti:
Mjesto jednog jaja ona reče tri.
Al to nije dosta, jedna druga tjera
Na četiri broj taj, šapćuć u uho prije.
No opreznosti svaka mjera
Suvišna je, jer tajna to već nije.
Tako je broj jajâ, što je dalje stizo
Od ustâ do ustâ, sve to veći bio:
Kad je veće bilo blizo,
Stotinu je premašio.

NEPOŠTENI ČUVAR

IX 1

Muzam svima budi hvala,
Što živine pjevah prave;
Možda bi mi manje slave
Nastojanja ljudi dala.
Vuk, u jeziku bogova,
Sa psom zbori u mom djelu;
Životinje, uvijek snova,
Galeriju tvore cijelu,
Sada tužnu, sad veselu,
Glupu, mudru; ali piše,
Da glupana ima više.
Mjera ih je, bome, puna,
Al da svemu budu kruna,
Govorim o lopovima,
Zločincima, tiranima;
Zvekana je odveć skoro,
Varalica, laskavaca;
Dodati bih jošte moro
I legiju lažljivaca:
»Svatko laže«, Mudrac veli;
Al da ne odabra sebi
Iz prostog svijeta izbor cijeli,

Trpjeti se dalo ne bi,
Da prišiva grijeh taj svima.
No kad svi mi, što nas ima,
Velik, mali laže živo,
Ja bih, ne bilo vam krivo,
I za svijet otmjen to tvrdio.
Samo da tko lagat smjera
Poput Ezopa il Homera,
Pravi lažac ne bi bio:
Divan čar nam mnogog sna,
Što u umjetnosti blista,
Sve pod ruhom laži zna
Istina da bude čista.
Obojica knjige daše,
Što su hvale vrijedne naše,
Vječito će živjet lako;
Tako lagat ne zna svako.
Al, tko riječi ne zna vagat,
Već ko čuvar neki lagat,
Uhvaćen što bje u laži,
Za me kao glupan važi.
Čujte:

Neki trgovac je htio
Poć za poslom, pa je bio skrio
Cent željeza kod susjeda Mate.
Došav natrag: »Molim, da mi date
To željezo. — Žalim, nema mu ni traga;
Miš ga cijelog izglodao.

Psovao sam ljude, slao ih dovraga;
Al što? Tavan rupu ima.« On je stao
Da se čudi, al se glupim pravit znao.
Za par dana Mati sina on ukrao.
Zatim ga na gozbu pozva jedno veče;
Otac odbi poziv i plačući reče:
»Oprostite, al ne mogu doći;
Sad se klonem svega toga;
Ljubljah sina više nego oči:
Imam samo njega, ne, već imadoh ga.
Oteo ga netko i odnio u mrak.«
Trgovac mu nato: »Sinoć, baš u sumrak,
Vidjeh jednu sovu gdje vam nosi sina,
K starom spušta gradu, posred razvalina.«
Otac reče: »Može l' vjerovati iko,
Da će sova moći nositi toliko?
Ta sin sâm bi sovu uhvatio lako.«
— Reć ne mogu, njemu drugi reče, kako,
Ali eto, vidjeh na vlastite oči;
Ne znam, otkud može doći,
Da sumnjate o tom i trenutak samo.
Zar je čudno, mili bože,
Da su takve sove tamo,
Gdje željeza kvintal miš pojesti može,
Te odnose djecu tešku pol kvintala.«
Drugi vidje, kuda smjera ova šala,
Pa željezo njemu vrati;
A on vrati sina Mati.

Sa putnika dva se sličan slučaj zbio.
Jedan je od onih ljudi bio,
Što ne vide nikad ništa mikroskopom;
Sve je kod njih divsko; prošli su Evropom
I Afrikom: svuda neka neman šeće;
Hiperboli nije znao kraj ni konac.
»Vidio sam, reče, zelje od kuće veće.
— A ja reče drugi, kao crkva lonac.«
Prvi pita, čemu je. Drugi će: »Moj stari,
Zato da se u njem tvoje zelje svari.«

Ovaj bješe šaljiv, onaj prvi spretan.
Odviše ćeš časti takvima iskazat,
Kad razborom hoćeš laži im dokazat.
Pretjeraj još jače, bit ćeš miran, sretan.

DVA GOLUBA

IX 2

Dva goluba ljubila se vruće.
Jedan od njih, luda glava, veli,
Da, jer muči dosada ga kuće,
U daleke strane poći želi.
Drugi reče: »Zar te ludost hvata?
Svoga zar ćeš ostaviti brata?
Od rastanka veće boli nema.
Tvrda srca ti si. Pazi, što se sprema,
Kad te briga, napor mučit stane:
Neka to ti srce malo gane!
Još da čekaš tople i sunčane dane!
Da zastruji lahor. Čemu žurba? Sada,
Slušaj, grakće vrana: netko će da strada.
Ja ću trajno mislit, gledajuć put neba,
Na sokole, mreže: »Oblaci su tmasti,
Ima l' brat mi — sad će kiša pasti —
Zaklon topli, hranu, sve, što treba?«
I srce se, na sve ovo,
Ražalilo putnikovo.
Al za putom želja ipak jača osta,
Pa će bratu svome: »Nemoj plakat — čemu?
Tri će dana puta biti meni dosta,
Vratit ću se skoro i pričat o svemu
Bratu mome, što se zbilo,

To će te razvedrit i bit će ti milo.
Pričat zna, tko vidi. Moga puta slika
Bit će za te radost još kolika.
Reći ću: »Bjeh tamo; to i to se zbilo;
Bit će ko da sâm si bio uz putnika.«
Nato, plačuć, zbogom rekoše si oni.
Putnik ode; skoro oluja ga jaka
Prisili, da negdje traži da se skloni.
Nađe jedno drvo, al bje sila taka,
Da ga smoči i satre, bijuć iz oblakâ.
Razvedri se nebo; on sav mokar ode,
I tad kako-tako osuši si tijelo.
Pokošeno žito spazi kod te zgode,
I goluba na njem; misli: bit će jelo;
Spusti se, al jao, spletu mu se krila,
Pod žitom je zamka bila.
Niti bjehu trošne: hvala kljuna snazi,
I krilâ, i nogu, iz nje se izvali;
Nešto je i perja izgubio, ali
Nesreća bje, što ga uto kobac spazi,
I sa groznom pandžom na bijednika slazi,
Koj uzicu vuče, što mu od zamke osta,
Te robijašu nalik posta.
Kobac da ga ščepa, al još veća sila
Pojavi se: orao raširenih krila.
Dok se oni bore, golub im odleti
I spusti se jadnik na zid male klijeti;
Uvjeren je, da mu sada
Konac stiže teških jada;
Al obijesno dijete — a djeca su kruta —

Uzme svoju praćku, odapne; i taj puta
Nesretna je mala ptica,
Proklinjući čežnju mnogu,
Vukuć krilo, vukuć nogu,
Polumrtva šepavica,
Ravno kući krenula,
Nekako se dovukla
Bez strašnijih upadica.
Drugovi se nađoše; i sad svaki želi,
Ljubavlju da popravi tu zabludu malu.

Ljubavnici sretni, na put biste htjeli?
Na rodnome ostanite žalu.
Jedan drugom budi, u svakome kretu,
Novost, lijepost, radost, sve na ovom svijetu!
Ništa drugo nema, što je toga vrijedno.
I ja nekoć ljubljah, pa mi u taj čas
I sâm Louvre, i sav mu kras,
I taj svod nebeski, bijahu svejedno,
I ništa prema gaju, prema onoj stazi,
Kuda vidjeh, nožica da gazi
Mile moje ljupke vile,
Kojoj sve su moje sile
Pod Amora vodstvom posvećene bile.
Jao, hoće l' doći opet takvi dani?
I stvorovi dragi, pjesmom opjevani,
Zar će prezret treptaj nemirne mi duše?
Srca plamsaj zgasit, ko na rubu groba?
Ne ostvarit nikad čežnje, što me guše?
Zar ljubavi prošlo mi je doba?

OSTRIGA I PARNIČARI

IX 9

Putnika dva išla, i ostrigu jednu,
Što je val izbaci, na obali nađu.
Uprv u nju prstom, očima se glednu;
Tko će da je jede, zapadnu u svađu.
Već se jedan prignu, da se plijena lati,
Al ga drugi gurnu, rekav: »Treba znati,
Koji od nas ima pravo.
Mislim, da bih onom ja tu prednost davo,
Tko je prvi spazi, taj neka je jede.
— Pravo li je, što reć htjede,
Drug će, sad je moja, oko dobro mi je.
— A i moje loše nije:
Tako mi života, ugledah je prije.
— A ja namirisah; meni dat će svi je.«
Petrica je za te svađe
Stigao, i za suca uzeli ga bili.
Ostrigu otvoriv važno, za čas tili
U želucu ona mu se nađe.
I svečanim glasom Petrica im tad će:
»Svakom jednu ljusku sud sad daje, znajte,
Bez troškova daljih sada kući hajte!«

Parniče se ljudi mnogi, to ste čuli,
Često i zadnju paru na procese daju,
A ne vide, kako Petrica ih guli,
Tek gaće na štapu mnogomu ostaju.

KORNJAČA I DVIJE PATKE

X 2

Kornjača zaželi, rupe sita, nekim
Novim poći putem, proći zemljom svom.
Ljudi tako čeznu za svijetom dalekim,
A hrom čovjek često vlastit mrzi dom.
Dvije patke, što im prija
Saopćila svoju težnju,
Rekoše, da mogu ispunit joj čežnju:
»Gle put, što se dolje svija,
Nad njim ćemo zrakom poći; za tog leta
Mnogo ćemo vidjet svijeta,
Republikâ tu će i narodâ biti,
Običaje razne možeš naučiti,
Ko Odisej.« (Tko zna, što taj junak stari
Ima posla u toj stvari?)
Kornjači se prijedlog svidje sve to više.
I odluči poći. A patke načine
Stroj, kojim će poći u visine:
Kornjači vam štap u čeljust postaviše.
»Dobro stisni, vele, da sigurno bude.«
Zatim svaka primi štap na jednom kraju.
Kornjača se digne, leti ko u raju;
A ljudi se svuda čude,
Kako spora drugarica

Leti baš po srijedi ovih dviju ptica:
»Čudo! Svih kornjača, gle, u onoj četi
Sad kraljica leti!
— Da, kraljica, zbilja; zar vam nije milo?
Zalud vam se rugat!« Al bi bolje bilo,
Da je svojim putem otišla bez riječi;
Jer govoreć tako pusti štap iz usti,
Padne i sva smrska o kamen se pusti.
Brbljavost je bila uzrok svoj nesreći.

Glupost, brbljavost, taština,
Radoznalost, njihova kuzina,
Sve su one u nekomu srodstvu;
Teško onom, tko se njinom preda vodstvu.

DUNAVSKI SELJAK
XI 7

Po izgledu sudit ljude, to je grješka;
Taj je savjet dobar, ali nov baš nije.
Mišić nam je bio prije
Dokazao, da to zabluda je teška.
Primjeri su tu još neki:
Dobri Sokrat, Ezop, i seljak s dalekih
Dunavskih obala, što Marko Aurelije
Ocrta ga bolje od svijeh.
Prve dobro znamo, a što se ovog tiče,
Gle, na što mu crte liče:
Gusta brada skrila lice mu je cijelo,
Rutavo mu sve je tijelo;
Ko medonja zdepast, noga teško kroči,
Obrve su guste sakrile mu oči;
Razrok, krupnih usnâ, nosa poput kvake,
Gunjac mu od kozje dlake,
Od rozge pojas ima.
Čovjek takva lika poslanikom posta
Gradova, što Dunav mije ih. Ne osta
Mjesta, kud lakomost Rima
Nije stigla, noseć zator svima.
Poslanik taj dođe i prozbori ovako:
»Rimljani i senat, što me ovdje sluša,

Sklonost mi bogova neka pomoć kuša,
Besmrtnici nek mi vode riječi tako,
Da ne rečem nešta, što bi bilo krivo,
Da pomognu, duh vam neka prezre živo
Svako zlo i krivdu svaku.
Gdje uskrate pomoć, tu se zakon krši.
Svjedoci mi smo, žrtve lakomosti vaše!
Krivi bjesmo, kad nas Rima sila skrši,
Taj razlog teške patnje naše.
Pazi, Rime, da te Nebo jednog dana
Ne kazni, prenijevši plač i bijedu k tebi,
Da odmazda ne bi nama bila dana,
Za oružje pravda da ne uzme nas sebi,
I u srdžbi da te ne bi
Bacilo ko roba nama.
Koj ti uzrok vlast nad narodima sazda?
Po čemu si bolji nego što su drugi?
Po kojem si pravu ti svemiru gazda?
Čemu miran život ti remetiš drugih?
Orali smo polja, sretne živuć dane;
Zanati nam dragi ko i rad su bili.
Što naučiste Germane?
Spretni su i hrabri ljudi,
Još da lakome su ćudi,
I dorasli vašoj sili,
Možda bi im ona i vlast prigrabila.
Čovječno bi možda služili se njome.
A vlast, što je vaši pretori sad vrše,

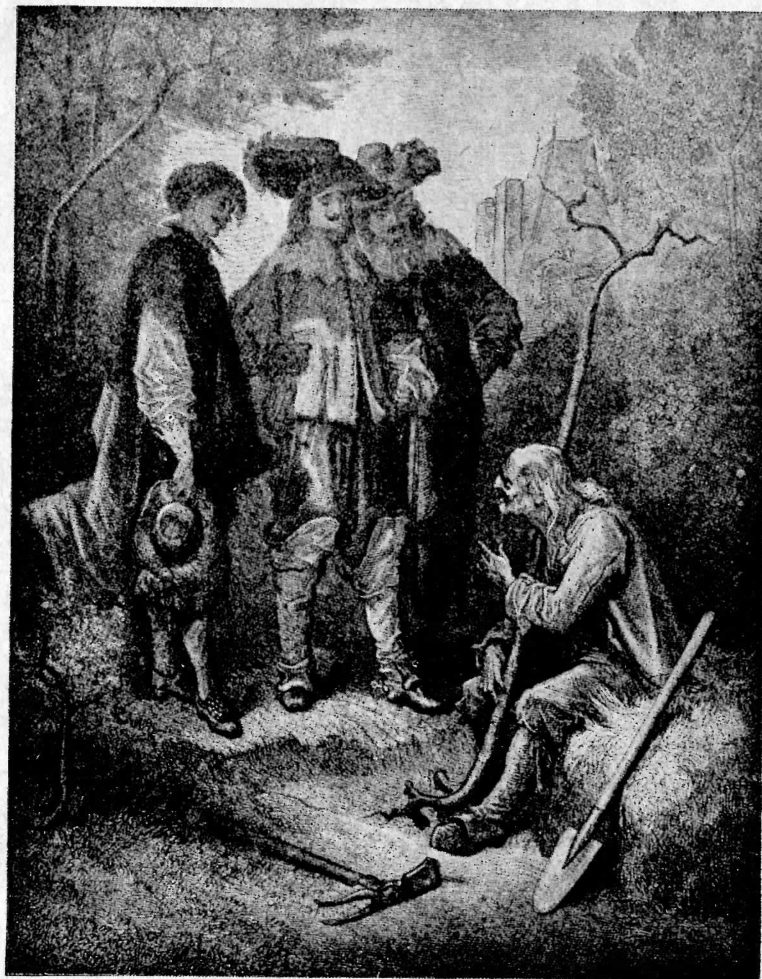
Sramota je svijetu tome.
Dostojanstvo oltara ovi
Činima vam svojim krše.
Ali znajte, i bogovi
Motre sve to. Hvala vašim primjerima,
Pred očima samo strah i trepet vide,
Prezir prema oltarima,
I lakomost, koja do bjesnila ide.
Ništa nije dosta ljudima iz Rima;
Zalud zemlje i rada ima,
Zalud svaki napor, sve je uzalud.
Uklon'te ih: čemu trud,
Nitko ne će za njih radit polje,
Svi bježe u gore, tamo tražeć bolje;
Ostavljamo drugarice drage,
Slijedimo u borbi svud medvjeđe trage;
Da nov porod rađa, nitko nema snage,
Ni volje, da Rimu novo roblje stvara.
A ako se djeca rode,
Želimo, da svako na drugi svijet ode:
Nesreći se pretor zločin dodat stara.
Uklon'te ih: svi su skloni
Na mekušnost i pohare;
Primjerom će stvorit oni
Od Germana otmičare.
A kad u Rim dođoh, gle, što vidjeh sada:
Tko sa sobom nema dare,
Grimiza na poklon, uzalud se nada,
Da će pravdu steći. Tužioštvo tada

Sporo je i teško. Ove oštre riječi
Ne će, mislim, kod vas milost steći.
Ja sad svrših, a vi smrt mi dajte,
Ali tužba iskrena je, znajte.«
I baci se na tle. A svaki se divi,
Gdje veliko srce i zdrav razum živi
U divljaku takvome.
On patricij posta; mjesto kazne sve su
Nagradu mu dali. Druge pretore
Izabraše; i zaključe,
Da se riječi njegve u spise unesu,
Govornici drugi da se iz tog uče.
Al uzalud sve je bilo,
Nije dugo koristilo.

STARAC I TRI MLADIĆA

XI 8

Starac drvo zasadio.
— Hajde, još da gradi, al' da drvo sadi!
Tri susjeda vele, bili momci mladi:
Razum ga je ostavio.
»To nas čudi, jer tako nam neba,
Da ćeš imat od tog nešto, to je varka,
Morao bi biti star ko patrijarka.
Čemu ti se mučit treba
Brigom za budućnost, koja nije tvoja?
Sad se samo sjećaj prošlih grijehâ pustih,
A daleke nade i misli, djede, pusti!
Svakoj dobi briga svoja!
— Možda, on će, niti vaša
Briga baš to nije. Sve, što čovjek stvori,
Kasno dođe, brzo prođe. Sudba naša
U Parkâ je ruci, koja sve nas mori.
Života nam staza svim je kratkotrajna,
Zato nitko ne zna, tko će tog obzorja sjajna
Zadnju svjetlost gledat. Ima l' jedan trenut,
Koj nam može reći, kud će drugi krenut?
Praunuke moje ta će sjena hladit:
Zar mudracu grijeh je radit
Zato, da užitak poslije drugi ima?

Sada se veselim, što lijepo bit će njima.
A sunce još može često da mi svane.
Možda ću ja brojit dane
I nad vašim grobovima.«
Rekao je pravo mladićima tima:
Jedan se na putu u moru utopi,
Drugi se za časti otimati stane,
Državi u službi s Martom bratstvo sklopi,
Al dušmansko tane pokosi mu dane.
I trećem se radilo o glavi:
S drva pade, što ga navrnuti htio.
Oplaka ih starac, kamen na grob stavi,
I ureza, što sam sad iznio.

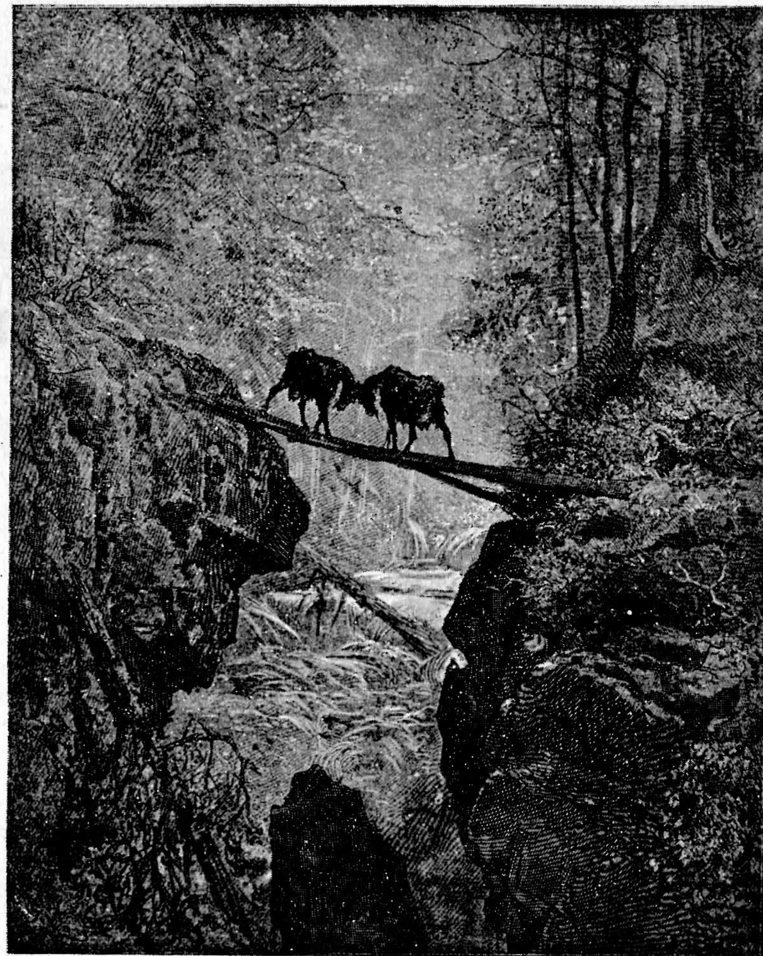
DVIJE KOZE

XII 4

O kad koze grane brste,
Duh slobode svoje vrste
Goni ih za srećom; na stranama svima
Traže, gdje još paše ima,
I gdje ljudi ne dolaze:
Tamo, gdje već puta nema niti staze,
Znadu l' spilju il brdo nad ponorom one,
Mušice tih dama onamo ih gone.
Odvratiti veravice ništa kadro nije.
Hrabre dakle koze dvije
Svijesne sebe (nije laska)
Ostave dolinu svaka s druge strane:
Jedna će pred drugu brsteć sad da bane.
Stigoše na potok, most mu uska daska,
Lasice bi dvije jedva prijeko prošle,
Da su skupa pošle.
Brz i dubok potok, na koji su došle,
Strah bi i trepet bio amazonkâ sviju.
Ali, uza sve to, jedna od njih dviju
Stavi na most nogu, druga isto tako.
Ko da vidim Luja Velikoga kako
S Filipom on Četvrtim mora
Ić na Otok Razgovora.

Korak su po korak išle
Pustolovke nosom k nosu,
Ponosite, znajuć, tko su;
Na sredinu mosta kad su tako prišle,
Ne htješe se maknut jedna drugoj. Kažu,
Dar od Polifema, slavna njena loza;
Dika je jednoj, što je Galateje koza,
Dar od Polifema, slavna njena loza;
Drugoj baka Amalteja davno
Dojila je Jupitera slavno.
Ne htjevši se maknut, jedna i druga pade,
Te se obje utopiše.

Slučajeva takvih više
Nesmiljeni Udes znade.

STARI MAČAK I MLADI MIŠ

XII 5

Mislio je mišić, sa iskustva malo,
Da bi starog mačka ublažit se dalo,
Razlozima blagost probudit u njega:
»Daj me pusti: ta do svega
Moga tijela što ti stalo?
Zar sam ja na teret komu?
Tko je gladan u tom domu:
Gospodari il družina?
Zrnce griskam, a je l' orah k tomu,
Ispuni me sveg oblina.
Sad sam mršav; pusti mjesec koj da mine,
Bit ću ti tad gozba za gospodu sine.«
Mačku miš to govoraše.
A ovaj će: »Ne znaš običaje naše:
Zar da meni takvi govori se drže?
Možda bi te koji gluhak čuo brže.
Mačak, i još star, oprostit! Smiješno, zar ne, kaži!
Zakon naš je: nema mjesta
Milosti, već umri smjesta,
I od Parkâ blagost traži.
Djeci miši drugi bit će hrana česta.«

I održa riječ. —
A ova moja basna
Evo kakav nauk dat će svima moći:
Mladost luda misli, da će do sveg doći,
Tvrda je srca starost kasna.

LJUBAV I LUDOST

XII 14

Sva je ljubav čudo jedno:
Luk, tobolac, strijele, baklja, od njih räna —
Nije djelo jednog dana,
Kad bi riješit sve to htjedno.
Ne će ta sad tajna biti otkrivena;
Namjera bi skromna moja samo bila,
Da ispričam, kako ova žena
(I božica) vid je očinji izgubila.
Što se od tog zbilo, možda i na sreću,
Zaljubljen nek o tom sudi, ja to ne ću.

Ludost su i Ljubav igrale se skupa,
Očiju je zdravih tad još bila ova.
Došlo je do svađe; Ljubav nogom lupa,
Vijeće zahtijeva bogova;
Ludosti krv uzavrije,
I s dva udarca žestoka
Izbije joj oba oka.
Veneri to pravo nije,
Ko žena i majka za pravdom uzdiše.
Bogovi se uzvrtiše,
A Nemeza ponajviše,
S Olimpa, iz Hada sva se četa skupi.

Venera je krivnju dobro znala istaknut:
Kći joj sad bez štapa ne može ni maknut,
Svaka je kazna blaga za taj zločin glupi!
Naknada se traži, to bolje što više.
Kad sve dobro razmotriše,
Što je za i protiv — nakon raspre vruće
Osuda je pala tog vrhovnog suda:
Ludost neka ubuduće
Ljubavi bude vodič svuda!

GAVRAN, GAZELA, KORNJAČA I MIŠ

XII 15

Kornjača i gavran, gazela i miš eno,
Živjeli su skupa u drugarstvu dragom;
Skrovište im bilo od ljudi skriveno,
Pa su tako sretni bili.
Al za svakim čovjek zaputi se tragom:
Il u pustinji se skrili,
Na dnu vode, il sred zraka,
Ljudskoj zamci izbjeć, stvar to nije laka.
Gazela je pošla, da malo prošeta,
Kad eto ti psetà, tog oruđa kleta
Čovjekova barbarskog užitka.
Nanjušilo trag joj u mekanoj travi;
A ona bjež! — Al miš, kad se jelo stavi,
Preostalim reče: »Gdje je sad gazela vitka?
Kako da nas ima samo troje?
Zar na društvo zaboravi svoje?«
Na te riječi viknula kornjača:
»Ah, da imam kao gavran krila,
Niti časka ne bih počasila,
Već bi smjesta van sad pohrlila:
Što je — ja bih da pogledam malo —
Drugaricu našu lakih nogu
Sad daleko od nas zadržalo.

Jer za srce njeno — znam je — jamčit mogu.«
Odmah gavran kao strijela prihvati se djela,
I poletiv, vidi, bijedna gdje gazela
Zapade u zamku i s njome se bori.
Kod drugova se gavran smjesta opet stvori;
Za nesreću pitat, kako, zašto, kada
Zbila se, on i ne mari,
Jer na prazne riječi gubit vrijeme sada,
Kao kakav školnik stari,
Suviše bi glupo bilo.
Gavran kući stiže. Tada
Vijeće se je sakupilo.
Što da rade? Dvojica njih
Još istog će poći trena
Gdje je gazela zarobljena.
»A kuću nam neka čuva kornjača,
Gavran će, dok ona do cilja bi zašla,
Gazelu bi mrtvu našla.«
Na te riječi hrle u pomoć gazeli,
Drugarici zarobljenoj,
U nevolji ostavljenoj.
I kornjača poći želi:
Pa se gega sad za njima,
Proklinjući noge kratke — pravo ima —
I što kuću mora nosit na leđima.
Petljogriz — to miš se s pravom tako zove —
Na radost svih je petlje pregrizo i ove.
Lovac dođe i reče: »Tko mi to plijen ote?«
Petljogriz u rupu jurnu kao strijela,

A na drvo gavran, u šumu gazela.
Lovac, komu plijena nesta
I bez glasa i bez traga,
Kornjaču tad spazi, i srdžba mu presta:
»Za koga se ljutim vraga?
Kornjačina juha baš mi je vrlo draga.«
S njom u torbu! Ta će za sve platit dama!
Ali gavran brzo gazelu poište.
Ostavivši zaklonište,
Pred lovca je stala, praveć se, da hrama.
Lovac skoči za njom namah,
I sav teret zbaci; a Petljogriz dođe,
Baci se na torbu, i vrpce joj zglođe —
Izbavi i sestru drugu;
A večera propa, na lovčevu tugu.

Po Pilpaju tako stvar se zbila tada.
Apolona tek bih trebo zvat za druga,
Pa da spjevam epos, dug ko što je duga
Odiseja il Ilijada.
Petljogriz da glavnog junaka mi tvori,
Premda, pravo reći, svaki svoje čini.
Infantka Nosikuća tako lijepo zbori,
Da gavrana u visini
Uhodom, a zatim i glasnikom stvori.
Gazela je lovca zaposlila tako,
Da Petljogriz vrpce pregrizo je lako.
Svoju dužnost čini svako,
Radi, muči se i trudi.
A za sve to hvala? Držim, srcu budi!

ŠUMA I DRVOSJEČA
XII 16

Drvosječa slomi il zametnu kuda
Držak, gdje sjekira usađena bila.
Dok naknadit štetu on nastoji svuda,
Dotle se je šuma baš oporavila.
Al napokon moli skromno
Šumu tek za milost ovu:
Odrezat će granu pomno,
Da držalju steše novu.
»Svoj će kruh zaradit on drugamo poći,
I tako će sretno hrasti drevni proći,
Što ih svatko štuje, a i jele mlade.«
Bezazlena šuma oruđe mu dade.
Pokaja se brzo. On gvožđe nasadi,
Nitkov drugo i ne radi,
Već da dobrotvorku tlači,
Najljepšeg je liši krasa.
Ona stenje svakog časa:
Vlastit dar joj smrt sad znači.

Iz tog spoznaj ljude i postupke njine:
Dobročinstvom tvojim zlo će da ti čine.
Dosta o tom. Al da uništit se smije

Blaga sjena, zlo zar nije?
Tko to ne će požaliti?
Jao, zalud vičem — tko se za to stara? —
Nezahvalnost i prijevara
U modi će uvijek biti.

NAPOMENE

1. CVRČAK I MRAV (I 1)

Basna je rađena prema Esopu (izd. Halm, br. 401). Dosta se prigovaralo njezinu zaključku, premda se on nalazi već kod Esopa. Zato je *Laurant de Jussieu* (rođen 1792., pisac djela *Recueil de Fables et Contes en vers)* napisao nastavak ovoj basni; u tom nastavku dolazi i mrav u nevolju, pa se obraća pčeli, koja mu dosta pomogne dakako uz čestitu moralnu pouku. Slično je tomu postupio i Lachambeaudie u basni *La Cigale, la Fourmi et la Colombe.*

2. GAVRAN I LISICA (I 2)

I ova je basna uzeta iz Esopa (izd. Halm, br. 204; Fedro I 13). Istu je temu obradio i Lessing (I 15). Ova basna, kao i *Cvrčak i mrav,* ide među najpopularnije La Fontaineove basne. — U francuskom se originalu daje gavranu naslov *maître* (majstor gavran), koji se kod Francuza daje advokatima, ali i glasovitim umjetnicima (kiparima, slikarima, muzičarima i sl.; isp. *maestro);* svakako se ovdje upotrebljava u ironičnom smislu. I lisici se daje isti naslov, ali tu se misli na njezinu »fiškalsku« rječitost; zato je ovdje prevedeno riječima »mudra lija«. — Kod Rusa je basnu obradio I. A. Krilov pod naslovom *Vrana i lisica.*

3. ŽABA, KOJA ŽELI BITI DEBELOM POPUT VOLA (I 3)

La Fontaine je u svojim basnama zapravo iznosio prilike i ljude svoga doba. »Te male priče sadržavaju u kratkom obliku društvo sedamnaestoga stoljeća, francusko društvo, ljudsko društvo« (Taine). Pjesnik rado šiba poroke toga društva i izvrgava ih ruglu; o tomu nam svjedoče i stihovi 11—14 ove basne. — 13. *knez,* u fr. *prince,* može značiti i »vladar« uopće (tako na ovom mjestu), a onda je to i visoki naslov, upotrebljavan za članove vladarske kuće. — 14. *markiz (marquis),* plemićki rang između grofa i baruna. — Izvor ovoj basni je Fedro I 24 *(Rana et bos).*

4. DVIJE MAZGE (I 4)

Izvor: Fedro II 7. *Muli el latrones.*

Porez, o kome je u basni riječ, bio je *la gabelle*, porez na sol, jedan od najnesnosnijih poreza prije Revolucije. — 17. U tom je stihu La Fontaine morao misliti na sudbinu svoga nekoć vrlo moćnoga i bogatoga zaštitnika, nadintendanta financija Fouqueta, koji je 1661. godine pao u nemilost i dospio u zatvor.

5. VUK I PAS (I 5)

Basna se nalazi kod Esopa i kod Fedra (III, 7 *Canis et lupus).* — Rousseau, promatrajući La Fontainove basne s gledišta njihove odgojne vrijednosti, tvrdi, da su one s toga gledišta često škodljive; takva da je i ova basna svojom *»leçon d'indépendance«.* On kaže, kako je vidio jednu djevojčicu gdje plače slušajući tu basnu; bila je očajna, što je uče uvijek samo pokornosti *(docilité). »La pauvre enfant s'ennuyait d'être à la chaîne; elle se sentait le cou pelé; elle pleurait de n'être pas loup«* (Émile II.). — Dakako da je La Fontaine ovom basnom šibao servilnost plemstva i građanstva svoga vremena prema kralju i dvoru. H. Taine lijepo kaže, da je pas »udvorica, ropski sluga duha više nego tijela.«

6. GRADSKI MIŠ I POLJSKI MIŠ (I 9)

Slobodno prema Esopu (297 ed. Halm.). U novijoj franc. književnosti obradio je tu basnu Andrieux. — Riječ »slava« upotrebljena je ovdje u smislu »časćenje, gozba«. U prijevodu se pokušao zadržati sentenciozni karakter francuskih stihova, koji su već postali poslovični (*»Fi du plaisir — que la crainte peut corrompre!«*) — I tu dolazi do izražaja La F-ova ljubav prema slobodi i nesputanosti, kao i u basni *Vuk i pas.*

7. VUK I JANJE (I 10)

Izvori: Esop (247 ed. Halm) i Fedro I 1. — Ovo je jedna od najpopularnijih La Fontaineovih basni, u kojoj on žigoše pravo jačega, značajni nazor feudalnog doba. Snažni kontrast između nasilnog nastupa vuka — tipičnog predstavnika plemstva još iz sredovječnoga *Romana o lisici* — i poniznog tona janjeta daje svojim porastom (climax) dijalogu ove basne upravo dramsku snagu. Chamfort (1741.—1794., pisac djela *Éloge de La Fontaine,* 1744.) veli za ovu basnu: »Ovu basnu poznaju svi, čak i oni, koji ne poznaju nijedne druge. Osobitu njezinu ljepotu tvori istinitost dijaloga. Mnogi ljudi, čini se, da u ovoj basni vide samo

svakidašnju istinu, kako jaki tlači slaboga. Za to ne bi trebalo napisati basnu. Ljepota je njezina u tome, što vuk tvrdi, da ima pravo u svojoj nepravednosti, i tek onda napušta svaku izliku i nadmudrivanje, kad je odgovorima janjeta dotjeran do apsurda«. — Tu je basnu obradio i I. A. Krilov kod Rusa.

8. SMRT I DRVOSJEČA (I 16)

Građu je pisac uzeo iz Esopa (90 ed. Halm), a potaknule su ga na to riječi Mecenine, navedene u jednoj Senekinoj poslanici, kako je čovjeku uvijek stalo do života, pa makar bio bez ruke, bez noge, bez zubi, bez snage. — Nevolje, na koje se drvosječa tuži, pokazuju, u kako su teške prilike narod bacili dugotrajni ratovi Luja XIV. H. Taine naziva ovu La Fontaineovu basnu *»un sombre tableau de Holbein«,* a S. S. Mokuljski, pisac našeg pogovora o La Fontaineu, ističe, kako je La Fontaine znao nalaziti neobično realne boje za prikazivanje siromaha, koji stradaju od preteška rada. Takav je, na primjer, lik drvosječe u basni *Smrt i drvosječa,* kaže spomenuti pisac.

9. LISICA I RODA (I 18)

Basna poznata od najstarijih vremena (Esop; Fedro I 26, *Vulpis et ciconia,* i dr.). Stihovi 17. i 23. upotrebljavaju se danas već poslovično u šaljivom smislu (fr. 17. *Bon appétit surtout, renards n'en manquent point;* 23. *Mais le museau du sire était d'autre mesure).*

10. KOKOT I BISER (I 20)

Izvor Fedro III, 12, *Pullus ad margaritam.* — Kod Rusa je dao lijepu obradbu te basne I. A. Krilov. Basnom se hoće reći, kako ljudi, ne znajući pravu vrijednost, preziru ono, što je bolje, a uzimaju gore.

11. HRAST I TRSKA (I 22)

Ova basna, rađena prema Esopu (179 ed. Halm), smatra se majstorskim djelom. Chamfort veli: »Ta je basna ne samo najbolja u prvoj knjizi, nego je možda i najsavršenija kod La Fontainea«. A postoji i tradicija, da ju je La Fontaine najviše volio. Zadnji stihovi (31—32) pjesnička su parafraza, uzeta iz Vergilove Enejide (IV, 445).

12. DVA BIKA I ŽABA (II 4)

Izvor: Fedro I 30, *Ranae metuentes Taurorum proelia.* — Ovu su basnu mnogi književni kritici i pisci visoko cijenili, ističući lakoću, kojom La F. prelazi iz visokog stila u familijarni, i obratno. Saint Marc Girardin je u svojim predavanjima (XIIIe leçon, t. I.) iznio mnogo lijepih razmatranja o moralu ove basne, koja ističe gorku istinu, kako mali, iako nevini, stradaju u borbi između velikih. Horacije u prvoj knjizi poslanica (II, 14) kaže: *Quidquid delirant reges, plectuntur Achivi* (Štogod ludo čine kraljevi, od toga trpe Ahajci).

13. PTICA RANJENA STRIJELOM (II 6)

Pisac je basnu uzeo od Esopa. Isti je motiv obradio i kod nas Josip Eugen Tomić u pjesmi *Ranjen orao*, ali koliko je dublji ne znao francuski pjesnik dati primjenom toga slučaja na sav ljudski rod! — U fr. originalu stoji: *enfants de Japet* (Japetova djeca — misli: ljudski rod); to je mitolo ka reminiscencija na Horacija, po kojemu je Japet (Prometej) donio ljudima vatru s neba i s njom sva zla. — Voltaire ističe, da su zadnja dva stiha ove basne jedna od najboljih basnoslovčevih maksima.

14. LAV I KOMARAC (II 9)

Građa je uzeta iz Esopa (br. 234 ed. Halm), ali ju je La F. obradio samostalno i upravo majstorski. Isti predmet kod Lessinga (basna 10) i drugih obrađivača ne doseže ni izdaleka La F.-ovu obradbu.

Basna lijepo ističe odnose među ljudima, ali i hirovitu promjenljivost događaja u ljudskom životu. Pouku basne potvrđuju grčke poslovice: *"Ἔνεστι καὶ μύρμηκι χόλος (I mrav ima žuč), "Ἔχει καὶ ἡ μυῖα σπλῆνα (I muha ima slezenu* — slezenu misli kao sijelo srdžbe). Publius Syrus kaže: *Inimicum quamvis humilem docti est metuere* (Mudrac se boji neprijatelja, makar kako on skroman bio). Benserade ovako završava svoj 116. sonet: *Dans le monde il n'est point de petits ennemis* (Na svijetu nema malih dušmana).

15. LAV I MIŠ (II 11)
16. GOLUB I MRAV (II 12)

Ove dvije basne povezane su zajedničkom osnovnom idejom, kako treba biti svima uslužan, pa i manjima od sebe, jer svi ljudi jedni druge trebaju. To i nije toliko neobično, jer La F.-ove simpatije su uvijek

na strani slabijega. Što nas više čudi, to je, da La F. pokazuje kod jačega stanovitu gestu plemenitosti (a naročito kod lava, u prvoj basni); no to mu je trebalo, da pokaže, kako mu se slabiji za to odužio. — Moglo bi se još primijetiti, da su misli na kraju basni (II 11, st. 17.—18., II 12, st. 19.) izvan stila, no H. Regnier ističe, da su to naprosto praktične refleksije, koje La F. i inače znade uplesti u svoje basne, bez veze s onim, što se prije govori.

Obje je basne La F. našao kod Esopa (256 i 296 b. ed. Halm).

17. ZEC I ŽABA (II 14)

Ovu Esopovu basnu obradio je kod Srba Zmaj Jovan Jovanović. La F. je i ovdje znao finom aluzijom (st. 13—14, 32—33) pokazati, kako on u svojim životinjama prikazuje ljude svoga vremena, a često puta i svih vremena.

18. KOKOT I LISICA (II 15)

Basna se nalazi kod Esopa (225 ed. Halm). — 12. *Kresove zapalite* (od veselja da proslavimo taj mir): u mnogim je francuskim pokraj nama običaj, da se kod velikih svečanosti pale kresovi, baš kao i kod nas (Ivanjski krijes). — 28. *Dade petam vjetra*, u fr. *tire ses grègues*, t. j. povuče gore hlače, da bi mogla bolje trčati.

19. PAUN I JUNONA (II 17)

Izvor je Fedro *Pavo ad Junonem* (III 18), gdje se (u stihu 12.) nalaze i riječi, posve analogne stihu 23. i 24.: *augurium corvo, laeva cornici omina (sc. data sunt)* — 1. *Junona*, drugarica Jupiterova, vrhovna božica kod Rimljana (kod Grka: Hera); njoj je bila posvećena ptica paun.

20. MLINAR, NJEGOV SIN I MAGARAC (III 1)

Voltaire u jednom pismu kaže, da je ova basna remek-djelo našeg pjesnika. H. Taine hvali »slikoviti i podrugljivi jezik, izrazite i poslovične metafore, seoske dosjetke«, što ih je La Fontaine upotrebio u ovoj basni, da vjerno prikaže seoski način života.

Basna je posvećena La F. ovu prijatelju Françoisu de Maucroy (1619.—1708.), također književniku, koji je postao svećenik, kad se La F. oženio (1647.). Nju doista spominje u svojima *Mémoires* (1651.) Honoré de Ra-

can (1589.—1670.), jedan od ljubimaca-učenikâ pjesnika François de Malherbea 1555.—1628.). Malherbe je reformator francuske poezije, osnivač klasične poetike; isprva je bio sljedbenik Plejade, pjesničke škole XVI. stoljeća, a kasnije je napadao nju i njezina glavnog predstavnika Ronsarda. Malherbe nije svojih načela iznio u posebnoj knjizi, nego ih poznajemo iz obilnih opazaka u jednom primjerku pjesama Philippea Desportesa, kao i iz spomenutih Racanovih memoara. La Fontaine se Malherbeu neobično divio. — Iza 73. stiha ispuštena su dva stiha francuskog originala, jer su svojim aluzijama čak i francuskomu današnjem čitatelju nerazumljiva bez posebnog objašnjenja.

Zbog potpunosti spominjemo ta dva stiha ovdje:

Nicolas, au rebours; car, quand il va voir Jeanne,
Il monte sur sa bête; et la chanson le dit.
(Nikola natraške; jer kad posjećuje Ivanku,
Zajaši svog magarca; to i pjesmica veli).

Stihovi pjesmice, na koju se tu aludira, glase:

Adieu, cruelle Jeanne;
Si vous ne m'aimez pas,
Je monte sur mon âne,
Pour galoper au trépas.
— Courez, ne bronchez pas,
Nicolas;
Surtout n'en revenez pas.

(Zbogom, okrutna Ivanko; ako me ne uzljubiš, uzjašit ću na svog magarca, da odjašim trkom u smrt. — Trči, nemoj da se spotakneš, Nikola; i da se nikako nisi vratio).

Četiri posljednja stiha basne konac su razgovora između Malherbea i Racana.

21. UDOVI I ŽELUDAC (III 2)

Ovoj je priči izvor Esop (197, Halm); nalazi se kod mnogih drugih pisaca, ali ju je na široko i duhovito obradio i Rabelais (III. knj., gl. III. i IV.), čija je djela i jezik, dakako, La F. veoma dobro poznavao i upotrebljavao. Historija Menenije Agripe nalazi se kod Tita Livija (II, 32) i Plutarha. — 24. U Esopovoj basni alegorija se primjenjuje na vojsku i njezina zapovjednika. — 33. *Menenije Agripa,* rimski patricij, konzul 503.

prije naše ere. Narod ga je veoma volio; on je uspio — kaže se — ovom pričom skloniti plebejce, da se povrate u Rim, kad su se zbog različitog nasilja sa strane patricija bili preselili na t. zv. sveto brdo.

22. VUK U ULOZI PASTIRA (III 3)

Analogno je ovu temu obradio talijanski pjesnik Verdizotti u svojoj basni: *Del lupo e delle pecore.* Esopova basna takva naslova nalikuje ovoj samo po svom moralu: »Zaslužujem, što mi se dogodilo, reče vuk umirući jaretu; kao kuhar, nisam se smio izdavati za svirača frule«. Inače je fabula sasvim različita. — 13. *lažni Ive,* t. j. vuk, kao kontrast *pravom Ivi* (st. 14), pastiru. U franc. se pastir zove *Guillot,* deminutivni oblik od Guillaume (Vilim); u hrvatskom je stavljeno kao popularno ime Ive. — 32—33. Moralu ovih dvaju stihova prigovarali su pedagozi; no treba imati na umu, da La F.-ove basne nisu prvenstveno namijenjene djeci, nego da prikazuju ljude onoga vremena i odrazuju shvaćanje tog vremena, a ne smijemo zaboraviti, da La F. često i ironizira u svojim poukama.

23. ŽABE TRAŽE KRALJA (III 4)

Ta je basna obrađena kod Esopa (76, 76 b., Halm) i kod Fedra (I 2). — La F. se na svoj diskretni način izruguje ljudima, koji su nezadovoljni demokratskom vladom i žele monarhistički režim. H. Taine kaže, da postoji sličnost između karaktera buržoazije i karaktera, što ga ova basna pridaje žabama, a to svakako nije baš laskavo za buržoaziju. — 4. *Zevs,* najviše božanstvo u grčkoj mitologiji; kod Rimljana Jupiter.

24. LISICA I JARAC (III 5)

Sadržaj je obrađen kod Esopa (45 ed. Halm) i Fedra (IV 9). La F. je dosta vjerno slijedio grčki uzor (na pr. st. 9—15). Na sličnu se temu vratio La F. kasnije u basni *Le Loup et le Renard* (XI 6), gdje lisica ulazi u čabar na zdencu, da bi se spustila dolje, jer odraz mjeseca u vodi smatra sirom; kasnije nagovori vuka, da sjedne u drugi čabar i spusti se u zdenac, i na taj način digne gore čabar s lisicom. H. Taine ističe, da lisica (udvorica), kad ne laska ljudima, onda im se ruga i uvredama plaća njihove usluge. — 31. Moral basne je kod Fedra drukčiji. On kaže: čim lukavac u nevolju dođe, gleda se iz nje izvući na štetu drugoga.

25. VUK I RODA (III 9)

Vrela: Esop (276 b.), Fedro (I 8). — Basnu su obrađivali češće u francuskoj književnosti (među ostalima Marie de France i Le Noble); kod Nijemaca ju je obradio Lessing (II 4), samo je mjesto rode uzeo ždrala. Basnom se ističe nezahvalnost velikih prema uslugama malih.

26. LAV OBOREN OD ČOVJEKA (III 10)

Sadržaj uzet iz Esopa (63 ed. Halm). — Horacije u svom Djelu O *pjesničkom umijeću* (st. 9—10) kaže:

... Pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.

(Slikari i pjesnici imadijahu uvijek jednaku slobodu odvažiti se na što im drago).

11—12. Ovi su stihovi postali poslovični. U francuskom izvorniku oni glase:

Avec plus de raison nous aurions le dessus,
Si mes confères savaient peindre.

Kod Le Noblea se lav ne zadovoljava samo oštroumnom refleksijom, nego šapom i zubima praktično dokaza čovjeku, tko je jači.

27. LISICA I GROŽĐE (III 11)

Uzor: Esop (33 ed. Halm); Fedro (IV 3: *Vulpis et uva).* 1. *Gaskonjska lija:* stanovnici Gaskonje slove kao hvalisavci. — *il normanska možda:* stanovnici donjeg toka Seine na zlu su glasu kao prevejanci.

28. OSTARJELI LAV (III 14)

Izvor: Fedro (I 21: *Leo senex, Aper, Taurus et Asinus*). — Taine smatra stihove, kojima se crta lav, *»nobles vers,* gdje je lav prikazan herojski kao lice iz Corneilleove tragedije.« Značajno, da kod La F.-a, magarac (Fedro ga naziva *»naturae dedecus«* — pogrda prirode) ne daje udarca lavu, te je tako njegovo dostojanstvo manje povrijeđeno. U našem je prijevodu upotrebljena riječ »osao«, jer ona ima kod kajkavaca naročito pogrdno značenje. Drugi basnoslovci obradbom ove basne ističu pouku, da u nesreći nema prijatelja, da čovjeka, kad je slab, preziru, i da nije dobro stvarati sebi neprijatelje, kad je čovjek moćan.

29. MAČAK I STARI MIŠ (III 18)

Vrelo: Esop (15 ed. Halm) i Fedro (IV 2: *De Mustela et Muribus.)* — 2. *Žderislanina,* fr. *Rodilard* (u basni II 2 *Rodilardus),* ime, koje bi bolje pristajalo mišu, uzeto je iz Rabelaisa (knj. IV, pogl. LXVII); tamo je Panurge *»égratigné des gryphes du célèbre Chat Rodilardus«.* — 3. *Atila,* hunski kralj, dobio je u povijesti naziv »bič božji« *(le fléau de Dieu);* prema tomu veli La F. »bič mišji« *(le fléau des rats).* — 35. *Macan,* frc. *Mitis* (od lat. = blag), zapravo kao od milošte »mica«; a za mužjaka se veli »macan«. — 41. *Sitnokroka čeljad,* frc. *la gent trotte-menu.* — 43. *praktičar,* frc. *un vieux routier* (izraz uzet iz Rabelaisa), iskusan čovjek, koji ima mnogo prakse. — 52—53. Shakespeare okrećući misao, dovikuje preko Hekate vješticama (Macbeth III 5);

And you all know, security
Is mortals' chiefest enemy.

(A svi vi znate, da je pouzdanje najkobniji dušmanin smrtnikâ).

30. ŠOJKA NAKIĆENA PAUNOVIM PERJEM (IV 9)

Izvor: Fedro (I 3: *Graculus superbus et Pavo).* Riječ *graculus* označuje vrst vrane ili gavrana, ali stariji su joj francuski rječnici pogrešno davali značenje šojke *(le geai).* — 10—14. *plagijator,* koji prepisuje tuđi tekst, pa ga izdaje kao svoj: »kiti se tuđim perjem«. — Ova je basna jedna od mnogih La F. satira na taštinu. Kad se plagijatori otkriju, oduzme im se i ono, što je njihovo.

31. SOKRATOVA RIJEČ (IV 17)

Uzeto iz Fedra (III 9: *Socrates ad amicos.)* — 1. *Sokrat,* atenski filozof, učitelj Platona i Aristotela, protivnik sofista, bio je osuđen na smrt otrovom, pod izlikom da kvari mladež (469—399 prije naše ere). Prema podacima starih pisaca, Sokrat je imao kućicu οἰκίδιον), neznatne vrijednosti. — 13—14. Misao o rijetkosti pravog prijateljstva izrečena je kod Fedra riječima: *»Vulgare amici nomen, sed rara est fides«* (Obično je ime prijatelja, ali vjernost je rijetka).

32. STARAC I NJEGOVA DJECA (IV 18)

Prema Esopu (103 ed. Halm). — Isti je sadržaj obrađen i kod Plutarha, a nalazi se i u svima novijim književnostima. Osnovna je misao izražena kod Salustija (Micipsa govori svojim dvjema sinovima i Jugurti): *»Concordia parvae res crescunt, discordia maximae dilabuntur«*. (Slogom rastu male stvari, a neslogom se i najveće raspadaju). Kod nas ima za to poslovica: »Slogom rastu male stvari, a nesloga sve pokvari«, što je ovdje u prijevodu parafrazirano u stihovima 24—25. — 1—5. Ovim je stihovima La F. jasno istaknuo, *kako smatra svojim ciljem prikazati život svojih suvremenika*, i još prekorava Fedra, da piše samo zbog slave!

33. ŠKRTAC, KOMU SU UKRALI BLAGO (IV 20)

Izvor: Esop 98. — 1. Tu su maksimu mnogi isticali (Ovidije, Horacije, Montaigne). — 5. *Diogen*, grčki filozof-cinik, koji se ovdje s pravom navodi, jer je smatrao, da je onaj sretan, komu malo treba. Lessing (II 16) u svojoj obradbi dodaje, kako škrtost rađa zavist. Škrtac, kojemu je susjed svjetovao, neka si umisli, da je kamen, koji će staviti mjesto blaga, samo blago, pa će biti sretan, odgovara: »Ali drugi će tako biti od mene bogatiji. Bijes me hvata, kad na to pomislim.«

34. RIBICA I RIBAR (V 3)

Iz Esopa 28. — 8. *Pa i to je nešto*, frc. *Tout fait nombre*, podsjeća na poslovicu: *Tout fait ventre, pourvu que ça rentre.* — 16. *Krezo*, zadnji kralj Lidije (563—546. pr. naše ere), pobijeđen 546. od Kira, perzijskog kralja; bio je u starini glasovit zbog svoga bajoslovnoga bogatstva. U frc. originalu stoji *»quelque gros partisan«*, što znači (prema rječniku Furetièreovu, 1690.): *»un financier, un homme qui fait des traités, des partis avec le Roi . . .«*; bili su to zakupci poreza, koji su organizirali društva, da ga mogu ubirati. Ovdje je uzeto kao izraz za velikog bogataša, dakle »Krezo«. — 24—25. U originalu je

Un Tiens vaut, ce dit-on, mieux que deux Tu l'auras.
L'un est sûr, l'autre ne l'est pas.

To hrvatski znači: »Više vrijedi jedan: *evo ti*, nego dva: *dobit ćeš*. Jedno je sigurno, a drugo nije.« Španjolci imaju istu poslovicu: *Más vale un Toma que dos Te daré* (više vrijedi jedan *uzmi*, nego dva *dat ću ti*). Ovdje je upotrebljena naša poslovica.

35. RATAR I NJEGOVI SINOVI (V 9)

Izvor: Esop 98. — 1—2. Francuski glase ti stihovi ovako:

Travaillez, prenez de la peine:
C'est le fonds qui manque le moins.

To znači: Radite i čvrsto uprite; to (t. j. rad) je kapital, što donosi sigurne kamate, koji ne će zatajiti *(il ne manque pas)*.

36. GORA KOJA RAĐA (V 10)

Izvor: Fedro IV 22: *Mons parturiens.* — Basna varira poznati Horacijev stih: *Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus* (Rađaju brda, a rodit će se smiješan miš. — Hor., O pjesničkom umijeću st. 139.) — *Titani*, sinovi Uranosa (neba) i Gee (zemlje), pobuniše se protiv bogova i pokušaše da se popnu na nebo, slažući goru na goru; ali ih Zevs (Jupiter) ošinu gromovima i obori.

37. KOKA, ŠTO JE NESLA ZLATNA JAJA (V 13)

Izvor: Esop 343. — 9—12. Od g. 1661—1665. zasijedala je *»chambre de justice«*, koju je ustanovio Colbert, intendant (ministar) financija, da pregleda prihode novčara (poreskih zakupaca) od g. 1635. dalje. Iznos globa i naknada, što su je oni imali platiti državi, iznosio je do sto i deset milijuna livri.

38. MAGARAC I RELIKVIJE (V 14)

Kod Esopa se radi o idolu, ali La F. je prenio radnju u kršćansku sredinu. Ipak je ostavio u stihu 8. izraz *idole* (u prijevodu u st. 9.). Kaže se, naime, da su se magarcima služili za prijevoz potrebnih stvari za misterije iz Atene u Eleuzin, grad u Atici, glasovit sa štovanja božice Cerere i njezinih misterija. Moral basne je, da ne sudimo ljude po vanjštini, nego po njihovoj pravoj vrijednosti.

39. JELEN I TRS (V 15)

Iz Esopa 127. — 11. *psi mu utrobu razniješe*, frc. *la meute en fait curée: curée* su oni dijelovi divljači, koji se dobacuju psima. — 12. Jeleni i srne imaju orošene oči, kad ginu.

40. ZMIJA I TURPIJA (V 16)

Prema Esopu i Fedru (IV 8: *Vipera et Lima*). — 12. *Mene slomi samo zub vremena:* »Ta filozofska ideja, koju je La F. ubacio u govor turpije, ima jak učinak, jer je potpuno neočekivana« (Chamfort). — 19. Ovaj stih je očito inspiran Horacijevim stihom: *Exegi monumentum aere perennius* (III, oda XXX, st. 1. — Podigao sam spomenik, trajniji od mjedi). — Ovom se basnom ističe, kako lijepo i vrijedno djelo ostaje, usprkos svim zlonamjernim i neznalačkim kriticima.

41. MEDVJED I DVA DRUGA (V 20)

Izvor: Esop 311. — 9. U originalu je: *Dindenaut prisoit moins ses moutons qu'eux leur ours* (Dindenaut je manje hvalio svoje ovce negoli oni svoga medvjeda) — Dindenaut je, kako je poznato, podrugljivi trgovac, o kojemu govori Rabelais u prizoru s Panurgeovim ovcama. — 21—22. Pripovijeda se, da medvjed ne dira u lješinu ili u strvinu. Kad naiđe na tijelo, njuši mjesta »gdje se diše«, t. j. usta i nos. — Prema ovoj basni stvorena je od starine uzrečica *»vendre la peau de l'ours«* (prodavati medvjeđe krzno), kad se troši unaprijed novac od nesigurnih prihoda. — Basna uči, da nesigurno ne smijemo uzimati kao sigurno.

42. MAGARAC U LAVLJOJ KOŽI (V 21)

Kod Esopa basna 336 (ed. Halm). — Basna je satira na taštinu. Moral na kraju basne (11—14) kazuje, kako prava vrijednost čovjekova ne ovisi o njegovu vanjskom izgledu i nakitu, nego o unutarnjoj vrijednosti.

43. KOKOT, MAČKA I MIŠIĆ (VI 5)

Ova se basna nalazi kod talijanskog fabulista Verdizottija (b. 21): *Del Topo giovine, la Gatta e'l Galletto.* Stari su je propovjednici rado uplitali u svoje propovijedi, da pokažu kako vanjski izgled može varati. »To je opet jedna basna, koja se može smatrati majstorskim djelom. Pripovijedanje i moral nalaze se u dijalogu osoba, pisac se jedva pokazuje, u kakvih pet-šest stihova, koji se odlikuju vanrednom jednostavnošću... Ništa nije previše u toj basni, i ništa nije zanemáreno«. (Chamfort).

44. JELEN I NJEGOVA SLIKA U VODI (VI 9)

Basnu je obradio Fedro (I 12) pod naslovom: *Cervus ad fontem.* — Mnogo je obrađivana i u starijoj francuskoj literaturi (od Marie de France do Le Noblea). — Kratki stihovi 11.—18. (i u originalu) možda su bili od autora odabrani zato, da bi sugerirali brzinu tempa, kojim se odvijala trka jelena pred psom. — »To je jedna od onih basni, koje moralna pouka ima najviše primjena, i koju treba najčešće opetovati našoj taštini«, veli Chamfort, navodeći usput i La F.-ovo mišljenje o taštini iz jedne druge basne. Citiramo, zbog njihove značajnosti za shvaćanje pjesnikovo, i ta dva stiha (Basna V 1, st. 19.—20.):

La sotte vanité jointe avecque l'envie,
Deux pivots sur qui roule aujourd'hui notre vie.

(Glupa taština, spojena sa zavišću, dva su stožera, na kojima počiva [kotrlja se] danas naš život).

45. ZEC I KORNJAČA (VI 10)

Izvor: Esop 420. — 6—7. Kukurijek (čemerika, kihavac) uzimao se kao purgativno sredstvo, ali su ga u starini mnogo hvalili kao sredstvo protiv ludila. Još i danas se u frc. kaže *»avoir besoin d'ellébore«* (trebati kukurijeka) u smislu »ne biti sasvim pri zdravoj pameti«; u tom smislu se u basni upotrebljava zec (»sladim« upotrijebljeno podrugljivo). — 18—19. Podsjeća na stihove 16—18 i 21—22 basne »Zec i žabe« (II 14), gdje se vidi, kako zec osluškuje svaki dašak vjetra, od straha pred progoniteljima. — 22. »Žuri se polagano«, prema latinskoj: *festina lente!* U frc.: *Elle se hâte avec lenteur.* La Bruyère ističe moralni smisao ove basne riječima: »Većina ljudi, da stignu cilju, radije upotrebljavaju veliki napor, nego dugu ustrajnost. Često ih preteku drugi, koji su bili iza njih, i koji idu polagano, ali ustrajno.« Osim toga basna pokazuje, da povrh prirodnih darova treba svojski rad u životu.

46. BOLESNI LAV I LISICA (VI 14)

Ova je Esopova basna u starini, a i u srednjem vijeku, često obrađivana. La F. joj je dao novog čara, služeći se djelomično starim službenim jezikom i stilom dvorske kancelarije (u frc. *vassaux, ambassade, passe-port, députés;* u prijevodu: podanstvo, poslanstvo, ukaz, propusnica, poslanici). »Ove formule, uzete iz društvenog života ljudi, a prenesene u životinjski svijet, imaju dvostruku vrijednost za nas: da su šaljive, i da nam neprekidno dozivaju u pamet, da se to o nama radi u basnama.« (Chamfort).

47. PAS, KOJI JE ISPUSTIO MESO, DA UHVATI NJEGOVU SJENU U VODI (VI 17)

Izvor: Esop 233; Fedro (I 4: *Canis per fluvium carnem ferens*). Bez obzira na sadržaj basne, koja je poznata od starine, treba istaknuti lirski karakter prvih četiriju stihova, koji su naročito značajni za La F. (Isp. basnu VII 10: Mljekarica i ćup mlijeka, st. 30.—43.). Zanimljiva je preinaka ove basne u zbirci priča *Pančatantra*, gdje se iznosi, kako je nekog starog seljaka ostavila njegova žena i pošla za ljubavnikom. Kad ju je ovaj potonji napustio, susrete se, na obali rijeke, sa šakalom, koji ispusti komad mesa i poteče za nekom velikom ribom, koja se istegla na obali. Meso odnese lješinar, riba skoči u vodu, i tako se žena i šakal narugaju jedno drugom, uz čestitu pouku.

48. ŽIVOTINJE OBOLJELE OD KUGE (VII 1)

Ovu je basnu Chamfort označio kao najljepšu La F.-ovu basnu, a i kao najljepšu basnu uopće. Predmet je uzet iz sredovječne propovijedne književnosti. I ruski književnik historik Mokuljski veli, da je ovo »jedna od najboljih basni« i da »daje potresnu sliku bespravllja i tlačenja malih ljudi, koji uvijek plaćaju za tuđe grijehe. Ta je misao divno izražena u dvostihu, kojim završuje basna« (st. 63—64). Ta je misao istaknuta i drugdje kod La F., tako na pr. u basni *Dva bika i žaba* (II 4, st. 19.—20.). Chamfort piše: Ova je basna, rekao bih, povijest čitavog ljudskog društva. Mjesto prizora je impozantno: održaje se glavna skupština životinja. Povod je strašan: sveopća kuga; opće dobro: da se spasi čitav životinjski svijet... Govori triju glavnih osoba: lava, lisice i magarca, ocrtani su takvom istinitošću, da to ni sâm Molière ne bi mogao nadmašiti.

Girardin opis kuge kod La Fontainea poređuje sa Sofoklovim opisom Tebe, kugom poharane, na početku *Edipa kralja*. — 5. *Had*, grčki bog podzemlja, a onda i podzemlje samo. U frc. *Capable d'enrichir en un jour l'Achéron;* Aheront je rijeka u podzemlju. Preko te su rijeke morale, po antiknom vjerovanju, prijeći duše na putu u pakao (v. Dante, Inferno, III 71. i 78.). Taj je stih analogan Sofoklovu 30. *(A cvilom, plačem bogati se crni Had)*. — 21.—22. Dobrovoljna smrt Kodra u Ateni, Aristodema u Meseniji i t. d. — H. Taine, koji u liku lava vidi despota, okorjela u samoljublju, tumači njegov govor (st. 15.—33.) ovako: »Kad ga je zlokobni udes prisilio, da se svjetuje s drugima, on drži divan govor o općem dobru, a misli zapravo samo na svoje dobro. Kuga je tu; treba da se žrtvuje neka životinja. Sad su mu podanici »dragi druzi« i pred njima vrši opću ispovijed. Kaže »ne budimo blagi i sudimo strogo«. Savjest mu je neobično opterećena: on pronalazi svakakva umorstva, pojedene ovce, uboge, nevine životinje, pa i samog pastira, i dodaje: *Žrtvujem se rado, ako treba.* Kakva li prijegora! Kakva samoodricanja! No i sàma vrlina ima mjere, i ponuda ima ograničenja. Tada zastaje, mijenja ton, gleda oko sebe, da ga razumiju, pa nastavlja »ali nek savjesti ispit svak učini mali.« Tu smo! Kralj traži magarca i poziva dvorjanike, da ga pozovu. Prepredeni političar ostaje tiranin i postaje licemjer.« — 34.—42. Laskavi dvorjanici (u liku lisice) uvjeravaju tiranina u iskrenost njegove kreposti, njegove zločine nazivaju »čašću«, aristokratskom dokazu dodaju filozofski, govornik krune (lisica) napada pastira, jer da on vrši nad životinjama »neko pravo umišljeno«. — 56.—57. Vuk, servilni dvorjanik, besavjesni advokat, zahtijeva za magarčev mali prekršaj smrtnu kaznu i tako želi »spasiti društvo«.

49. MLJEKARICA I ĆUP MLIJEKA (VII 10)

Ova je basna porijeklom iz Orijenta, a La F. ju je našao kod Bonaventure des Périersa u noveli *Comparaison des alquemistes à la bonne femme qui portoit une potée de lait au marché* (u *Thrésor des récréations*, Rouen 1611., nov. 14., str. 230.). Farsa *Pot au lait* (st. 29.) spominje se i kod Rabelaisa (I 33.), ali nije sačuvana. — U latinskoj obradbi u knjizi: *Democritus ridens, Mulier inani spe ditescendi inflata* (Amsterdam, 1655.), seljakinja nosi jaja na glavi, što je kod La F. tek prva etapa njezinih sanja. — U stihovima 30.—42. probija La F.-ov *»coeur mélancolique«;* isp. VII 17, st. 1.—4. — 32. Pikrohol (*Picrochole*, po grčkom onaj, koji je *pun gorke žuči:* πικρόχολος) lice iz Rabelaisova *Gargantua*, komični tip osvajača, kao i Pir *(Pyrrhus)*, kralj Epira, koji je sanjao, da će osvojiti čitav svijet. — St. 43. u originalu glasi: *Je suis gros Jean comme devant.* (Moglo bi se prevesti: *Ja sam bijedni Martin kao i prije). Gros Jean* i *Grand Tibault* su dva seljačka imena iz jedne pjesme, koju citira Rabelais (Prolog IV. knj., sv. II., str. 263). Gornji je stih postao poslovičan, a čini se, da se u njem aludira na junake iz neke pučke pripovijetke, na nekog pustolova, koji je spao na prosjački štap nakon ogromne veličine i moći. Za čitatelja La Fontaineova vremena ovaj je stih imao i šaljivi prizvuk, jer se i pisac zvao *Jean.*

50. KRPO I NOVČAR (VIII 2)

Izvor: Bonaventure des Périers, nov. 21. *(Du Savetier Blondeau, qui ne fut oncques en sa vie melancholic que deux fois, et comment il y pourveut, et de son épitaphe)*, a možda i njemački prijevod Esopa od

Burkharda Waldisa (IV 82), koji se više podudara s La F., a koji je on mogao poznavati iz kakve francuske verzije. Ili ima kakvo nepoznato vrelo i B. Waldis i La F. — Ruska basna Krilova (VIII 1) pod naslovom *Siromašni bogataš* obrađuje sličan predmet: prosjak, koji iznenada postaje bogat, gubi mir i zdravlje, ali zadržava zlato, ne usuđuje ga se uživati, i konačno umire nad njime. — 26.—27. Sve do konkordata, koji je god. 1801. sklopljen između Napoleona i papinskog legata Consalvi, bilo je u Francuskoj mnogo blagdana, koji su padali na pojedine radne dane u sedmici. — 32. *škuda*, frc. *écu* bio je stari francuski novac u vrijednosti od tri franka. — 44.—46. Isporedi mjesto kod Molièrova *Škrca* (čin I, prizor 3. i 4.; čin IV.; prizor 7.).

51. ŽENE I TAJNA (VIII 6)

Izvor: Abstemius, fab. 129., *De Viro qui Uxori se ovum peperisse dixerat.* Sličan predmet obrađuje i Lodovico Guiccardini (u *Detti e fatti,* sv. 143.). — »Ova mala historija, veli Chamfort, vrlo je lijepo ispričana... Dijalog žena vrlo je prirodan. To je jedna od sposobnosti La F.-ovih, koju nemaju drugi fabulisti«. — 2. U *Livre des Lumières* str. 69. kaže se ovo: »Mudraci kažu, da su bez razbora tri vrste ljudi: koji teže za dostojanstvom u službi kraljeva, koji radi pokusa kušaju otrov i, napokon, oni, koji svoje tajne izdaju ženama.«

52. NEPOŠTENI ČUVAR (IX 1)

Izvor nije siguran; spominje se *Livre des Lumières* (I 26). Slični se sadržaji nalaze već u indijskim pričama, a kasnije i u sredovječnim francuskim fabliau-ima. — 1. *Muze*, zaštitnice umjetnosti, kćerke su boga Jupitera i Mnemozine, božice sjećanja. — 2. U svojoj posveti Dauphinu La F. kaže, da on pjeva o Esopovim junacima (t. j. životinjama); u st. 6. izričito kaže: »*Je me sers d'animaux pour instruire les hommes*« (Služim se životinjama, da poučim ljude). — 5. Pod *jezikom bogova* misli stihove. — 20. *Mudrac* veli, misli se na stih 11. psalma 115., koji latinski glasi: *Omnis homo mendax.* — 21.—24. La Fontaine ističe, kako je mali svijet bio pod takvim pritiskom, da nije mogao slobodno izreći svoje misli. — 30. Chamfort, koji visoko cijeni La F.-a, prigovara tomu, da se obična laž trgovca i sl. uspoređuje s proizvodima mašte *(fiction,* kod La F.-a *feinte)* pjesnikâ: »To je trivijalno, makar i istinito. Pobrkati ta dva pojma znači igrati se riječima«.

53. DVA GOLUBA (IX 2)

Priča potječe s Orijenta; La F. ju je našao u francuskim prijevodima (*Livre des Lumières;* Bidpaï I). — UFrancuskoj se ova basna visoko cijeni; smatra se pjesmom nad pjesmama prijateljstva. Često je imitirana. Hvale je Saint-Marc Girardin, Chamfort, Guillon, Madame de Sévigné i dr. Guillon ističe »prirodnost pripovijedanja, ljupku jednostavnost osoba, raznolikost slika, blagu i dirljivu osjećajnost...« i zaključuje: »Da je La F. napisao samo ovu basnu, ona bi bila dosta da učini njegovo ime besmrtnim, kao što je jedina himna, što nam se spasila od Sapfe, sačuvala njezino ime kroz stoljeća«. — 54. jer su nesvijesna, a i lakomislena. — 77. *Amor* (Kupido, grčki Eros), sin Merkurija i Dijane (Hermesa i Artemide), po kasnijoj mitologiji Marta i Venere (Aresa i Afrodite), bog ljubavi. U fr. tekstu *le fils de Cythère* (sin Kitere, odn. Kiterke); Kitera je jonski otok, na komu je bilo svetište Afroditino; u prenesenom smislu veli se *Cythère* i za samu Veneru (Afroditu). — 83. Kad je ta basna izašla (1679.), bilo je pjesniku 58 godina.

54. OSTRIGA I PARNIČARI (IX 9)

Sadržaj je uzet iz Boileauove druge poslanice (Epître II.); v. 41.—52.; g. 1669. još je bila uvrštena u prvu njegovu poslanicu, ali 1672. ju je prenio u drugu. — »Ta je basna savršena od početka do kraja. Moral, odnosno lekcija razboritosti, koja iz nje proističe, izvrsna je... Vidi se, koliko je La F. nadmašio Boileaua; ovaj je, doduše, precizniji; ali zato nije izbjegao suhoparnosti.« (Chamfort). — 15. U originalu je *Perrin Dandin.* To ime upotrebljavaju rado Racine, Molière i La Fontaine, a uzeli su ga od Rabelaisa, gdje dolazi u ulozi mirovnog suca.

55. KORNJAČA I DVIJE PATKE (X 2)

Orijentalnoga izvora *(Livre des Lumières,* p. 124.—126.). — U orijentalnim basnama kornjače sele, jer se presušio ribnjak, u komu žive, ili jer dolaze ribari. Njihov se odlazak ispričava sam sobom, dok kod francuskoga pjesnika kornjača polazi na put iz radoznalosti, pa je zato i opravdanija kazna, koja je stiže. — 13. *Odisej,* vladar Itake, sin Laertov, glavni junak Homerove *Odiseje*, u kojoj se opisuju njegova desetgodišnja lutanja nakon pada Troje. Neočekivano nam ga ovdje spominje pjesnik, praveći aluziju na Odiseju (st. 3.) i na Horacija (O pjesničkom umijeću, st. 141.—142. i Poslanice, knj. I 2, 18.—20.).

56. DUNAVSKI SELJAK (XI 7)

Taj se događaj pripovijedà prvi put u knjizi Antonia de Guevara, biskupa u Cadixu: *Marco Aurelio con el Relox de Principes* (Valladolid, 1529, a i poslije u čitavu nizu izdanja, kao i francuskih prijevoda). Bit će da je basnu La F. uzeo iz Cassandrea, svoga suvremenika. Ruski literarni historik Mokuljski veli: »Najznatniji lik predstavnika narodne mase, što ga je ocrtao La F., jest dunavski seljak, koji rimskom senatu podnosi žalbu protiv tiranske uprave namjesnikâ, što ih je senat postavio. On očekuje smrt zbog svoje vatrene optužbe, ali ipak odlučuje da kaže vladarima svijeta svu istinu o stradanjima potlačenoga naroda. La F. odbacuje u toj basni običnu, zanimljivu sadržajnu ljusku i pretvara je u pravu optužbu. Takvo produbljivanje basne, koje joj pridaje ozbiljnost tona i koje je često praćeno uklanjanjem životinjskih maski i drugih tradicionalnih oznaka vrste, opaža se u posljednjim knjigama La F.-ovih basni«. — 3. *Mišić,* na koga aludira La F., opisan je u basni *Kokot, mačka i mišić* (VI 5). — 6. *Sokrat* i *Esop* bili su, premà tradiciji, vrlo ružni. — 7. Dunavske zemlje od careva Druza i Tiberija u rimskom posjedu, bile su povod ratovima Marka Aurelija (oko 180.) s Markomanima i Kvadima. — *Marko Aurelije,* rimski car i filozof, nasljednik Antoninov, rođen u Rimu g. 121., umro u Sirmiumu (Mitrovica) g. 180., car od 161.—180. U njegovim djelima nema govora o dunavskom seljaku; La F. mu to pripisuje prema Guevarinoj knjizi. — 51. *pretor,* rimski upravitelj pokrajine. — 79.—80. Sjetimo se Jugurtinih riječi (Salustije, Jugurtha, XXXV.): »*Urbem venalem, et mature perituram, si emptorem invenerit*« (Prodajna li grada, i koji će brzo propasti, ako kupca nađe).

57. STARAC I TRI MLADIĆA (XI 8)

Izvor: Abstemius, fab. 167, *De Viro decrepito arbores inserente.* — Izdavač kritičnog izdanja La F.-ovih djela Henri Régnier hvali ovu basnu, koja je zapravo jedna od onih »malih priča, koje se slobodno šire bez obzira na uski okvir i pravila basne u šest zadnjih knjiga«, koje »su možda najsavršeniji dio njegovih (La F.-ovih) djela; bilo da prelaze u elegiju ili u idilu, u komediju ili u govor, u ćaskanje ili u poslanicu, ton je njihov još raznolikiji, nego kod basnâ u užem smislu, ljupkost poezije još više očarava, i filofska im je vrijednost veća«. — 16. *Parke,* suđenice, tri sestre prelje, koje tku i režu nit života (Kloto, Lahezis i Atropos). Nauk ove opjevane priče uči, da je smrt zajednička svakoj dobi.

58. DVIJE KOZE (XII 4)

Plinije stariji pripovijeda basnu o dvije koze (knj. VIII. pogl. 76.), ali s drukčijim završetkom: koze se spretnošću spase. — Ova je basna prviput štampana, bez autorova imena, u *Mercure galant,* veljače 1691., a kasnije preštampana u njegovim *Oeuvres posthumes,* 1696. — 21. Luj *Veliki* ja naslov kralja Luja XIV. (1643.—1715.). — 22. *Filip IV.,* španjolski kralj (1605.—1665.), poražen od Francuza. — 23. Otok Razgovora je *île de la Conférence,* prije *île des Faisans,* u sredini rijeke Bidassoa na španjolskoj granici, gdje su se g. 1659. vodili razgovori između Mazarina i Luisa de Haro o Pirenejskom miru i vjenčanju Luja XIV. sa španjolskom infantkinjom. — 30. *Galateja,* morska nimfa. — 31. *Polifem,* u grčkoj mitologiji, jednooki kiklop. O ljubavi Polifema prema Galateji pjeva Teokrit u XI. idili; isto i Odisej u Metamorfozama (XIII 740—884).

Zaljubljeni kiklop Polifem ovako slika ljepotu ljubljene Galateje:

Bijela Galatejo, zašto odbacuješ onoga, koji te ljubi?
Bjelja si od grušaline, nježnija od janješca,
Od junice obijesnija, a ljuća si od nezrela grožđa.
Teokrit Id. XI, 19—21.

32—33. Kad je Rea, Jupiterova majka, sakrila svog sina na otok Kretu, da ga ne uništi Saturn, dojila ga je koza Amalteja, kasnije pretvorena u zvijezdu. Po ovim i po bezbrojnim reminiscencijama vidi se, kako je La F. do u tančine poznavao klasičnu starinu.

59. STARI MAČAK I MLADI MIŠ (XII 5)

Izvor: Abstemius, fab. 151, *De Vulpe Gallinam incubantem occidere volente* (s promijenjenim osobama). — Chamfort i Guillon prigovaraju moralnoj pouci te basne, koja i nije u skladu sa slikom starca iz basne »*Starac i tri mladića*« (XI 8). Neopraštanje je odlika mačka, a ne starca. Ova je basna prviput štampana 1694., a onda je uvrštena u *Oeuvres posthumes* (1696.). — 21. Kakva li je velika razlika između ovog egoističnog starog mačka i starca (XI 8, 21—23), koji nalazi užitak u radu za potomstvo.

60. LJUBAV I LUDOST (XII 14)

Sadržaj se nalazi kod Louise Labé u sabranim djelima *(Euvres de Lovize Labé Lionnoize,* Lyon 1555.) pod naslovom *Débat de Folie et d'Amour.* — 8. *Amora,* boga ljubavi (frc. *Amour* — ljubav), prikazuju

kao slijepoga; u hrvatskom se prijevodu *Ljubav* prikazuje kao *kći* Venerina, jer je »ljubav« kao imenica ženskog roda. — 7. Po svoj prilici je pjesnik pri sastavljanju basne imao pred očima neku sliku, koja je prikazivala kako Ludost vodi Ljubav. — 21. *Nemeza*, božica Osvete, kći Noći.

61. GABRAN, GAZELA, KORNJAČA I MIŠ (XII 15)

Orijentalnoga izvora *(Livre des Lumières*, 193—199, i 226—232). — Basna je posvećena gospođi de la Sablière, prijateljici i zaštitnici La F.-ovoj (u basni gazela); neki misle, da u njoj ima aluzija i na druge prijatelje njezine. — U našem prijevodu izostavljena je duga posveta (53 stiha), jer je bez veze s basnom i bez osobitog interesa za naše čitaoce. — 47. U dobroj, ali mlitavoj kornjači nagađaju, da je La F. prikazao sama sebe. Kad je pisao ovu basnu imao je 74 godina. — 68. Pilpaj je indijski mudrac koji je preko francuskog prijevoda služio La F. kao izvor za ovu basnu. — 74. Gilbert Cousin zove također žabu: *domiporta*, zatim Ronsard: *portemaison* i Hesiod: *φερέοικον*. Infantkinja je zove zbog svečanosti i čisto španjolske važnosti njezina hoda.

62. ŠUMA I DRVOSJEČA (XII 16)

Basna je rađena prema Esopu. U njoj pjesnik udara na nezahvalnost. Taj je motiv obradio već u basnama: Jelen i trs (V 15), Ptica ranjena strijelom (II 6), Čovjek i bjelouška (X 1). Osobito se ističe, da se ne smije davati oružje neprijatelju, jer će ga okrenuti protiv darovatelja. Ova je basna, osim toga, divan primjer, kako je La Fontaine volio prirodu (usporedi st. 15—18, 21—23) i osjećao s njome.

METRIČKE NAPOMENE

Ako pobliže motrimo La F.-ov aleksandrinac, vidjet ćemo, da je on tek formalno dvanaesterac, dok je (s obzirom na cezuru, *enjambement* i sl.) stvarno stih nejednake dužine, pa La F. lako prelazi iz jedne duljine stiha u drugu *(vers irréguliers, vers mêlés, vers libres)*. Da bi se dobio dojam fluidnosti tih stihova, uzet je u prijevodu za osnovicu broj stopa, a ne slogova; tako je za aleksandrinac uzeto šest stopa, koje mogu da imaju dva sloga, ali i više njih; analogno je za deseterac uzeto pet stopa i t. d. Time se ujedno dobio u prijevodu ritam sličan orinalnom, i izbjeglo se velikom kontrastu, koji izbija iz jampskog karaktera francuskog i trohejskog karaktera našeg književnog jezika.

Kod čitanja stihova treba paziti na sinalefu (*συναλείφω, zajedno slijevam)*. Tako na pr. u basni 13 stih 7 treba čitati ovako:

Je l' već dosta, što sam narasla ovoliko?

Princip sinalefe i siniceze (*συνίζειν, skupa sjediti)* provodili su već grčki i rimski pjesnici, a, po njihovu uzoru, i naši Dubrovčani. Isp. Gundulićeve osmerce:

Tko bi gori, eto' e doli
A tko doli, gori ustaje.

A prema njima pjeva i Mažuranić:

... dželat ljuti
Već mu i grlo dotle sputi.

To se često nalazi i kod Nazora:

Često, zbog zabave, ljudi od broda love

Dodajmo tomu još jedan metrički princip, koji smo preuzeli u ovaj prijevod, a to je, da se smatra, da nenaglašeni slog na početku stiha ne povećava broj propisanih slogova; jednako, ako iza posljednjega naglašenoga sloga fali još jedan nenaglašeni, to također ne smanjuje propisani broj slogova.

Tako su u ovom prijevodu građeni mnogi stihovi, pa ih treba čitati s obzirom na ovdje spomenute principe, da se dobije ispravan ritam (na pr. II 9, st. 31.—34.; II 14, st. 13.; III 5, st. 4.; VI 6, st. 31.; IX 1, st. 22., 28.; XII 5, st. 17., 25. i drugdje).

LA FONTAINE

I*

Od francuskih pisaca XVII. vijeka, koji su naginjali slobodoumnom pravcu u klasicizmu, bio je poslije Molièrea najveći La Fontaine, koji je stekao evropski glas svojim znamenitim basnama. Ali opseg La Fontaineova književnoga rada bio je neusporedivo širi, nego što se misli, izvan granica Francuske, gdje je on poznat gotovo isključivo kao basnopisac. Zapravo, La Fontaine je bio najveći francuski pjesnik XVII. stoljeća, koji se ogledao u različitim književnim vrstama. Njegova popularnost, vrlo velika već kod suvremenika, proširila se daleko preko granica njegove epohe. Ona se sačuvala potpuno ne samo u XVIII., nego i u XIX. stoljeću, koji je tako rado degradirao velike pisce »vijeka Ljudevita XIV.«, i ostala je živa do naših dana.

La Fontaineova je snaga u tom, što je u razdoblju cvjetanja dvorsko-monarhističke kulture u svojim najboljim djelima bio po sadržaju i formi uistinu narodni pjesnik. Uza sve to, njegovo je stvaralaštvo obilježeno znatnim idejno-umjetničkim suprotnostima, o kojima se može stvoriti predodžba, ako se analiziraju glavne etape njegova životnog i stvaralačkog razvitka.

Jean de La Fontaine (1621.—1695.) potjecao je iz činovničke provincijske buržoazije, iz koje su izašli gotovo svi veliki francuski pisci XVII. stoljeća. La Fontaineov rod, vrlo star i bogat, imao je pretenzija na plemićku titulu. Ali te su preten-

* Ovaj je članak iz knjige: История французской литературы (T. I. стр. 508—522, изд. АНСССР, М-Л 1946.) preveo s ruskoga: *Miroslav Kravar.*

zije skupo stajale pjesnika, koji je god. 1661. bio kažnjen na krupnu globu zbog nezakonita nošenja titule *écuyer (vitez)*. Te su pretenzije karakteristične za La Fontainea, koji se uvijek kretao među višim svijetom i živio životom tipična aristokrata.

La Fontaine se rodio u gradiću Château-Thierry u Champagni, gdje mu je otac služio kao »nadglednik voda i šuma«. Pjesnik je bio prilično nemarno odgajan, najprije u zavičaju, a zatim u Parizu, gdje je sjedio u istoj školskoj klupi s Furetièreom. U dvadesetoj godini stupio je u bratstvo oratorijanaca, da se spremi za svećeničko zvanje (1641.). Pošto je proveo u njemu pol godine, bio je upućen u sjemenište Saint-Magloire u Parizu, u kojem je prosjedio jedva godinu dana, baveći se, namjesto da uči bogosloviju, čitanjem galantnih romana, a naročito »Astreje«. Po povratku u rodni grad La Fontaine se nastojanjem očevim dao na učenje prava; prošavši određene ispite, postade advokatom pri pariškom parlamentu. Ali ni tu nije dugo ostao, jer je mrzio sudačke smicalice jednako kao i bogosloviju. Vratio se opet u Château-Thierry, gdje ga je otac oženio petnaestgodišnjom Marijom Héricart i predao mu svoju dužnost (1647.).

Ali La Fontaine je bio loš činovnik; već u to vrijeme zanimao se najviše za pjesništvo, kojim se počeo baviti god. 1643., kad se po prviput upoznao s Malherbeovim odama. Nekako u isto vrijeme, La Fontaineov rođak Pintrel, prevodilac Seneke, i La Fontaineov prijatelj Maucroix, prevodilac Platona, potakli su ga na čitanje starih pisaca, koje mu je uskoro postalo pravom strašću. Osobito je volio Platona i Plutarha, koje je, međutim, mogao čitati samo u prijevodu, jer nije poznavao grčkog jezika. Mnoge izreke, što ih je uzeo kod tih autora, iskoristio je La Fontaine kasnije u svojim basnama.

Uporedo s antiknim autorima, La Fontaine se zanosio i piscima Renesanse — talijanskim, španjolskim i francuskim. Od prvih mu omiljeli pisci bijahu Boccaccio, Ariosto i Machiavelli, od drugih Cervantes, a od trećih Rabelais i Marot; po-

tonji ga je privlačio svojom otvorenošću i prostodušnošću, iza čega se osjećalo fino lukavstvo. Proučavanje Marotova pjesništva imalo je na Fa Fontainea neobičan utjecaj, da izgradi svoju originalnu pjesničku maniru.

Književna karijera La Fontaineova počela je dosta kasno. Počeo je komedijom *Eunuh (L'Eunuque*, 1654.) — slobodnim prijevodom istoimene drame Terencija, koji je La Fontainea privlačio svojom finoćom karakteristike i elegancijom pisanja. Međutim, La Fontaineu nije uspjelo izraziti umjetničke vrednote originala, i njegova prva komedija nije imala uspjeha. Ali ona je ipak donekle djelovala na pjesnikov odlazak u Pariz, a taj bijaše ubrzo nakon što je bila napisana. Tu se on konačno nastanio god. 1657. napustivši obitelj i službu.

Zamršene novčane prilike prisilile su La Fontainea, da se usmjeri na književni rad kao na sredstvo za opstanak. Ali kako je bio lijene, bezbrižne naravi, sklone više razmatranju i nasladi nego sistematskom radu, on nije postao pravim profesionalnim piscem, pa se tako uvijek koristio materijalnom pomoći mecena. Prvi je La Fontaineov zaštitnik bio superintendant (ministar) financija Fouquet, koji se u to vrijeme nalazio na vrhuncu svoje slave i moći. Kao Mazarinov štićenik, Fouquet je računao, da će poslije njegove smrti zauzeti mjegovo mjesto i, kako je posjedovao golemu imovinu, trudio se da steče pristaša među dvorskim plemstvom. U tu je svrhu okupljao oko sebe književnike i umjetnike (Pellisson, Lenôtre, Lebrun, Pierre Corneile, Molière), obilato plaćajući njihove radove. La Fontaine se svidio Fouquetu, koji mu je odredio potporu od tisuću livra uz ubvezu, da za to piše po četiri pjesme na godinu.

Prvo djelo, što ga je La Fontaine podnio svome zaštitniku, bila je herojska idila *Adonis* (1658.), u kojoj se poveo za Ovidijem, podsjećajući u isto vrijeme na istoimeni galantni spjev Talijana Marinija. Mali La Fontaneov spjev, koji se pojavio u času, kad je zanos klasicista za epikom, sredinom XVII. stoljeća, bio u jeku, odlikovao se od glomaznih i nadutih epa Lemoinea, Georgesa de Scudéryja, Chapelaina i Desmarets de

Saint-Sorlina jednostavnošću svoga stila, elegancijom opisa i općenitim osjećajem harmonije, a to je očito pokazalo, kako je La Fontaine dostojan nasljednik pjesništva Renesanse i poznavalac antiknih pjesnika. Već u prvim stihovima svoga spjeva La Fontaine izjavljuje, da mu »nedostaje glasa« da opjeva Rim, Troju i bitke bogova na obalama Skamandra, da on može opijevati samo »šumsku hladovinu, Floru, Jeku, Zefire i njihov blagi dah, zelene sagove livada i srebrnaste izvore«:

Je n' ai jamais chanté que l'ombrage des bois,
Flore, Echo, les Zéphirs et leurs molles haleines,
Le vert tapis des prés et l'argent des fontaines.

Takvi nježni, harmonični stihovi nisu se već odavna pojavljivali u Francuskoj. Novo je u *Adonisu* bilo fino osjećanje prirode i duboki lirizam nekih mjesta u spjevu, gdje se govori o ljubavi i rastanku. U *Adonisu* ima redaka, koji zvuče sasvim neobično za pjesništvo XVII. stoljeća i podsjećaju na novo romantično-sentimentalno pjesništvo, na primjer:

O vous, tristes plaisirs, où leur âme se noie,
Vains et derniers effets d'une imperfaite joie,
*Délicieux moments, vous ne reviendrez plus.**

Poslije *Adonisa* slijedila je dramska ekloga *Klimena (Climène,* 1658.), koja u francuskom pjesništvu toga vremena stoji sama za se. Radnja ekloge događa se na Parnasu. Apolon se tuži, što su se sasvim prestali pojavljivati dobri stihovi o ljubavi i poziva muze, da mu pripovjede o ljubavi pastorčića Akanta prema seoskoj ljepotici Klimeni, koju je vidio na obali Hipokrene. Svaka mu muza izlaže temu u osobitom, njoj svojstvenom stilu, a to La Fontaineu omogućuje, da se posluži postupcima različitih pjesničkih smjerova i vrsta. Melpomena i Talija, naravno dramatiziraju svoje pripovijedanje, prikazujući Akanta i Klimenu u licima. Apolon prati te pjesničke vježbe

* »O vi, žalosne naslade, u kojima se utapa njihova duša, tašti i posljednji učinci nepotpune radosti, divni časovi, vi se više ne ćete vratiti.«

svojim kritičkim primjedbama. Sve zajedno ima neobično šaren, nesređen i slikovit karakter. Dok je glavni princip poetike klasicizma bila imitacija, La Fontaine smjelo istupa protiv toga principa, nazivajući imitatore »ropskim i glupim životinjama«, koje podsjećaju na ovnove, i smjelo brani načelo slobode pjesničkoga stvaranja.

Slijedeće veliko La Fontaineovo djelo toga razdoblja bio je alegorijski spjev *San u Vauxu* (*Le Songe de Vaux,* 1658.—1661.), koji je bio posvećen proslavi raskošnoga Fouquetova ljetnikovca i ostao nedovršen. Sačuvala su se samo tri odlomka *Sna u Vauxu,* u kojima La Fontaine miješa stihove s prozom, opise s pripovijedanjem i dijalogom, herojski stih s lirskim, neusiljeno preplećući elemente pozajmljene iz antikne, srednjovjekovne i renesansne poezije. U prvom dijelu spjeva slika prepirku među četirma vilama, koje oličuju četiri umjetnosti — Palatianom (arhitektura), Apelanirom (slikarstvo), Hortenzijom (vrtlarstvo) i Kaliopom (pjesništvo), u prisutnosti Oronta (Fouqueta) i niza polubogova. U toj prepirci pobjeđuje Kaliopa, koja dokazuje, da su pjesnička djela trajnija od djela drugih umjetnosti. U drugom dijelu spjeva La Fontaine naglo mijenja ton pripovijedanja i ogleda se na području šaljivoga pjesništva (na primjer, u odlomku *Doživljaji lososa i jesetre* i dr.) Uopće, La Fontaine je ovdje blizak maniri baroka s njezinim karakterističnim šarenilom, asimetričnošću i »otvorenom formom«, ali bez iracionalnosti i misticizma, koji su svojstveni pjesništvu baroka. La Fontaine je dao samo privremen danak konvencijama aristokratske poezije. Ali nekakva pristranost prema baroknoj pompoznosti, bogatstvu riječi i dekorativnosti sačuvala se kod La Fontainea i kasnije, čak i u najklasičnijem razdoblju njegova rada.

Uvjeti, što ih je La Fontaineu postavio Fouquet, kad mu je dodijelio potporu, potakli su ga, da se ogleda na području takozvane »lake poezije« *(poésie légère).* Svladavajući namještenost Voiturea, Sarrasina i drugih precioznih pjesnika, a oslanjajući se na iskustvo starofrancuskih pjesnika, osobito Marota,

La Fontaine obnavlja rječnik »lake poezije« i preporađa u njoj niz starinskih vrsta — baladu, rondeau, poslanicu i anakreontsku odu. On sastavlja mnoštvo elegantnih pjesama, u kojima se ogledaju sitni događaji svjetskoga i dvorskog života. Pritom on jednako lako slavi sklapanje pirinejskog mira i »gospođu superintendantkinju prigodom njezina prijevremenog lišavanja bremena u kočiji na povratku iz Toulouse«. Ponekad je La Fontaine podnosio Fouquetu u određeni rok male pjesme, koje su nosile naslov jednostavno *Za prvi rok (Pour le premier terme), Za drugi rok* i t. d.

La Fontaineova služba kod Fouqueta završila se god. 1661. zbog ostavke i hapšenja toga ministra. Pad Fouqueta bio je izazvan ne samo tim, što se usudio udvarati kraljevoj milosnici La Vallière, nego u prvom redu tim, što je napljačkao golemu količinu novca i od god. 1654. jednostavno prestao voditi račune. Za vrijeme premetačine, kod Fouqueta se našao plan ustanka, što ga je sastavio još pod Mazarinom. Sud ga je osudio na doživotno progonstvo i konfiskaciju imovine, koja je svojom visinom premašivala godišnji budžet države. Ali Ljudevit nije pustio Fouqueta iz Francuske, te je ovaj proživio do smrti (1680.) u Pignerolskoj tamnici (blizu Torina).

Za razliku od većine dvorana, koji su se odmah odvratili od Fouqueta, kad je pao u nemilost, La Fontaine mu je ostao vjeran i pokušavao je mobilizirati javno mišljenje u njegovu korist. On je spjevao dirljivu *Elegiju nimfama Vauxa (Elégie aux nymphes de Vaux,* 1662.), koja je imala grandiozan uspjeh i bila preštampana u svim suvremenim zbirkama stihova. U toj je pjesmi La Fontaine pozivao mladoga Ljudevita XIV., da mu se smiluje, svjetujući mu, da se ugleda u velikodušnost Henrika IV. On je tu govorio, da je Fouquet »dovoljno kažnjen svojim okrutnim udesom« i da »biti nesretan znači biti nevin«.

Ne ograničujući se na to, La Fontaine se slijedeće godine obratio kralju s odom (*Ode pour Fouquet,* 1663.), u kojoj mu s potpunim poštovanjem, ali čvrsto preporučuje politiku milosrđa, upozorujući ga, da ga se »stranci moraju bojati, a podanici hoće da ga ljube«. Takav nezavisan ton La Fontaineov nije

se svidio ni Ljudevitu XIV. ni njegovu novom ministru Colbertu, koji su zauvijek sačuvali hladnoću prema La Fontaineu. Ali je zato u očima javnosti La Fontaine odmah porastao i postao najpopularniji pjesnik, iako nije bio napisao još nijedno od svojih najznamenitijih djela.

Zauzimanje za Fouqueta bijaše uzrokom La Fontaineova progonstva u Limoges (1663.). Iz progonstva je La Fontaine pisao ženi niz elegantnih, duhovitih pisama, u kojima je pokazao svojstva prvorazredna prozaika. Pored živoga pripovijedanja o različitim doživljajima na putu, u njima je razasut cio niz misli o prirodi i umjetnosti, koje svjedoče o nezavisnosti njegovih estetskih pogleda. La Fontaine istupa ovdje protiv pedantizma i izvještačenosti u obranu jednostavnosti, iskrenosti i prirodnosti. Za razliku od većine svojih suvremenika, on više cijeni divlju, neobrađenu prirodu od raskošnih parkova, i starinske zgrade nepravilne arhitekture stavlja iznad suvremenih kićenih zgrada, podvrgnutih principima najstrože simetrije. Svim se tim on jako odvaja od estetike klasicizma, koja je tada vladala.

La Fontaineov boravak u Limogesu nije dugo trajao. God. 1664. živi on već neprestano u Parizu i u Château-Thierryju, gdje nalazi novu zaštitnicu u osobi mlade Mazarinove nećakinje, Marije-Ane Mancini, vojvotkinje Bouillonske, koja je kasnije stekla žalosnu slavu time, što je progonila Racinea. U salonu vojvotkinje Bouillonske vladala su nezavisna, fronderska raspoloženja prema Ljudevitu XIV. i njegovu dvoru, prema službenom klasicizmu i službenoj pobožnosti. Aristokratska raskalašenost bila je ovdje povezana s ponešto kasnim zanosom za galantno-sentimentalnim romanom. Ta je okolnost bila sasvim u skladu s La Fontaineovim slobodoumljem i fronderstvom, s njegovom mržnjom prema religioznom licemjerstvu, dvorskoj servilnosti i monarhijskoj disciplini.

Upravo vojvotkinji Bouillonskoj posvetio je La Fontaine ona svoja djela, u kojima se najpotpunije izrazila njegova raskalašenost — znamenite *Priče (Contes)* u stihovima. Prvu od

njih, *Joconde* (1664.), što joj je sadržaj pozajmljen iz XXVIII. pjevanja Ariostova *Bijesnoga Orlanda*, La Fontaine je štampao očevidno na savjet Boileaua, koji je god. 1661.—1664. stajao na čelu veseloga društva književnika, u kojemu su bili La Fontaine, Molière, Racine, Furetière i Chapelle. Prijatelji su se sastajali ispočetka u krčmici *Bijeli ovan (Mouton blanc)*, a zatim u Boileauovu stanu u ulici Staroga golubinjaka *(Vieux Colombier)*. La Fontaine je bio stariji od ostalih članova društva, ali je imao manje štampanih djela nego njegovi mlađi drugovi. Poslije uspjeha *Joconde* Boileau ga je potakao, da štampa druge svoje novele u stihovima sa sadržajima pozajmljenim od Boccaccia, Ateneja, iz zbirke *Sto novih novela* i drugih izvora. Tako je bio sastavljen prvi svezak *Priča*, koji je za godinu dana doživio dva izdanja (1665.). Njegov velik uspjeh naveo je La Fontainea, da izda, god. 1667., drugu zbirku, u kojoj su, osim nabrojenih izvora, bili iskorišćeni još Rabelais i *Heptameron*. Kasnije zbirke izašle su god. 1671., 1675. i 1685. Uspjehu *Priča* pridonijela je nešto i sablazan, jer je najveći broj novela bio posve frivolna karaktera. La Fontaine je uzalud pokušavao otkloniti od sebe prigovore zbog nepristojnosti, pozivajući se na prirodu same vrste, koja tretira slobodne sadržaje. Colbert je otvoreno izrazio La Fontaineu svoje negodovanje i zabranio ponovno izdavanje njegovih *Priča*, koje su se poslije toga počele štampati u Holandiji. Colbert se odlučno protivio, da se La Fontaine izabere u Francusku Akademiju, i to se dogodilo tek poslije Colbertove smrti, god. 1684.

Odmah poslije prve dvije zbirke *Priča* La Fontaine je objavio god. 1668. prvih šest knjiga svojih basna pod skromnim naslovom »Esopove basne prepjevane od La Fontainea« *(»Fables d'Ésope, mises en vers par M. de La Fontaine«)*. Tu nije bilo više ni najmanje vulgarnosti, a to je omogućilo La Fontaineu, da to izdanje posveti dauphinu. Slijedećih pet knjiga basni pojavilo se god. 1678.—1679., a posljednja, dvanaesta, tek god. 1694. Basne su imale silan uspjeh, koji je zasjenio čak i uspjeh *Priča*. One su pribavile La Fontaineu priznanje najvećih francuskih pisaca i državnika. U toku dugih godina

uživao je on gostoprimstvo najuglednijih dama Francuske. Samo je Ljudevit XIV. čuvao nepromijenjenu hladnoću prema najomiljenijem pjesniku francuske aristokracije, u kojem je s pravom osjećao nepopravljiva raskalašenjaka i frondera, koji nastoji da se istrgne iz okova apsolutne monarhije.

Uporedo s *Pričama* i *Basnama* La Fontaine je izdao još niz djela. Među njima zaslužuje pažnju mali roman u prozi s umecima u stihovima *Ljubav Psihe i Kupida (Les amours de Psyché et de Cupidon*, 1669.), posvećen vojvotkinji Bouillonskoj i povezan s književnim zanimanjem, koje je vladalo u njezinu salonu. Dajući parafrazu znamenite umetnute novele iz Apulejeva romana *Zlatni magarac*, La Fontaine je obdario lica grčke priče čisto francuskim crtama i odrazio u njoj navike i psihu francuske aristokracije svoga vremena. Bez obzira na hvalospjeve Ljudevitu XIV., koji su razasuti u pripovijesti, u njoj se tu i tamo cilja na kralja Francuske, okruženog tucetom liječnika i nekolikim ljubavnicama, koje mu rađaju mnoštvo djece, zbog čega je »kraljevska obitelj tako brojna, da bi se od nje mogla napraviti velika kolonija«.

Šaljiva La Fontaineova pripovijest o nezgodama Psihe imala je velik utjecaj na rusku književnost. Ona je dala poticaj I. F. Bogdanoviću za njegovu znamenitu *Dušenjku*, koju je tako visoko cijenio Puškin, da je prilično uzeo iz nje pišući *Ruslana i Ljudmilu* (uostalom, u *Ruslanu i Ljudmili* mogu se naći i tragovi neposrednog La Fontaineova utjecaja). Za razliku od La Fontainea Bogdanović je napisao svoju *Dušenjku* potpuno »slobodnim stihovima«, kojima je sjajne uzore našao također kod La Fontainea (u njegovim pričama i basnama).

La Fontaine je umetnuo svoju pripovijest u originalan okvir, koji ima autobiografski karakter. On je prikazao samoga sebe pod imenom Polifila (Mnogoljuba), koji svoju pripovijest o Psihi čita trojici prijatelja, pod čijim prozirnim grčkim imenima nije teško prepoznati Racinea (Akant), Boileaua (Arist) i Molièrea (Gelast). Oni vode veoma zanimljive prepirke o značenju dirljivoga i komičkog elementa u pjesništvu; to su, bez sumnje, zaista stvarne prepirke, do kojih je dolazilo

među četvoricom pjesnika u Boileauovu stanu. Protivno od svojih prijatelja, koji su bili za odvajanje tragičnoga od komičnoga, Polifil (La Fontaine) zalaže se za miješanje tih elemenata. On govori o sebi: »Ja volim igru, ljubav, knjige, muziku, grad i selo — jednom riječju, sve; nema ničega, što mi se ne bi činilo najvećom srećom, ne isključujući čak ni mračne naslade žalosna srca«. Te Polifilove riječi predstavljaju rječitu deklaraciju La Fontaineova književnoga creda.

Vojvotkinji Bouillonskoj La Fontaine je posvetio također jedno od svojih najoriginalnijih djela — svojevrsni »naučni« spjev u dva pjevanja *Kinin* (*Le Quinquina,* 1682.), napisan prigodom ozdravljenja njegove zaštitnice od groznice. La Fontaine opijeva ovdje čudesna svojstva kore kininova drveta, koja se pojavila u Francuskoj kao sredstvo za liječenje god, 1679. Za pisanje toga spjeva La Fontaine je savjesno proučio raspravu liječnika Monginota i postavio sebi kao cilj, da dade njezinu pjesničku interpretaciju. U I. pjevanju spjeva izložio je patologiju groznice i zastarjele metode njezina liječnja pomoću puštanja krvi i sredstava za čišćenje. U II. pjevanju opisao je kininovo drvo i upoznao čitaoce s primjenom kinina u suvremenoj medicini. Bez obzira na banalne mitološke slike, što se nalaze u spjevu, La Fontaine mu je znao dati čisto naučan karakter i tako utro put onoj vrsti naučno-opisanog spjeva, koji će u slijedećem vijeku široko razrađivati Voltaire i njegova škola.

U starosti se La Fontaine neprestano obraćao pisanju dramskih djela, vraćajući se na onu vrstu pjesništva, kojom je bio započeo svoj rad. Očaran znamenitom tragičkom glumicom Marijom Champmeslé, napisao je u suradnji s njezinim mužem, drugorazrednim komediografom i glumcem, nekoliko komedija. U jednoj od njih doveo je na pozornicu smiješnoga patuljka Ragotina iz Scarronova *Komičnoga romana (Ragotin ou le Roman comique,* 1684.), u drugoj je šaljivo i zajedljivo ismijao spretnoga Firentinca, kompozitora Lullija, koji je napravio sjajnu karijeru na dvoru Ljudevita XIV. *(Le Florentin,* 1685.), u trećoj je dramatizirao vlastitu priču *Začarani vrč (La coupe enchantée,* 1688.) pozajmljenu od Ariosta.

Sve su to komedije u umjetničkom pogledu beznačajne, kao i La Fontaineovi blistavi operni libreti, koji se svršavaju njegovom lirskom tragedijom *Astreja (Astrée,* 1691.). La Fontaine, koji je čitav život sanjao o herojskom stilu, dao se malo prije smrti čak na pisanje tragedije *Ahil,* koja je ostala nedovršena.

Kao okorjeli raskalašenjak La Fontaine je dugo ostajao gluh prema uvjerenjima jansenista, koji su pokušavali da ga obrate na put »istinske vjere« poput njegova prijatelja Racinea. Istina, La Fontaine je usput izdao *Zbirku kršćanskih stihova* (*Recueil de poésies chrétiennes,* 1671.), no u isto je vrijeme nastavio pisanjem svojih slobodoumnih priča. Tek koncem 1692. god., poslije teške bolesti, koju je prebolio, poslušao je savjete Racinea i svoje zaštitnice madame de la Sablière, koja je pošla u samostan, i doživio religiozno obraćenje. Nastojanjem opata Pougeta spalio je započetu komediju i svečano, u prisutnosti nekoliko članova Francuske Akademije, odrekao se svojih »bezbožnih« priča. Završio je svoj rad pisanjem religioznih stihova, a posebno prijevodom crkvene himne *Dies irae* na francuski jezik.

II

U svom dugom životu La Fontaine je okušao mnoštvo književnih vrsta i ogledao se u svim vrstama pjesništva, poznatim u Francuskoj XVII. stoljeća. Mnogostranošću i raznolikošću svoga književnog rada on se razlikuje od većine svojih suvremenika i podsjeća više na pisce XVI. stoljeća, kod kojih je ta raznolikost književnoga rada bila uvjetovana enciklopedizmom, karakterističnim za kulturu Renesanse. La Fontaineova sličnost u tom pogledu s piscima francuske Renesanse nije slučajna: zajedno s Molièreom La Fontaine je najvidnije izrazio renesansne tradicije u francuskoj književnosti druge polovice XVII. stoljeća. Te su se tradicije najjasnije pokazivale u onim La Fontaineovim djelima, kojima je on posvetio najviše vremena i truda — u njegovim »pričama« i basnama.

Priče, ili točnije — La Fontaineove novele u stihovima, bile su ona književna vrsta, prema kojoj je on osjećao najveću sklonost. Njihovu je pisanju posvetio punih dvadeset godina (1665.—1685.) i izrazio u njima sva najbolja svojstva svoga književnog dara — duhovitost, dosjetljivost, šaljivu graciju, rijedak osjećaj komičnoga u riječima, stvarima i radnjama, vještinu finoga iznošenja najriskantnijih i najnepristojnijih situacija. Sve je to bilo uzrokom veoma velikog uspjeha La Fontaineovih *Priča* kod suvremenika, među kojima i najstrožih poštovalaca književnosti, poput Madame de Sévigné, koja je bila velika poklonica tih lakoumnih pričica. Kod Rusa je poštovalac La Fontaineovih *Priča* bio Puškin, koji ih je ubrajao među remek-djela zapadnoevropske šaljive poezije, uporedo s Ariostovim *Bijesnim Orlandom,* Butlerovim *Hudibrasom,* Gressetovim *Vert-Vertom,* Voltaireovom *Djevicom Orleanskom* i Byronovim *Don Juanom.* Upravo na La Fontaineove priče pozivao se Puškin braneći šaljivu poeziju, a posebno svoga *Grofa Nulina,* od ukora zbog nepristojnosti.

U strogim sudovima čuvara službenog morala o La Fontaineovim *Pričama* bilo je zaista prilično licemjerstva. Sadržaje goleme većine priča nije izmislio La Fontaine, nego ih je pozajmio kod istaknutih antiknih i renesansnih pisaca. La Fontaine prepričava sadržaje uzete iz Ateneja, Petronija, Apuleja, Anakreonta, Ariosta, Machiavellija, Aretina, Antoinea de La Sallea, Margarite Novarske, Bonaventure Despériersa, Rabelaisa i osobito od Boccaccia, čije su novele glavni izvor La Fontaineovih *Priča.* Ono, što se Colbertu i Ljudevitu XIV. činilo pornografijom, predstavljalo je zapravo svijestan povratak La Fontainea na erotsku tematiku Renesanse, koja je u svoje vrijeme zadavala udarac srednjovjekovnom asketizmu i cijeloj feudalno-samostanskoj kulturi.

Socijalno-kulturno značenje La Fontaineovih priča sastojalo se u tom, što je u vrijeme cvjetanja francuskoga apsolutizma, koji je sklopio tijesan savez s crkvom i njegovao ideju »kršćanskoga Preporoda« kao protuteže »poganskom Preporodu« XVI. stoljeća, La Fontaine pokušao uvesti u francusku književnost cio niz sadržaja, motiva i likova, pozajmljenih od najvećih pisaca Renesanse. Takva orijentacija prema renesansnoj tematici imala je principijelno značenje. La Fontaineove šaljive priče bile su dobro oružje borbe s licemjerstvom svake vrste, s obnovljenim misticiznom, sa službenim religioznim i staleško-monarhijskim moralom, s patrijarhalno-obiteljskim uređenjem. Ističući dvorsku usmjerenost književnosti vremena Ljudevita XIV., Puškin je dodao: »Bilo je izuzetaka; siromašni plemić La Fontaine (bez obzira na pobožnost, koja je vladala) štampao je u Holandiji svoje vesele priče o opaticama ... Ali je zato La Fontaine umro bez potpore«.

La Fontaine je realistički crtao u svojim pričama razvratne navike opata i svećenstva, duboki raspad obiteljskih odnosa, prodavanje žena, samovlast i okrutnost plemstva prema seljacima, bezobrazno vladanje sudaca i t. d. Obiteljske i ljubavne teme znatno prevladavaju u La Fontaineovim pričama, kao i u Molièreovim komedijama, nad temama socijalno-političkim, koje je bilo dosta opasno dodirivati. Osim toga, La Fontaine se ovdje nalazio u zavisnosti od svojih izvora, koji nisu dirali u te teme. Karakteristično je, da je takvu otvorenu socijalno-optužbenu priču, kao što je *Seljak, koji je uvrijedio svoga gospodara (Le paysan, qui avait offensé son seigneur,* knj. I., priča 11), štono crta okrutno ruganje vlastelina seljaku, koji ga je uvrijedio, napisao La Fontaine prema sadržaju, što ga je samostalno izmislio.

U predgovoru II. knjizi *Priča* (1667.) La Fontaine brani svoje pravo slobodnoga postupanja s izvorima, njihova skraćivanja, pojednostavljivanja sadržaja, mijenjanja svršetka i t. d. Zbog sličnih promjena njegove se Priče veoma razlikuju od svojih izvora. To je priznavao i sam La Fontaine, koji je izjavio, da bi »onoga, koji je izmislio novelu, stajalo velikog truda da prepozna svoje vlastito djelo«. Zaista, čitav ponor odvaja La Fontainea od djela talijanskih autora, koja je obradio. Ljubav u njegovu prikazivanju sasvim je lišena one

elementarne snage, one plamene osjećajnosti, onoga bogatstva emocionalnih nijansa, koji su tipični za pisce talijanske Renesanse. Uspoređujući, na primjer, priču *Zaručnica kralja del Garbo (La Fiancée du roi de Garbe*, knj. II., priča 14.) sa 7. novelom. II. dana *Dekamerona*, koja pripovijeda o doživljajima kćeri babilonskoga sultana Alatielom, koja je prije udaje za kralja del Garba bila u zagrljaju osmorice muškaraca, nije teško primijetiti golemu razliku u obradbi te fabule kod Boscaccia i La Fontainea. Boccaccio izlaže svoju epopeju kobne ljepote, koja razvraća ljude i protiv njihove volje, koja sije oko sebe razdore, očajanje i zločine. Od punokrvne erotike, koja se nalazi kod mnogih pisaca talijanske Renesanse, kod La Fontainea ostaje samo niz šaljivih epizoda.

Humanistička raskalašenost spaja se kod La Fontainea s drugom, čisto hedonističkom crtom raskalašenosti, koja kod njega često stupa na prvo mjesto.

La Fontaine oslobađa Boccacciove novele od moralnih rasuđivanja i psiholoških opažanja, kojih su prepune. On svodi renesansnu novelu na razmjere anegdote, približujući je na neki način francuskom fabliau-u. Njegova je zadaća, da pripovjedi tu anegdotu što pikantnije i duhovitije, ne opterećujući čitaoce nikakvom didaktikom. »Moralna« rasuđivanja autorova, što se nalaze pred nekim pričama, imaju naročito šaljiv karakter. Tako, na primjer, u priči *Začarani vrč* (knj. III., priča 4.) La Fontaine daje opširnu apologiju »nošenja rogova«. U interesu živosti i neusiljenoti pripovijedanja La Fontaine se, slično kao i Ariosto, neprestano miješa u tok događaja i govori u vlastito ime. Ali subjektivizam njegova pripovijedanja samo je prividan; autorovu ličnost i piščevo pravo mišljenje teško je uhvatiti.

La Fontaine nije odmah našao konačnu formu za svoje priče. U prvoj zbirci on je još tražio, izlažući različite sadržaje na različit način. Pritom se neprestano priklanjao Marotovu stilu i nastojao pisati starinskim jezikom, koji, po njegovu mišljenju, mnogo bolje odgovara ovoj vrsti. U kasnijim se

zbirkama odrekao te stilske manire i pokušao izraditi svoj vlastiti originalni stil. Pisao je svoje priče čas pravilnim desetercima, čas slobodnim stihovima, koji podsjećaju na metričku formu njegovih basni; činilo mu se, da su ti slobodni stihovi najmanje usiljeni i da su najbliži ritmu govornoga jezika.

La Fontaineove priče, pošto su usisale u sebe silnu pripovjedalačku tradiciju, imale su, sa svoje strane, golemo međunarodno značenje. One su postale pravom riznicom sadržaja za niz evropskih književnosti.

Uza sve svoje umjetničke vrednote La Fontaineove priče znatno zaostaju za njegovim basnama. Od časa, kad se pojavilo prvih šest knjiga, što ih je La Fontaine posvetio šestgodišnjem Dauphinu, te su basne bile priznate kao štivo za djecu. Duboku pogrešnost toga gledanja istakao je već Rousseau, koji je pisao u *Émilu:* »Sva djeca moraju učiti napamet La Fontaineove basne, a nitko ih od njih ne razumije, ali bi bilo još gore, kad bi ih razumjela«. Rousseau je smatrao La Fontaineove basne štetnima stoga, što je u njima nalazio mnogobrojne pouke egoizma, okrutnosti, koristoljublja i dvoličnosti. Nakon Rousseaua bacao je isto takve optužbe protiv La Fontainea i Lamartine.

Nijedan od te dvojice nije shvatio La Fontainea. Oni su ga smatrali moralistom-doktrinarcem i tumačili njegove didaktičke zadatke previše primitivno. Ali La Fontaine je bio mnogo dublji umjetnik-realist, koji je nastojao prije svega promatrati život i istinito ga odražavati, dajući čitaocu, da sam pravi moralne zaključke iz basne. Stvarnost, koju on slika, bila je istinita arena borbe egoističkih interesa. Razgolićenje okrutne istine života vlasničkoga društva glavni je zadatak La Fontaineovih basnih. Taj je zadatak La Fontaine izvršio na potpuno paradoksalan način: finim šaljivim pripovijedanjem, koje maskira sadržaj, put dubokog razotkrivanja. Sve to čini, da La Fontaineove basne nisu baš prikladno štivo za djecu.

Uostalom, La Fontaine nije uopće ni mislio na djecu, kad je pisao svoje basne. Kao većina pisaca njegova vremena, ni on

nije poznavao djecu, nije razumio dječju psihu. Svoje basne, kao i sva druga svoja djela, pisao je za pariški veliki svijet, za publiku aristokratskih salona, koja je znala po zasluzi cijeniti njihovo pjesničko majstorstvo. Uza sve to, La Fontaine je stajao na posve drugom stanovištu nego njegovi aristokratski čitaoci: njemu su bile sasvim tuđe njihove kastinske predrasude. On je te predrasude — taštinu, okrutnost, drskost, nadutost, parazitizam — zajedljivo razotkrivao u mnogim svojim basnama, rado pokazujući glupost velikaša i ponizujući ih pred malim neznatnim ljudima.

Ismijavajući aristokrate, La Fontaine nije štedio ni buržoazije. Po pravilnoj primjedbi Hyppolita Tainea »La Fontaine, koji se čini buržuj, kad ismijava plemiće, čini se plemić, kad ismijava buržuje«. On pokazuje kukavičluk buržoazije, njezinu sitničavost, gramzljivost, grubost, ograničenost, pohlepni lov za plemićkim titulama. U isto takvu satiričkom osvjetljenju prolaze pred čitaocem basni predstavnici svih glavnih slojeva francuskoga društva XVII. stoljeća: popovi i opati, činovnici, liječnici, učitelji, pedanti, advokati i t. d.

Sva ta galerija socijalnih tipova ovjenčana je mnoštvom ropskih dvorana, koji se uvijaju oko kralja. Kralj, glavno lice velike komedije francuskoga života, nastupa uvijek u liku lava. La Fontaine ga nije ocrtao privlačivije nego njegove mnogobrojne podanike. On ističe, doduše, veličinu, koju nosi u sebi kraljevski čin, ali u isto vrijeme obdaruje monarhovu osobu različitim negativnim crtama: taštinom, ohološću, okrutnošću, tiranstvom, licemjerstvom, samoljubljem, ljubavlju prema laskanju, prezirnim odnosom prema podanicima. Takvo prikazivanje kralja u apsolutističkoj Francuskoj izbija kao oštar nesklad u složni zbor hvalospjeva, što su ih prosipali na adresu Ljudevita XIV. svi suvremeni pisci. La Fontaine ističe u basnama potpunu nezavisnost, usuđujući se otvoreno izreći ono, o čemu su oprezno šutjeli drugi pisci, nezadovoljni despotskim režimom Ljudevita XIV.

Prema tome, La Fontaine satirički prikazuje sve gornje i srednje slojeve francuskoga društva svoga vremena, sve predstavnike privilegiranih staleža i imućnih klasa. On ne dira samo male, slabe i potlačene ljude, koji u njegovim basnama igraju uvijek pozitivnu ulogu. Samo u narodnim dubinama La Fontaine nalazi zaista uzvišene osjećaje: vjernost, samopožrtvovanje, zahvalnost, nekoristoljubivost, istinsko prijateljstvo. Njegovi siromasi, koji stenju pod petom bogatih i moćnih ljudi, znaju biti zahvalni, spasavajući život velikim ljudima, koji su prema njima bili milosrdni. Tako u basni *Lav i miš (Le Lion et le Rat)* miš spasava lava, koji je upao u mrežu. U basni *Golub i Mrav (La Colombe et la Fourmi)* mrav čini sličnu uslugu golubu. No takve se epizode susreću samo kao izuzeci. Mnogo češće pokazuje La Fontaine gospodstvo feudalnog prava jačega, prema kojemu jaki ima uvijek pravo. Ta je ideja provedena u basnama, kao što su *Vuk i Janje (Le Loup et l'Agneau)* ili *Životinje oboljele od kuge (Les Animaux malades de la peste)*. Ova potonja, jedna od najboljih basni, daje potresnu sliku bespravlja i tlačenja malih ljudi, koji uvijek plaćaju za tuđe grijehe. Ta je misao divno izražena u dvostihu, kojim završuje basna *Životinje oboljele od kuge:*

Selon que vous soyez puissant ou misérable,
*Les jugements de cour vous rendront blanc ou noir.**

La Fontaine je znao nalaziti neobično realne boje za prikazivanje siromaha, koji stradaju od preteška rada. Takav je, na primjer, lik drvosječe u basni *Smrt i Drvosječa (La Mort et le Bûcheron)*. Ali najznamenitiji lik predstavnika narodne mase, što ga je ocrtao La Fontaine, jest dunavski seljak, koji rimskom senatu podnosi žalbu protiv tiranske uprave namjesnikâ, što ih je senat postavio *(Le Paysan du Danube)*. On očekuje smrt zbog svoje vatrene optužbe, ali ipak odlučuje da kaže vladarima svijeta svu istinu o stradanjima potlačenoga

* Prema tomu, jesi l' bogat il siromah,
Pred kraljevskim sudom prav il kriv si odmah.

naroda. La Fontaine odbacuje u toj basni običnu, zanimljivu sadržajnu ljusku i pretvara je u pravu optužbu. Takvo produbljivanje basne, koje joj pridaje ozbiljnost tona i koje je često praćeno uklanjanjem životinjskih maski i drugih tradicionalnih oznaka vrste, opaža se u posljednjim knjigama La Fontaineovih basni.

Svi navedeni motivi svjedoče o duboko narodnom sadržaju La Fontaineovih basni, koje daju potpuniju i istinitiju sliku francuskoga života XVII. stoljeća nego većina drugih književnih djela toga vremena. Tome su dosta pridonijele osobine same basne kao vrste, koja ima duboko narodno korijenje. La Fontaine je obilno iskoristio svu prijašnju književnost basne. Pocrpao je mnogo fabularnoga materijala kod starih basnopisaca — Esopa, Fedra i Bidpaja. Iskoristio je također basne svojih francuskih prethodnika — Marije Francuske, autorâ *Romana o lisici,* Marota i Régniera. Međutim, kod La Fontaineovih prethodnika basna je imala usko didaktički karakter i predstavljala ilustraciju pouci; kod La Fontainea se pak težište prenosi s pouke na samu priču, a pouka dobiva čisto uvjetan karakter i malo-pomalo sasvim otpada. La Fontaineov je zadatak, da na nov način, svježe, veselo i živo i originalno pripovjedi staru basnu. U tradicionalne sadržajne okvire on unosi mnogo novoga, nekanonskoga, realnoživotnoga materijala. Prema pravilnoj primjedbi Taineovoj, svaka La Fontaineova basna podsjeća na malu dramu; ona ima svoju ekspoziciju, zaplet i rasplet, ukuljučuje u sebi dijaloške dijelove i dramaturški ocrtava lica njihovim postupcima i jezikom. To se ne odnosi samo na likove ljudi, nego i na likove životinja, koje La Fontaine crta neobičnom živošću, pripisujući im ljudska svojstva, koja ipak ne potiskuju njihovu životinjsku prirodu.

Iako Boileau nije smatrao potrebnim da u svojoj *Pjesničkoj umjetnosti* spomene La Fontainea, ipak je La Fontaine, u biti, velik klasicist. U osnovi njegova stila leži jasnoća, trijeznost i točnost opažanja realne stvarnosti, koja se upravlja

principima »zdrava razuma« i »dobra ukusa«. Skretanje pojava, koje prikazuje La Fontaine, od tih principa, rađa njihovu komičnu i satiričnu obradbu. Kao i Molière, La Fontaine promatra čovječje čudne crte i mane kao pojave nerazumnosti, kao skretanja od razumne prirode. Poput Molièrea La Fontaine je bio humanist epikurejskoga smjera, koji je stajao pod jakim utjecajem Gassendijevim; on je također vidio svoj ideal u lakom, slobodnom životu, koji se pokorava instinktima. No La Fontaine je bio osjećajniji, neposredniji i naivniji umjetnik nego Molière. Zato je on ponekad više od Molièrea skretao od kanona klasicizma. Osim toga, on je dao svojim basnama više narodnu formu, koja je odgovarala narodnom obilježju ideja, što ih je provodio.

Narodni karakter La Fontaineovih basni odrazuje se prije svega u njihovu jeziku, koji je beskrajno bogatiji i bliži živom narodnom govoru nego jezik svih drugih pisaca XVII. stoljeća. La Fontaine mnogo pozamljuje iz jezika pisaca XVI. stoljeća, osobito od Rabelaisa. On unosi u svoje basne veću količinu starinskih riječi, a također i provincijalizme i narodne obrate. On obnavlja niz riječi u njihovu prvobitnom, širem značenju i pridaje originalan smisao nizu starih riječi i izraza.

Bogatstvu gipkosti La Fontaineova jezika odgovaraju isto takva svojstva njegove versifikacije. Njegova se metrika odlikuje neobičnom raznolikošću ritama. On se u mnogim basnama služi slobodnim stihom, koji nagoviješta prozodiju romantikâ i čak simoblistâ, samo s tom razlikom, što je muzikalna i slikovita strana njegovih stihova racionalizirana, podvrgnuta njihovu smislu, rasuđivanju.

La Fontaine je stvorio novu formu basne, koju je teoretski obrazložio u XVIII. stoljeću Marmontel. Ta se forma proširila nadaleko po svim evropskim zemljama, bez obzira na protivno djelovanje Lessinga, koji je sam pisao kratke basne u prozi i uzalud pozivao na povratak k starinskoj, čisto didaktičkoj Esopovoj basni. U Rusiji su La Fontaineov primjer slijedili svi istaknuti basnopisci: Sumarokov, Hemnicer, Izmajlov, Dmi-

trijev, a osobito kongenijalni mu Krilov, koji je znao umetnuti u tradicionalnu vrstu sasvim originalan ruski sadržaj. Uspoređujući La Fontainea s Krilovom, Puškin je pisao: »Obojica će njih ostati vječno ljubimci svojih zemalja«. Netko je pravilno primijetio, da je prostodušnost *(naiveté, bonhomie)* prirođeno svojstvo francuskoga naroda; u našoj je naravi, naprotiv, karakteristična crta neko lukavstvo uma, podrugljivost i slikovit način izražavanja. La Fontaine i Krilov su predstavnici duha obaju naroda«.

S. S. Mokuljski

GUSTAV DORÉ

Autoportret

Francuski crtač, litograf, drvorezac i bakrorezac, koji se također okušao u slikarstvu i kiparstvu, Louis-Christophe-Gustave Doré rodio se u Strasbourgu 6. siječnja god. 1832. Djetinjstvo je proveo usred šumskih krajolika uz sjenovite padine brdovitog Elzasa.

Već u šestoj godini crta veoma uspjele tipove Elzašana, a u čitavom nizu ranih crteža prikazuje prizore i likove iz klasičnih djela; u dvanaestoj godini objavljuje nekoliko litografija, a kasnije, uz svoj nauk u pariškoj srednjoj školi Charlemagne, neprestano surađuje u suvremenom ilustriranom humorističkom časopisu *Le Jornal pour Rire,* što ga uređuje karikaturist Charles Philipon. Kako je Gustavu tek šesnaest godina, njegov otac sklapa s netom spomenutim urednikom trogodišnji ugovor, u kojemu se obvezuje, da će njegov sin svakog tjedna izraditi najmanje jedan crtež i da, kroz to vrijeme, ne će raditi za druge nakladne zavode.

Paul Lacroix *(Bibliophile Jacob)* zarana se već zanimao za mladog umjetnika, pa ga pozva, da bi svojim crtežima popratio njegove historijske romane, u kojima je pokušao prikazati život i običaje u Francuskoj. Doré, nezadovoljan graveurima, koji su već prije radili kod Lacroixa, nalazi tri mlada suradnika: Pisana, Lavieillea i Dumonta, koji su imali neobičnu ljubav za svoj posao i znali poštivati djela, što su im bila povjerena da ih izrade. Uz te vjerne i sposobne suradnike započe god. 1852.

karijeru ilustratora, te najprije izradi crteže za 11 romana spomenutog pisca *(Oeuvres illustrées du Bibliophile Jacob).* U to je vrijeme Lacroix pripremao također izdanje sveukupnih Rabelaisovih djela kod nakladnog zavoda Bry. Crteži, kojima je Doré popratio to klasično djelo, otkrili su već gotova umjetnika, koji je neobično dobro shvatio, kao malo tko, toga klasika i sugestivno prikazao mnoge prizore iz njegovih djela. God. 1873. ponovo su izašla Rabelaisova djela s Doréovim crtežima kod Garnier frères. — Sličnim crtačkim stilom popratio je Doré Balzacove *Vragometne priče (Contes drôlatiques de Balzac,* izd. *Société Général de Librairie,* god. 1855.) s 425 crteža i vinjeta.

Tek je izišao Rabelais, a još rezbari nisu ni dovršili sve grafičke ploče za *Vragometne priče,* kadli Doré dobi narudžbu od nakladnog zavoda Hachette, da bi ilustrirao Taineovo djelo *Putovanje u Pirineje (Voyage aux Pyrénées),* za koje umjetnik zaista izradi 64 vinjete, pošto se vratio iz Španjolske, kamo je bio na neko vrijeme otišao s Théophileom Gautierom.

Grafičkim sredstvima izražaja, koja se sastoje samo od svijetla i sjene, Doré izradi dvanaest crteža za poemu Pierra Duponta *Legenda o Ahasveru (Légende du Juif errant,* a ne, kako to priručnici listom krivo navode, za Sueov roman *Le Juif errant).*

No, kulminaciju svoga grafičkog stvaranja dosegao je Doré, bez sumnje, svojim nenadmašivim ilustracijama za Danteov *Pakao (L'Enfer de Dante Alighieri, traduction de Pier Angelo Fiorentino,* izd. Hachette 1861. i mnogobrojna druga izdanja u Francuskoj i u drugim zemljama). I tadašnja publika i kritika osjetila je veliku umjetničku vrijednost te impresivne ilustratorske realizacije.

Iste godine (1861.) izlaze kod Hachettea još dva djela s Doréovim ilustracijama, i to *Gorski car (Roi des Montagnes)* Edmonda Abouta i Saintineov *Chemin des Écoliers.*

God. 1865. sam Doré sastavlja popis remek-djela, koja je naumio ilustrirati. Bilo ih je četrdeset. Autori djela su, među ostalima, Homer, Anakreont, Plutarh, Dante, Ariosto, La Fontaine, Ossian, Hoffmann... Kod onih djela i autora, što ih je već ilustrirao, dodao je samo riječ *fait* (učinjeno). Do kraja života Doré je ilustrirao 119 djela, a da ne spominjemo mnogobrojnih crteža, koji su izašli u povremenim ondašnjim ilustriranim časopisima *(Journal pour rire, Journal amusant, Musée franco-anglais, Journal pour tous, Image pour tous, Nouvelles du jour, Tour du Monde i t. d.).* Osim toga stvorio je čitav niz bakroreza, akvarela, uljenih slika i skulptura. Ova je posljednja djela, po vlastitom priznanju, radio tek za razonodu i odmor.

God. 1862. nakladni zavod Hetzel izdaje Perraultove priče *(Contes de Perrault),* a Furne *Pustolovine baruna Münchausena (Les Aventures du baron de Münchausen* u prijevodu Théophilea Gautiera). Oba su djela doživjela velik broj izdanja s tim Doréovim ilustracijama, i u Francuskoj i izvan nje.

God. 1863. izlazi u prijevodu Louisa Viardota Cervantesov *Don Quijote (L'Ingénieux Hidalgo, don Quichotte de la Manche)* kod Hachettea s tri stotine Doréovih kompozicija, koje je divnom tehnikom gravirao Héliodore Pisan.

God. 1866. Alfred Mame u Toursu izdaje *Bibliju,* a nakladna kuća Cassel, Petter and Galpin Miltonov *Izgubljeni raj (Paradise Lost,* u Londonu i New-Yorku). Obadva djela s Doréovim ilustracijama.

Mnogi su se ilustratori, s više ili manje uspjeha, davali na ilustriranje La Fontaineovih basni. Ipak je u trima od njih La Fontaine našao najvjernije tumače, a to su: Oudry, Grandville i Doré. Najglasovitiji je od njih ipak Doré. Prvi puta izdaje te basne s 80 njegovih kompozicija Hachette godine 1868. Drugi puta ih je isti nakladnik izdao god. 1890., dok je izvan Francuske izišlo dosada s tim ilustracijama 7 izdanja basni (ovo naše je osmo). Kao primjer Doréova postuka kod ilustriranja basni uzmimo prvu: *Cvrčak i mrav.* Prva je stvar, koju uočavamo, da Doré dramatizira scenu, a zatim, da životinje prikazuje u ljudskim likovima dakle obratno od basnoslovca. U ilustraciji te basne vidimo na jednoj strani marljivu Alzaškinju, nepristupačna izgleda, kako čak i razgovarajući ne prestaje plesti. Nalazi se na pragu svoje kuće, u kojoj gore drva, što ih je upravo nacijepala. Nasuprot njoj stoji lijepa bohemka, s gitarom u ruci, a lice joj je puno izražaja nevolje, zdvojnosti i bijede. Između njih dvije nalaze se djeca, začuđena i samilosna prema bijedi sirotanke: rekli bismo, da je to kakav prizor iz Hugoovih *Jadnika.*

God. 18689. izdaje isti nakladni zavod dalja dva dijela Danteove *Božanstvene komedije* s Doréovim ilustracijama *(Le Purgatoire et le Paradis de Dante Alighieri,* prijevod Pier-Angela Fiorentina).

Od god. 1869. do 1872. gotovo se čitav Doréov rad sastoji u ilustriranju engleskih djela, napose različitih pjesama Tennysonovih. Umjetnik je svojim radovima postao neobično popularan u Engleskoj. I prije su Englezi izdavali pojedina klasična djela s njegovim ilustracijama, no Doréovim dolaskom tamo osnivaju u srcu Londona *(New Bond Street)* posebnu njegovu galeriju *(The Doré Gallery),* gdje su se održavale sukcesivne izložbe umjetnikovih crteža, gravira, uljenih slika, akvarela, velikih platna i ilustriranih knjiga. Već spomenuti nakladnici Cassel, Petter and Galpin objavili su također posebnu publikaciju pod nazivom *The Doré Gallery,* u kojoj se nalazi izbor od 250 najljepših Doréovih crteža.

God. 1876. izlazi *Pjesma starog mornara (The Rime of the Ancient Mariner)* od Samuela Coleridgea s 42 Doréove kompozicije i mnogobrojnim grafikama. Iste ilustracije izdaje te godine Hachette uz francuski prijevod te pjesme.

Kako je prigodom svoga boravka u Londonu Doré osobno upoznao lice i naličje toga velegrada, gdje se kraj najveće raskoši susreće najgroznija bijeda, iznio je neumoljivim smislom za realnost potresnih prizora u knjizi *London,* kojoj je tekst na engleskom napisao Blanchard Jerrold, a kasnije je s istim ilustracijama knjigu izdao Hachette u francuskom prijevodu Louisa Enaulta.

God. 1879. izdaje nakladna kuća Hachette Ariostova *Bijesnog Orlanda (Roland furieux, poème héroïque traduit par J. A. Du Pays).* Neki smatraju, da je taj umjetnikov labuđi pjev najsavršeniji izražaj njegova ilustratorskog genija.

Nakon umjetnikove smrti (umro je 25. siječnja 1883.) izašlo je 26 njegovih ilustracija uz glasovitu pjesmu američkog pripovijedača i pjesnika Edgara Allana Poea *Gavran (The Raven).* Kao da je zloguko proricanje mračne ptice »*Never More*« *(Nikad više)* postalo pjesnikovim kobnim znamenjem, te mu se nije ispunila najveća žudnja njegova života, da svojim ilustracijama izrazi najvažnije prizore Shakespeareovih djela. Još je pred samu smrt žarko molio liječnika: »Izliječite me, zaklinjem vas, da svršim svoga Shakespearea«, te mu se ta mila riječ čula i pri samom smrtnom hropcu.

Kako smo istakli, Doré je bio zamislio upravo gorostasan san, naime, da svojim ilustracijama komentira remek-djela svjetske literature. Taj je postavljeni zadatak izvršio, doduše, samo fragmentarno, ali je i u onom golemom opusu, što nam ga je ostavio, pokazao veliku originalnost. U njemu su neka klasična djela našla svog istinskog i oduševljenog grafičkog komentatora. On je, bez sumnje, jedan od najvećih ilustratora devetnaestog vijeka i bio je otada uzorom mnogima, koji su pokušali svoj plastički ideal uskladiti sa zamislima velikih majstora pera.

Ur.

SADRŽAJ

Urednik: *Stjepan Krešić*

Ilustracije G. Doréa s dopuštenjem nakladnog zavoda Hachette iz francuskog izdanja od god. 1869.

Korektor: *Gojko Popović*

*

Izdavač: Omladinsko izdavačko poduzeće *Novo Pokoljenje*, Zagreb, Vojnovićeva 31

Za izdavača: *Živko Jeličić*

Predano u tisak 15. IX. 1948.

Tiskanje dovršeno 30. XII 1948.

u *Tipografiji*, grafičko-nakladnom zavodu u Zagrebu

*

Cijena *54* dinara